

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

VIEŠOSIOS POLITIKOS ANALIZĖS MAGISTRO PROGRAMA

KĘSTUTIS VANAGAS

II kurso studentas

**Aplinkos taršos atvejų naratyvų įtaka aplinkos politikos kaitai: Lietuvos
atvejo analizė**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas/ė: prof. Vitalis Nakrošis

Darbo konsultantas/ė: Inga Patkauskaitė-Tiuchtienė

Vilnius, 2023 gegužės 15 d.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas („Aplinkos taršos atvejų naratyvų įtaka aplinkos politikos kaitai: Lietuvos atvejo analizė“) yra:

1. Atliktas mano pačio ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Kęstutis Vanagas

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Vanagas K. „Aplinkos taršos atvejų naratyvų įtaka aplinkos politikos kaitai: Lietuvos atvejo analizė“: Viešosios politikos analizės specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas: prof. V. Nakrošis, 2023. – 90 p.

Reikšminiai žodžiai: naratyvai, dėmesį sutelkiantys įvykiai, aplinkos apsauga, viešosios politikos kaita, gaisras „Ekologistikoje“, „Grigeo“ taršos skandalas.

Šiame darbe nagrinėjama po dėmesį sutelkiančių įvykių žiniasklaidos konstruojamų naratyvų įtaka aplinkos viešosios politikos kaitai. Tyrime analizuojami du didžiulio žiniasklaidos dėmesio susilaukę aplinkos taršos atvejai – gaisras Alytaus padangų perdirbimo gamykloje „Ekologistika“ ir „Grigeo Klaipėda“ Kuršių nerijos taršos nevalytomis nuotekomis skandalas, po kurių įvyko ryški viešosios politikos kaita – priimtas penkių aplinkosauginių įstatymų pataisų rinkinys, plačiai vadintas „Klaipėdos paketu“. Šiame darbe siekiama išsiaiškinti, kokią įtaką viešosios politikos kaitai aplinkos srityje turi po dėmesį sutelkiančių įvykių žiniasklaidos konstruojami naratyvai ir kaip jie paaiškina viešosios politikos procesą.

Darbe pasitelkiamas F. Baumgartner ir B. Jones Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindo ir Naratyvinės politikos teorijos sintezė, kuri dar papildoma Naratyvinės politikos teorija ir žiniasklaidos turinio rėminimo literatūros išvalgomis. Šiame tyrime naudojama politikos naratyvų analizė, atliekama žiniasklaidos turinio analizės pagrindu, kuomet skirtingais pjūviais pagal teorijos ir metodikos elementus išanalizuoti 1 214 žiniasklaidos straipsniai (pagrindinis duomenų šaltinis). Atlikta politikos naratyvų analizė atskleidė, kad egzistuoja tam tikri konkretūs naratyvo komponentai ir bendrosios sąlygos, kurioms esant, tikėtina, naratyvai turės didesnę įtaką aplinkos viešosios politikos kaitai: aiškus problemos supratimas ir konkretizavimas, stipraus ir išreikšto herojaus egzistavimas, visuomenės įtraukimo į naratyvą faktorius ir žiniasklaidos naratyvo konstravimo strategija.

Turinys

Įvadas.....	5
1. Teorinis pagrindas	14
1.1. Kas yra dėmesį sutelkiantis įvykis?.....	14
1.2. Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindas	16
1.3. Naratyvinė politikos teorija.....	21
1.3.1. Forma: politikos naratyvo apibrėžimas.....	24
1.3.2. Turinys: politinės vertybės ir strategijos	25
1.4. Įrėminimo teorija	26
2. Tyrimo metodika.....	30
2.1. Tyrimo objektas	30
2.2. Tyrimo metodas.....	30
2.2.1. Politikos naratyvų analizė: duomenys ir imtis	30
2.2.2. Politikos naratyvų analizė: kintamųjų kodavimas ir operacionalizavimas.....	33
3. Politikos naratyvų analizė	41
3.1. „Ekologistikos“ naratyvas.....	41
3.2. „Grigeo Klaipėda“ naratyvas.....	57
4. Naratyvų apibendrinimas.....	71
Išvados	74
Literatūros sąrašas	77
Priedai.....	86
Summary	89

Ivadas

„Naratyvas – tai ne tik tuščiažodžiavimas, kurį visi gebame, bet ir socialinio veiksmo pagrindas. Būtent jis leidžia mūsų vertybes paversti veiksmis. Be naratyvo esame paralyžiuoti“¹

– **Marshall Ganz**

Visame pasaulyje nenumaldomai augantis gyventojų skaičius kelia vis daugiau iššūkių mus supančiai aplinkai. Dėl sparčios urbanizacijos auga gyventojų poreikiai ir vartojimas², kas itin prisideda prie aplinkos oro taršos ir klimato kaitos. Remiantis Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) duomenimis, aplinkos oro tarša yra didžiausias pavojus aplinkai ir sveikatai Europos Sąjungoje (toliau – ES)³. Skaičiuojama, kad kasmet ES dėl aplinkos taršos apie 400 tūkst. žmonių ištinka pirmalaikė mirtis⁴ bei patiriama šimtai milijardų eurų su sveikata susijusių išlaidų⁵. Prastėjanti Žemės būklė bei intensyvėjanti klimato kaita taip pat didina įvairius rizikos veiksnius valstybių nacionaliniam saugumui, visuomenių stabilumui bei kelia egzistencinę grėsmę natūralių ekosistemų ir žmonijos išlikimui ateityje⁶.

Atsakant į kylančias grėsmes, Europos Komisija (toliau – EK) 2019 m. pavišino Europos žaliojo kurso komunikatą kaip pagrindinį ES ateities tvarios ekonomikos augimo strategijos dokumentą, dėl kurio aplinkos apsauga buvo iškelta į ES politikos formavimo centrą. Žaliojo kursas nubrėžė kryptis bei numatė uždavinius ir rodiklius, kaip turi keistis ES gyventojų įpročiai ir ekonominė veikla, kad Europa persitvarkytų ir įveiktų aplinkosaugines krizes⁷. Žvelgiant į visuomeninį lygmenį, remiantis Eurobarometro duomenimis, pastebima, kad Europos gyventojai svarbiausia pasauliui iškilusia problema

¹ Marshall Ganz, *Public narrative, collective action, and power*, In D. Della Porta & M. Diani (Eds.), *The Oxford Handbook of Social Movements*, 2010, 175-192.

Šioje citatoje pabrėžiamas esminis naratyvo vaidmuo, kuris padeda individams ir grupėms paversti savo vertybes veiksmis ir skatinti socialinius pokyčius. Jis teigia, kad naratyvai yra pamatinis kolektyvinio veiksmo ir galios elementas, o be jų socialiniai judėjimai ir viešosios politikos pokyčiai gali ir neįvykti.

² The World Bank, <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/overview>, [žiūrėta 2023 01 26].

³ European Environment Agency, <https://www.eea.europa.eu/themes/air/air-pollution-is-the-single>, [žiūrėta 2023 02 15].

⁴ Europos Komisija, Komisijos ataskaita Europos parlamentui, tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, *Antroji švaraus oro apžvalga*, 2021-01-08 COM (2021) 3 final, 1.

⁵ Euractiv, „Europe’s industrial air pollution costing hundreds of billions: EEA“, <https://www.euractiv.com/section/air-pollution/news/europes-industrial-air-pollution-costing-hundreds-of-billions-eea/>, [žiūrėta 2023 03 18].

⁶ LR Seimas, nutarimas Dėl nacionalinės klimato kaitos valdymo darbotvarkės patvirtinimo, 2021 m. birželio 30 d., NR. XIV-490, Vilnius, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/ba67ae20d5a111eb866fe2e083228059?positionInSearchResults=1&searchModelUUID=ac1a49e8-1f4f-4dc6-b6ed-ae6ce7872e19>, [žiūrėta 2023 01 20].

⁷ Aplinkosaugos koalicija, „Kaip Lietuvai sekasi eiti žaliuoju keliu? 2021 metų aplinkos būklės visuomeninė apžvalga“, https://www.akoalicija.lt/aplinkos_bukle, [žiūrėta 2023 01 20].

laiko klimato kaitą⁸. Beveik kas penktas Europos gyventojas (18 %, Lietuvoje – 13 %) klimato kaitą laiko pagrindine pasaulio problema, o beveik aštuoni iš dešimties (78 %, Lietuvoje – 72 %) apklaustųjų mano, kad klimato kaita yra labai rimta problema, reikalaujanti skubių sprendimų⁹.

Stebint situaciją Lietuvoje, šalyje pastebimos ekologinio sąmoningumo augimo tendencijos, pasireiškiančios piliečių susirūpinimu pastebimais aplinkosaugos pažeidimais. Vien per 2021 m. Lietuvos piliečiai pateikė 23 958 įvairaus pobūdžio pranešimus dėl aplinkosaugos pažeidimų¹⁰, kai 2020 m. – 20 966, 2019 m. – 17 856¹¹. Visgi politiniame lygmenyje situacija keblesnė – nors pastaroji (2020 – 2024 m.) Lietuvos Respublikos Vyriausybė (toliau – LRV) išsikėlė ambicingesnių tikslų lyginant su praėjusiomis LRV, pastebima, kad kai kurie aplinkos apsaugos prioritetai ir projektai neatitinka realybės. Pavyzdžiui, LRV programoje numatyta, kad bus įgyvendinama renovacijos banga – 1 000 renovuotų daugiabučių per metus¹², o nuo 2023 m. visos viešosios paslaugos ir prekės bus įsigyjamoms tik žaliųjų pirkimų būdu¹³. Vis dėlto, kvietimai gauti renovacijos paramai stringa, o ir pinigų 2023 m. užteks vos 165 namų renovacijai¹⁴. Be to, Valstybės kontrolė, įvertinusi pirkimų vykdytojų pasirengimą vykdyti žaliuosius pirkimus, teigia, kad tokio ambicingo tikslo įgyvendinimui nėra pasirengta, kadangi trūksta ekspertinės kompetencijos rinkoje¹⁵.

Galiausiai, ne išimtis Lietuvoje vykusios įvairaus masto aplinkosauginės nelaimės, prisidedančios prie reikšmingo neigiamo poveikio aplinkai. Lietuvoje per paskutinius dešimtmečius

⁸ Europos Komisija, „Eurobarometro“ apklausa: Svarbiausia pasauliui iškilusia problema europiečiai laiko klimato kaitą, 2021, https://lithuania.representation.ec.europa.eu/news/eurobarometro-apklausa-svarbiausia-pasauliui-iskilusia-problema-europieciai-laiko-klimato_lt, [žiūrėta 2022 11 12].

⁹ *Ibid.*

¹⁰ LR Aplinkos ministerija, „Per metus apie galimus aplinkosaugos pažeidimus gauta beveik 24 tūkst. pranešimų“, <https://am.lrv.lt/lt/naujienos/per-metus-apie-galimus-aplinkosaugos-pazeidimus-gauta-beveik-24-tukst-pranesimu>, [žiūrėta 2023 01 20].

¹¹ Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos, „Aplinkosauginių pažeidimų kaina: vienai įmonei apskaičiuota žala aplinkai pernai siekė 1 178 193 eurus“, <https://aad.lrv.lt/lt/naujienos/aplinkosauginiu-pazeidimu-kaina-vienai-imonei-apskaiciuota-zala-aplinkai-pernai-sieke-1-178-193-eurus>, [žiūrėta 2023 05 03].

¹² LR Seimas, Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c?jfwid=3v6bun9a7>, [žiūrėta 2023 01 20].

¹³ *Ibid.*

¹⁴ Edita Šileikė, Kauno diena, „Ministerija paspaudė būsto renovacijos stabdžius?“, <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/kaunas/miesto-pulsas/ministerija-paspaude-busto-renovacijos-stabdzius-1106219>, [žiūrėta 2023 01 20].

¹⁵ Valstybės kontrolė, „Ar esame pasirengę vykdyti žaliuosius pirkimus 100 proc.“, <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Post/17210/vk-ivertino-pasirengima-nuo-2023-m-vykdyti-tik-zaliuosius-viesuosius-pirkimus>, [žiūrėta 2023 01 24].

įvyko daugiau nei 20 reikšmingų¹⁶ aplinkosauginio pobūdžio nelaimių¹⁷. Pastebėtina, kad didžioji dalis – net 7 iš 10 rekordinių taršos atvejų per Lietuvos istoriją buvo užfiksuoti per pastarąjį dešimtmetį¹⁸. Didžiausi jų: 2018 m. užfiksuotas aplinkos taršos naftos produktais atvejis Šilutės rajone, (žala gamtai įvertinta ~55 mln. Eur); 2020 m. „Grigeo Klaipėda“ Kuršių nerijos taršos nevalytomis nuotekomis skandalas (žala gamtai įvertinta ~48 mln. Eur); 2018 m. statybinių medžiagų užkasimu apkaltintos įmonės „Gintrėja“ atvejis, (žala gamtai įvertinta ~33 mln. Eur); 2021 m. Vilniuje aptikta 10 tūkst. tonų užkasto asbesto (žala gamtai įvertinta ~30 mln. Eur), galiausiai, 2019 m. gaisras Alytaus padangų perdirbimo gamykloje „Ekologistika“ (žala gamtai įvertinta ~5,5 mln. Eur, dar beveik tiek pat buvo priskaičiuota gaisro sukeltų padarinių likvidavimui)¹⁹.

Visgi, tik du iš rekordinių aplinkos taršos atvejų – 2019 m. gaisras Alytaus padangų perdirbimo gamykloje „Ekologistika“ ir 2020 m. „Grigeo Klaipėda“ taršos nevalytomis nuotekomis skandalas – sulaukė žymaus žiniasklaidos, visuomenės ir politikų dėmesio.

Šie du įvykiai buvo itin ryškiai nušviesti žiniasklaidoje – vien per tris mėnesius nuo kiekvieno jų pradžios žiniasklaidoje pasirodė daugiau nei tūkstantis straipsnių („Ekologistikos“ atveju – 717, „Grigeo Klaipėda“ – 497)²⁰, kuriuose pateikta informacija apie įvykius, priežastis, esamos politikos problemas, konfliktus taip politinių veikėjų, visuomenės nuotaikas ir kt. Galiausiai po šių dviejų įvykių įvyko ryški viešosios politikos kaita Lietuvos aplinkos srityje – 2020 m. Seime neeilinės sesijos metu buvo priimtas penkių aplinkosauginių įstatymų pataisų rinkinys, vadintas „Klaipėdos paketu“²¹, kuris tapo pirmosiomis esminėmis aplinkos apsaugos reglamentavimo pataisomis nuo 2005 m.²²

¹⁶ Reikšmingais įvykiais yra laikomi tokie įvykiai ar susidariusios situacijos, kurie (-ios) daro žalą ar kelia grėsmę esminėms visuomenės vertybėms ir (ar) gyvybę palaikančioms sistemoms – visuomenės socialinei gerovei, sveikatai, saugumui, valstybės valdymui ir (ar) kritinei (ypatingos svarbos) infrastruktūrai – bei reikalauja greito valdžios atstovų ar atitinkamų institucijų atsako ir (ar) sprendimų priėmimo.

¹⁷ Inga Patkauskaitė-Tiuchtienė ir Kęstutis Vanagas, skyrius: *Aplinkos taršos atvejai ir jų poveikis aplinkos politikos (valdymo) kaitai Lietuvoje*, Vitalis Nakrošis et al., monografijoje, *Gerovės valstybės institucijų atsparumas Lietuvoje: reikšmingų įvykių įtaka prisitaikymui prie sisteminių grėsmių 2004–2020 m.*, bus išleista 2023, Vilnius: Vilnius universiteto leidykla, 192.

¹⁸ Lrytas, „Didžiausi taršos incidentai Lietuvoje: žalos vertinimas tebekelia klausimų“, <https://www.lrytas.lt/gamta/eko/2022/01/24/news/didziausi-tarsos-incidentai-lietuvoje-zalos-vertinimas-tebekelia-klausimu-22155783>, [žiūrėta 2023 03 27].

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ Delfi.lt, 15min.lt, Lrytas.lt ir LRT.lt straipsnių monitoringas 2019-10-16 – 2020-04-07 laikotarpiu.

²¹ Malvina Baužytė, Lrytas, „Klaipėdos paketas“ priimtas: Seimas sugriežtino aplinkos taršos kontrolę“, <https://www.lrytas.lt/gamta/eko/2020/01/28/news/-klaipedos-paketas-priimtas-seimas-sugrieztino-aplinkos-tarsos-kontrol-13422076>, [žiūrėta 2023 05 03].

²² Aiškinamasis raštas „Dėl LR aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo Nr. IX-1005 2, 3, 12 straipsnių, IV skyriaus 2-ojo skyriaus pakeitimo, papildymo 6¹ straipsniu ir IV skyriaus 3-iojo skirsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto; LR aplinkos apsaugos įstatymo Nr. I-2223 15, 19, 19¹, 19², 55 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 55¹ straipsniu įstatymo projekto; LR mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo Nr. VIII-1183 6 straipsnio ir 1 ir 2 priedėlio pakeitimo įstatymo projekto; LR aplinkos monitoringo įstatymo Nr. VIII-529 2, 9, 11 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹ straipsniu projekto“.

Viešosios politikos proceso literatūroje teigiama, kad didžioji dalis aplinkos taršos atvejų neturi didelio poveikio viešosios politikos kaitai²³ dėl vis dar gerokai per mažo šios socialinės problemos prioretizavimo²⁴. Vis dėlto kai kurie aplinkos taršos atvejai, sulaukę pakankamo dėmesio iš žiniasklaidos ir visuomenės bei tapę dėmesį sutelkiančiais įvykiais (angl. – *focusing events*), gali turėti svarios įtakos viešosios politikos kaitai²⁵. John Kingdon teigia, kad dėmesį sutelkiantys įvykiai gali išryškinti vyraujančias ar naujas viešosios politikos problemas²⁶, o tuo pasinaudojusi žiniasklaida, veikdama kaip objektyvus informacijos skleidėjas, pateikia bendrą vaizdą visuomenei, kaip galima mąstyti apie problemas²⁷, kylančias po dėmesį sutelkiančių įvykių.

Vis dėlto, šioje literatūroje nėra bendro sutarimo, kas yra esminiai faktoriai ir veiksniai, lemiantys viešosios politikos pokyčius. Didžioji dalis mokslininkų linkę teigti, kad viešosios politikos pokyčiai nevyksta tik dėl dėmesį sutelkiančių įvykių egzistavimo. Pasak viešosios politikos procesą nagrinėjančių autorių kaip J. Kingdon, Thomas Birkland, Frank Baumgartner, Bryan Jones ir Paul Sabatier, viešosios politikos pokyčiams įtakos turi daug skirtingų ir tarpusavyje sąveikaujančių veiksnių, tačiau literatūroje dažniausiai priežastimi laikoma viešosios politikos darbotvarkės apkrova, politinių partijų kaita, interesų grupių ar politikos antreprenierių veikla, tam tikrų ekonominių ar socialinių rodiklių kaita ir kt.²⁸

Atsižvelgiant į augančią žiniasklaidos ir kitų skaitmeninių medijų įtaką²⁹, atsiranda vis daugiau mokslininkų kaip Elizabeth Shanahan³⁰, Michael Jones³¹ ar Mark McBeth³², tyrinėjančių viešosios politikos proceso ir žiniasklaidos santykį. Šie mokslininkai teigia, kad viešosios politikos kaitą gali lemti ir tai, kaip problemos ir klausimai yra suprantami politikos formuotojų naratyvų pavidaluose, kurie gali padėti paaiškinti viešosios politikos procesą pasitelkiant naratologijos mokslą.

Naratyvas yra nuosekli ir įtikinama istorija, turinti esminius elementus (kontekstą, veikėjus, siužetą, moralą ir kt.), kurie gali paaiškinti problemą ar klausimą, pademonstruoti priežastinius ryšius ir

²³ Arjen Boin ir Paul 't Hart, *Public leadership in times of crisis: Mission impossible?* *Public Administration Review*, 63(5), 2003, 544-553.

²⁴ Ana Honnacker, *Environmentalism and Democracy*, Associazione Pragma, 2020, 2.

²⁵ Maria Kaufmann et al., *Shock events and flood risk management: A media analysis of the institutional long-term effects of flood events in the Netherlands and Poland*. *Ecology and Society*, 2016, 51-65.

²⁶ John Kingdon, *Agendas, Alternatives, and Public Policies*, 2002, 90-110.

²⁷ Emiliano Grossman, *Media and Policy Making in the Digital Age*, *Annual Review of Political Science* Vol. 25, 2022, 443-447.

²⁸ Thomas Birkland, *An Introduction to the Policy Process: Theories, Concepts, and Models of Public Policy Making*, 5th edition, 2019.

²⁹ Grossman, *Media and Policy Making in the Digital Age*, 443-447.

³⁰ Elizabeth Shanahan et al., *The Narrative Policy Framework*, 4th edition, Routledge 2018.

³¹ Michael Jones ir Claudio M. Radaelli, *The Narrative Policy Framework: child or monster?*, *Critical Policy Studies* Volume 9, Oregon State University, USA, 2015.

³² Mark McBeth et al., *The Social Construction of a Crisis: Policy Narratives and Contemporary U.S. Obesity Policy*, Wiley Periodicals, 2014.

pateikti politinį sprendimą. Naratyvai atskleidžia kaip politikos formuotojai ar kiti veikėjai suvokia politikos problemas bei kokių priežasčių, strategijų ir motyvų yra veikiami.

Praktikoje naratyvus dažnai konstruoja žiniasklaida³³ (priklausomai nuo analizės lygmens³⁴). Žiniasklaida, kuri tapo skaitmenine ir lengvai pasiekama kiekvienam, turi didelę įtaką ne tik perteikiant visuomenės veikėjų žinutes, bet ir konstruojant naratyvus, kadangi būtent ji yra atsakinga už tai, koks turinys pateks į viešumą. Dėl to aktualu tyrinėti tai, kaip žiniasklaida laviruoja tarp skirtingų veikėjų pasisakymų bei kokias žinutes viešina plačiajai visuomenei³⁵, todėl šis tyrimas remiasi prielaida, kad žiniasklaida turi didžiausią įtaką tam, kokia informacija pasieks politikus formuotojus, atsakingus už politikos pokyčius.

Politikos naratyvų analizė viešosios politikos proceso literatūroje plačiau pradėta naudoti tik pastaraisiais dešimtmečiais, tačiau jau netrūksta kritikos Naratyvinės politikos teorijai (angl. – *Narrative Policy Framework*), kuri taikoma politikos naratyvams tirti. P. Sabatier teigė, kad ši post-pozityvistinė teorija stokoja aiškių sąvokų, patikrinamų hipotezių ir metodikos falsifikavimo, o naratyvų analizėje neatkreipiamas dėmesys į kitus esminius veiksnius, galimai darančius įtaką viešosios politikos procesui. Atkreipiamas dėmesys, kad naratyvas suprantamas itin subjektyviai³⁶. Christopher Weible ir Edella Schlager pažymi, kad Naratyvinė politikos teorija per daug sureikšmina naratyvų svarbą siekiant suprasti viešosios politikos procesą³⁷. Savo ruožtu Michel van Eeten akcentuoja tai, kad šis post-pozityvistinis požiūris pasižymi itin dideliu neapibrėžtumu ir subjektyvumu, o tai gali lemti, kad naratyvo svarba bus iškelta aukščiau kitų objektyvių veiksmų, galinčių paaiškinti viešosios politikos kaitą³⁸. Vis dėlto, viena iš šios teorijos šalininkų E. Shanahan atsako į mokslininkų skepticizmą teigdama, kad šiuolaikiniame pasaulyje kiekvienas mūsų, padedamas skaitmeninių priemonių, galime būti arčiau politikos bei jo formavimo, todėl svarbu teikti dėmesį tam, kaip suprantami klausimai ar problema. Mokslininkė taip pat prideda, kad Naratyvinės politikos teorija ir iš jos kylanti metodika apjungia subjektyvią ontologiją

³³ Jessica Boscarino, *Constructing visual policy narratives in new media: the case of the Dakota Access Pipeline*, Political Science, Marist College, Poughkeepsie, NY, USA, 2020, 1-5.

³⁴ Pasak Naratyvinės politikos teorijos, egzistuoja trys naratyvų analizės lygmenys – *mikro*, *makro* ir *mezo*. *Mikro* lygmeniu tyrėjami individai, *makro* lygmeniu tyrinėjami kultūriniai ir instituciniai naratyvai, o *mezo* lygmeniu nagrinėjamos grupės, koalicijos konkrečiuose posistemiuose. Šiame tyrime bus nagrinėjamas *mezo* lygmuo, o atsižvelgiant į literatūrą, žiniasklaida yra geriausia platforma šiems naratyvams nagrinėti.

³⁵ Copair Team, International Melange Magazine, „Role of Media in Creating Narratives”, <https://www.melangemagazine.biz/role-of-media-in-creating-narrative/>, [žiūrėta 2023 05 06].

³⁶ Paul Sabatier, *Fostering the Development of Policy Theory*, Chapter 10. In *Theories of the Policy Process*, ed. Paul A. Sabatier. Boulder, CO: Westview Press, 1999, 5.

³⁷ Christopher Weible ir Edella Schlager, *Narrative Policy Framework: Contributions, Limitations, and Recommendations*, *The Science of Stories*, 2014, 235-246.

³⁸ Michel van Eeten, *Narrative Policy Analysis*, *Handbook of Public Policy Analysis*, 2007.

(leidžiančią skirtingai interpretuoti turinį) ir objektyvią epistemologiją (naudojančią universalią naratyvo formą)³⁹ bei iš esmės leidžia paaiškinti viešosios politikos procesą.

Žvelgiant į Lietuvos aplinkos apsaugos atvejį bei stebint mokslininkų diskusiją ir ginčą tarp tradicinių viešosios politikos mokslininkų ir naujųjų post-positivizmo teorijos šalininkų išryškėja **tyrimo problema** – nors viešosios politikos proceso teorijos akcentuoja žiniasklaidos dėmesio svarbą viešosios politikos kaitai po dėmesį sutelkiančių įvykių, nėra žinoma, kaip prie šios kaitos prisideda žiniasklaidos konstruojami naratyvai.

Iš to keliamas ir pagrindinis **tyrimo klausimas** – kokią įtaką viešosios politikos kaitai aplinkos srityje turi po dėmesį sutelkiančių įvykių žiniasklaidos konstruojami naratyvai ir kaip jie paaiškina viešosios politikos procesą? Atsakymo į šį klausimą bus ieškoma nagrinėjant du Lietuvoje itin ryškiai žiniasklaidoje nušviestus aplinkos taršos atvejus – 2019 m. gaisrą Alytaus padangų perdirbimo gamykloje „Ekologistika“ ir 2020 m. „Grigeo Klaipėda“ taršos nevalytomis nuotekomis atvejį.

Kaip jau minėta, šie atvejai buvo itin ryškiai nušviesti žiniasklaidoje, o galiausiai po jų įvyko ryški viešosios politikos kaita. Lieka neaišku, kodėl ryškus viešosios politikos pokytis įvyko būtent po šių aplinkos taršos atvejų. Būtent dėl to šie du atvejai yra pasirenkami kaip tyrimo objektai, leisiantys atsakyti į tyrimo klausimą ir ištirti politikos naratyvus, sukonstruotus žiniasklaidos po dėmesį sutelkiančių įvykių.

Siekiant atsakyti į tyrimo klausimą, šiame darbe bus remiamasi F. Baumgartner ir B. Jones Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindo (angl. – *Punctuated Equilibrium Framework*) elementais, Naratyvinės politikos teorija ir žiniasklaidos turinio rėminimo (angl. – *media framing*) literatūros įžvalgomis.

Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrinde laikomasi nuostatos, kad politikos formavimas yra nepastovus procesas, kuriam būdingi ilgi sąstingio laikotarpiai, pertraukiami radikalių nukrypimų nuo *status quo*⁴⁰. Be to, pasak F. Baumgartner ir B. Jones, būtent dėmesį sutelkiantys įvykiai gali paskatinti didesnę dėmesį problemoms ir jų sprendimams, kadangi jie padidina tikimybę, kad į viešosios politikos procesą įsitrauks nauji veikėjai, kurie savo veiksmais turės lemiamos įtakos viešosios politikos kaitai⁴¹. Viena esminių teorijos sąvokų yra „politikos vaizdinys“ (angl. – *policy image*), kuris, pasak autorių, yra tai, kaip tam tikra politika (klausimas ar problema) aptariama ir suprantama tiek politikos formuotojų, tiek visuomenės, tiek žiniasklaidos⁴². Ši sąvoka grindžiama idėja, kad politiniai klausimai yra ne

³⁹ Elizabeth Shanahan et al., *Bounded Stories*, Policy Studies Journal, Vol. 46, No. 4, 2018, 926.

⁴⁰ Frank Baumgartner ir Bryan Jones, *Agendas and Instability in American Politics*, Chicago: University of Chicago Press, 2003, 9-13.

⁴¹ *Ibid.*

⁴² *Ibid.*

objektyvūs, o socialiai konstruojami ir formuojami pagal tai, kaip jie vaizduojami ir aptariami viešajame diskurse⁴³. Tai reiškia, kad tam tikrų klausimų ar problemų naratyvinis pateikimas gali atlikti pagrindinį vaidmenį formuojant politikos vaizdinius, kurie kuriami pasitelkiant simbolines reprezentacijas ir kalbos subtilybes (tyrimo atveju – žiniasklaidoje). Teorijoje akcentuojama, kad politikos vaizdinio pasikeitimai gali paskatinti viešosios politikos kaitą⁴⁴, o vaizdinio pasikeitimui įtakos gali turėti žiniasklaidos vaidmuo.

Remiantis teorija, žiniasklaida atlieka itin svarbų vaidmenį viešosios politikos procese. Ji turi unikalų galimybę sutelkti visų dėmesį į tam tikrus klausimus ar įvykius ir suformuluoti juos taip, kad jie darytų įtaką visuomenės nuomonei ir politikos formuotojams⁴⁵. Darbe daroma prielaida, kad žiniasklaida turi lemiamos įtakos viešosios politikos procesui, tačiau konstatuojama, kad Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindas nėra pajėgus paaiškinti, kaip konkrečiai žiniasklaida gali pakeisti politikos vaizdinį. Būtent dėl to ši teorija bus derinama su Naratyvinės politikos teorija ir žiniasklaidos turinio rėminimo literatūros įžvalgomis.

Žvelgiant į autorių literatūrą, nagrinėjančią panašią tematiką, įtraukiant dėmesį sutelkiančius įvykius ir žiniasklaidos konstruojamus naratyvus kaip pagrindinius kintamuosius, verta išskirti Dia Meirina Suri (et al.) tyrimą, kuriame autoriai analizavo žiniasklaidos naratyvus Indonezijos miškų gaisrų kontekste. Tyrime analizuoti žiniasklaidos naratyvai atskleidė, kad juose išryškėjo pagrindinės veikėjų kategorijos: piktadarių (Vyriausybės nariai, pramonė), aukų (vietinės bendruomenės) ir herojų (ugniagesiai, opozicijos nariai). Rezultatai parodė, kad žiniasklaidos konstruojami naratyvai rezonavo su viešosios politikos sprendimais ir buvo pastebėta, kad politikos formuotojai atsižvelgia į žiniasklaidos konstruojamus naratyvus ir pagal tai renkasi politinius sprendimus⁴⁶. Taip pat verta paminėti Miriam Matejova tyrimą, kuriame mokslininkė tyrinėjo žiniasklaidoje po antropogeninių aplinkos nelaimių besiformuojančius naratyvus ir tai, kaip skirtingi veikėjai juos išnaudoja savo politinių tikslų siekiamis bei kaip tai daro įtaką aplinkos protestų mobilizacijai. Šio tyrimo rezultatai parodė, kad viešosios politikos proceso dalyvių dėmesys yra itin ribotas bei tai, kaip žiniasklaidoje formuojamas naratyvas, išskiriant pramonės veikėjus kaip piktadarius, turi lemiamos įtakos visuomenės protestų mobilizacijai⁴⁷. Galiausiai, Hendrik Meyer (et al.) savo tyrime įrodė, kad vien tik atkreipiant dėmesį į klimato kaitą

⁴³ Deborah Stone, *Causal Stories and the Formation of Policy Agendas*, *Political Science Quarterly*, Vol. 104, No. 2, 1989.

⁴⁴ Baumgartner ir Jones, *Agendas and Instability in American Politics*.

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ Dia Meirina Suri et al., *Narrative Policy Framework: The Role of Media Narrative Towards Forest and Land Fire Policy in Indonesia*, Universitas Muhammadiyah Yogyakarta, 2021, 1.

⁴⁷ Miriam Matejova, *Framing Environmental Disasters for Nonviolent Protest: A Content Analysis*, Masaryk University, 2022.

internete galima padidinti su ja susijusių grėsmių suvokimo rimtumą ir taip paskatinti politikos formuotojus imtis veiksmų⁴⁸. Autoriai nagrinėjo vyraujančius naratyvus socialiniame tinkle Twitter, siekdami iširti esmines ypatybes, skatinančias atkreipti dėmesį į klimato kaitą. Rezultatai parodė, kad tam tikri dėmesį sutelkiantys įvykiai atidaro galimybių langus, per kuriuos pokyčio siekiantys veikėjai turi geresnes galimybes pasiūlyti tam tikrus sprendimus aplinkos viešosios politikos darbotvarkei.

Atsižvelgiant į esamą Lietuvos situaciją, teorines diskusijas ir tyrimo problemą, keliamas **tyrimo tikslas** – nagrinėjant du dėmesį sutelkusius aplinkos taršos atvejus – gaisrą Alytaus padangų perdirbimo gamykloje „Ekologistika“ ir „Grigeo Klaipėda“ Kuršių nerijos taršos nevalytomis nuotekomis skandalą, išsiaiškinti, kokią įtaką viešosios politikos kaitai aplinkos srityje turi po dėmesį sutelkiančių įvykių žiniasklaidos konstruojami naratyvai ir kaip jie paaiškina viešosios politikos procesą.

Tyrimo tikslas bus įgyvendinamas pagal šiuos **uždavinius**:

1. Remiantis F. Baumgartner ir B. Jones Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindu, naratyvinės politikos teorija ir žiniasklaidos turinio rėminimo literatūros įžvalgomis suformuoti teorinį pagrindą (sudaryti teorinį modelį).
2. Atlikti žiniasklaidos konstruojamų tyrimo objektų politikos naratyvų analizę ir išsiaiškinti, kaip jie gali paaiškinti viešosios politikos procesą, remiantis politikos naratyvų analizės metodika.
3. Išsiaiškinti, kokią įtaką viešosios politikos kaitai aplinkosaugos srityje turėjo žiniasklaidos konstruojami naratyvai.

Siekiant įgyvendinti uždavinius, šiame darbe taikoma **politikos naratyvų analizės metodika**, kuri bus atliekama žiniasklaidos turinio analizės pagrindu. Atliekant empirinę dalį, skirtingais pjūviais išnagrinėti 1 214 didžiųjų interneto portalų straipsniai. Verta akcentuoti, kad naratyvas, kaip atskiras socialinis konceptas, negali daryti tiesioginės įtakos viešosios politikos kaitai, tačiau jis gali netiesiogiai paaiškinti sudėtingą viešosios politikos proceso informaciją, užfiksuoti emocinius ryšius ir visuomenės įsitikinimus, požiūrį bei tokiu būdu atskleisti, kaip problemos ir klausimo naratyvinis supratimas ir pateikimas turėjo įtakos politikos formuotojų sprendimams. Šio tyrimo kontekste naratyvo įtaka viešosios politikos kaitai bus matuojama pagal tai, ar žiniasklaidos sukonstruoti naratyvai atitiks politikos formuotojų vykdomą politiką ir sprendimus, susijusius su po nagrinėjamų tyrimo objektų išryškėjančia aplinkosaugine problematika.

Tyrimas atskleidžia kaip įvairūs veikėjai veikė tarpusavyje, kokia problematika išryškėja bei kokie sprendimai pateikiami žiniasklaidos konstruojamuose naratyvuose. Tyrimas įsitraukia į viešosios

⁴⁸ Hendrik Meyer et al., *Between Calls for Action and Narratives of Denial: Climate Change Attention Structures on Twitter*, University of Hamburg, 2022, 1.

politikos proceso akademinę diskusiją, pateikdamas naują perspektyvą Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindui – jo derinimą su Naratyvinės politikos teorija. Tokia teorijų sinteze siūloma atkreipti dėmesį į po dėmesį sutelkiančių įvykių (aplinkosaugos srityje) žiniasklaidoje konstruojamus naratyvus bei jų įtaką viešosios politikos kaitai ir potencialą paaiškinti viešosios politikos procesą.

Pastebima, kad užsienio mokslininkų viešosios politikos proceso literatūroje vis dažniau taikoma Naratyvinė politikos teorija bei politikos naratyvų metodika. Vis dėlto Lietuvoje tokių darbų praktiškai nėra⁴⁹, todėl čia atsiveria niša tolimesniems tyrimams, kurie galėtų būti nagrinėjami pasitelkus šiame baigiamajame darbe aptariamą teorinį pagrindą ir taikomą tyrimo metodologiją. Šis darbas taip pat papildoma gana skurdų aplinkos apsaugos viešosios politikos proceso lauką Lietuvoje.

Atkreiptinas dėmesys, kad kai kuriose darbo vietose referuojama į dar nepublikuotą profesoriaus Vitalio Nakrošio (et al.) vadovautą ir parengtą monografijos „Gerovės valstybės institucijų atsparumas Lietuvoje: reikšmingų įvykių įtaka prisitaikymui prie sisteminių grėsmių 2004–2020 m.“ skyrių: „Aplinkos taršos atvejai ir jų poveikis aplinkos politikos (valdymo) kaitai Lietuvoje“⁵⁰. Esu šio monografijos skyriaus bendraautorius ir su žodiniu profesoriaus pritarimu pagal poreikį pasitelkiu monografijos informaciją.

Baigiamąjį magistro darbą sudaro įvadas, teorinio pagrindo ir metodikos skyriai, empirinės analizės skyrius, išvados, literatūros sąrašas, priedai bei santrauka anglų kalba.

⁴⁹ Nepavyko rasti nė vieno mokslinio darbo lietuvių kalba.

⁵⁰ Patkauskaitė-Tiuchtienė ir Vanagas, *Aplinkos taršos atvejai ir jų poveikis aplinkos politikos (valdymo) kaitai Lietuvoje*.

1. Teorinis pagrindas

Siekiant įgyvendinti tyrimo tikslą – nagrinėjant du dėmesį sutelkusius aplinkos taršos atvejus – 2019 m. gaisrą Alytaus padangų perdirbimo gamykloje „Ekologistika“ ir 2020 m. „Grigeo Klaipėda“ Kuršių nerijos taršos nevalytomis nuotekomis atvejį, išsiaiškinti, kokią įtaką viešosios politikos kaitai aplinkos srityje turi po dėmesį sutelkiančių įvykių žiniasklaidos konstruojami naratyvai ir kaip jie paaiškina viešosios politikos procesą, šiame darbe teoriniam pagrindui pasirinktas F. Baumgartner ir B. Jones Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindas, atskleidžiantis, kad dėmesį sutelkiantys įvykiai gali turėti ryškų poveikį viešosios politikos kaitai.

Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad šis analizės pagrindas negali paaiškinti, kaip konkrečiai žiniasklaida gali pakeisti politikos vaizdinį, teorinis pagrindas bus derinamas kartu su naratyvinės politikos teorija bei žiniasklaidos turinio rėminimo literatūros įžvalgomis.

Prieš pereinant prie teorinio pagrindo, pirmiausiai bus identifikuota dėmesį sutelkiančio įvykio sąvoka, kadangi daroma išankstinė prielaida, kad pasirinkti tyrimo objektai atitinka šią baigiamajame darbe vartojamą sąvoką. Ši sąvoka viešosios politikos proceso literatūroje dažnai tampa ginčų objektu, todėl šis skyrius reikalingas siekiant to išvengti.

Taip pat, aiškumo sumetimais, nuo šios vietos tyrimo objektai – gaisras Alytaus padangų perdirbimo gamykloje „Ekologistika“ ir „Grigeo Klaipėda“ Kuršių nerijos taršos nevalytomis nuotekomis atvejis yra vadinami „**Ekologistikos**“ atveju ir „**Grigeo Klaipėda**“ atveju.

1.1. Kas yra dėmesį sutelkiantis įvykis?

Baigiamojo darbo kontekste **dėmesį sutelkiantis įvykis** yra laikomas **nepriklausomu kintamuoju**, nes šiame darbe analizuojami žiniasklaidos konstruojami naratyvai po minėtų aplinkos taršos atvejų. Toliau pateikiama šio kintamojo operacionalizacija, siekiant suprasti jo reikšmę.

Kadangi nėra vieno teorinio požiūrio, galinčio pasiūlyti geriausią dėmesį sutelkiančio įvykio sąvokos interpretaciją, verta atsižvelgti į viešosios politikos proceso literatūrą bendroju požiūriu.

Pirmą kartą 1984 m. šią sąvoką paminėjo ir formalizavo J. Kingdon. Jis teigė, kad galimybių lango atsivėrimą, per kurį susidaro palankios sąlygos viešosios politikos kaitai, gali paskatinti iš pirmo žvilgsnio nelaukti įvykiai: krizės, nelaimės ar katastrofos – įvykiai, kurie sutelkia ne vienos suinteresuotosios grupės dėmesį, išjudina nusistovėjusias normas bei paskatina ieškoti sprendimų išryškėjančioms problemoms spręsti⁵¹.

⁵¹ Kingdon, *Agendas, Alternatives, and Public Policies*, 25.

T. Birkland praplečia J. Kingdon formalizuotą sąvoką ir teigia, kad dėmesį sutelkiantis įvykis yra staigus, dažniausiai retas, gali būti apibrėžtas kaip kenksmingas arba atskleidžiantis būsimos žalos galimybę arba daro žalą, kuri yra arba gali būti sutelkta į apibrėžtą geografinę teritoriją arba interesų grupę ir apie kurią politikos formuotojai bei visuomenė sužino vienu metu, tokiu būdu sukuriant skubaus sprendimo problemą⁵².

P. Sabatier taip pat pripažįsta dėmesį sutelkiančių įvykių reikšmę, vadindamas juos išoriniais sukrėtimais (angl. – *external shock*). Pasak autoriaus, išoriniai sukrėtimai – tai įvykiai ar tam tikros aplinkybės, kurios sutrikdo viešosios politikos procesą, kadangi jie sutrikdo politikos posistemį bei gali atverti kelią politikos pokyčiams, pakeisdami politikos veikėjų jėgų pusiausvyrą⁵³.

F. Baumgartner ir B. Jones apibrėžia dėmesį sutelkiančius įvykius kaip staigius, retus ir žalingus, kurie yra pakankamai svarbūs, kad patrauktų žiniasklaidos ir politikos formuotojų dėmesį bei taptų svarbiais platesnių socialinių problemų simboliais. Jie teigia, kad tokie įvykiai gali turėti didelę įtaką viešosios politikos kaitai, nes sukuria galimybę keisti politiką ir išjudinti esamą *status quo*⁵⁴.

Išskirti aukštinį standartą, kuris geriausiai apibūdintų dėmesį sutelkiančio įvykio sąvoką nebūtų teisinga remiantis tik vieno konkretaus autoriaus prielaidomis, todėl atsižvelgiant į viešosios politikos proceso mokslininkų įžvalgas, **dėmesį sutelkiančių įvykiu** laikomas netikėtas ir staigus (sukeliantis skubos jausmą) įvykis, pritraukiantis didžiulį žiniasklaidos, o tuo pačiu visuomenės ir politikos formuotojų dėmesį, emociškai arti visuomenės (žmonių) ir turintis didelį poveikį žmonių gyvenimui, visuomenei ar valstybei bei reikalaujantis staigių sprendimų, kad ateityje daugiau nesikartotų.

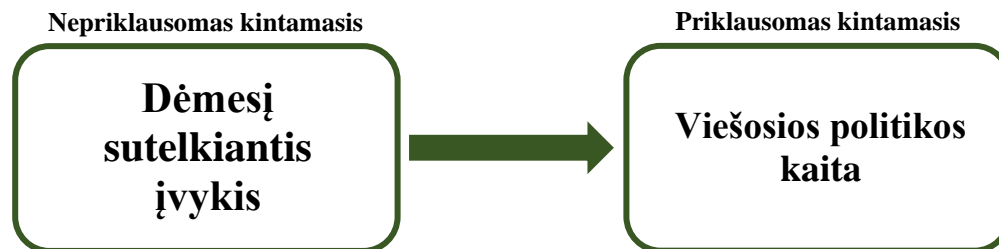
Remiantis viešosios politikos proceso literatūra apie dėmesį sutelkiančius įvykius, suformuojamas pirminis priežastinis ryšys⁵⁵ (*1 paveikslas*), kuriame **nepriklausomu kintamuoju** laikomas **dėmesį sutelkiantis įvykis**, o **priklausomu kintamuoju** laikoma **viešosios politikos kaita**. Priežastinis ryšys formuojamas siekiant schematiškai pavaizduoti, kaip dėmesį sutelkiantys įvykiai, o galiausiai ir po jų konstruojami žiniasklaidos naratyvai, atsiduria viešosios politikos procese.

⁵² Birkland, *An Introduction to the Policy Process*.

⁵³ Sabatier, *Theories of the Policy Process*.

⁵⁴ Baumgartner ir Jones, *Agendas and Instability in American Politics*.

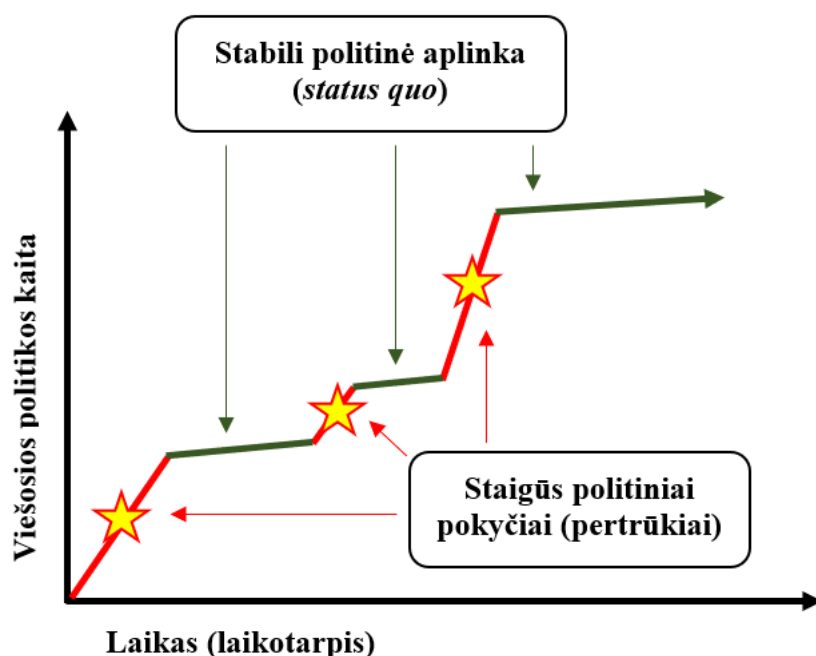
⁵⁵ Bus papildytas sekančiuose poskyriuose.

1 Paveikslas. Priežastinis ryšys. Sudaryta autoriaus remiantis viešojo proceso literatūra.

1.2. Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindas

F. Baumgartner ir B. Jones iš evoliucinės biologijos mokslo importuota pertrauktos pusiausvyros idėja bandoma paaiškinti ilgus viešosios politikos formavimo stabilumo (*status quo*) laikotarpius (teorijoje – **pusiausvyra**, angl. – *equilibrium*), kuriuos nutraukia trumpi, bet intensyvūs nestabilumo ir pokyčių laikotarpiai (teorijoje – **pertrūčiai**, angl. – *punctuations*) (2 paveikslas). Autoriai teigia, kad

2 paveikslas. Pertrauktos pusiausvyros konceptas. Pritaikyta pagal Marlene Huijer, *Climate & Coal vs. Coral An analysis on the Australian Government policy shift concerning the Great Barrier Reef*, University of Utrecht, 2015, 8.

pagrindiniai sprendimus priimantys asmenys, turintys viešosios politikos monopolį, siekia užtikrinti, kad tam tikri klausimai dominuotų viešosios politikos darbotvarkės ir jos formavimo procese, užtikrindami tiek vertybiškai palankius sprendimus, tiek palankų žiniasklaidos ir viešąją nuomonę⁵⁶. Šis analizės pagrindas grindžiamas tuo, kad politikos formuotojai ir tuo suinteresuotieji veikėjai siekia išlaikyti esamą padėtį, todėl siekiantiems viešosios politikos pokyčių, juos sunku įgyvendinti dėl įvairių kliūčių⁵⁷. Šios kliūtys gali

apimti institucinius apribojimus, darbotvarkės užimtumą, interesų grupių, suinteresuotųjų veikėjų siekį priešintis pokyčiams ar dėmesio stoką. Būtent dėmesio trūkumas daugeliu atvejų padeda paaiškinti, kodėl

⁵⁶ Baumgartner ir Jones, *Agendas and Instability in American Politics*.

⁵⁷ *Ibid.*

dauguma viešosios politikos kryptčių nesikeičia, o intensyvus dėmesys kai kuriems klausimams ar problemoms gali paskatinti ieškoti naujų būdų, kaip juos spręsti⁵⁸.

Didžiąja dalimi šis analizės pagrindas bando paaiškinti viešosios politikos procesą, atsižvelgiant į dėmesį politikos klausimams. Nuo to, kaip visuomenė ir politikos formuotojai galvoja apie politiką ar tam tikrą klausimą ir nuo to, kiek dėmesio skiriama, gali priklausyti viešosios politikos formavimas⁵⁹, kadangi, politikos formuotojų dėmesys yra itin ribotas. Viena iš pagrindinių analizės pagrindo sąvokų yra **politikos vaizdinys**, kuris, pasak autorių, yra tai, kaip tam tikra politika (taip pat klausimas ar problema) aptariama ir suprantama tiek politikos formuotojų, tiek visuomenės, tiek žiniasklaidos⁶⁰. Ši sąvoka grindžiama idėja, kad politiniai klausimai yra ne objektyvūs, o socialiai konstruojami ir formuojami pagal tai, kaip jie vaizduojami ir aptariami viešajame diskurse⁶¹. Praplečiant šią sąvoką, politikos vaizdinį galima laikyti simbolinių reprezentacijų ir kalbos subtilybių rinkiniu, kuris naudojamas siekiant perteikti politikos klausimo pobūdį ir galimus jo sprendimo būdus politikos formuotojams. Jį veikia įvairūs veiksniai, įskaitant žiniasklaidos nušvietimą ir dėmesį, bendrą viešąją nuomonę ar interesų grupių veiksmus – šie veiksniai nebūtinai yra objektyvūs. Politikos vaizdinys gali turėti didelę įtaką politikos formavimo procesui, nes formuoja supratimą apie politikos klausimus ir reakciją į juos ir jei politikos klausimas įvardijamas neigiamai (neigiamas grįžtamasis ryšys), politikos formuotojai gali būti mažiau linkę imtis veiksmų arba siūlyti ne tokius ambicingus sprendimus, kokių iš tikrųjų reikia⁶². Kaip pavyzdį galima paminėti klimato kaitą kaip problemą, kuri dažniausiai yra įvardinama neigiamai, teigiant, kad sprendimai šiai problemai yra per brangūs, gali pakenkti ekonomikai ar žmonių gerovei (jautrus klausimas). Tokia perspektyva gali paskatinti politikos formuotojus teikti pirmenybę kitiems klausimams ir atidėti sprendimus, susijusius su klimato kaita, net jei egzistuoja bendras sutarimo dėl šios problemos sprendimo poreikis. Vis dėlto kai kurie veiksniai, pavyzdžiui dėmesį sutelkiantys įvykiai, gali išjudinti esamą *status quo* politikos vaizdinį dėl savo didžiulį dėmesį galinčio sutelkti potencialo, galinčio priversti imti konkrečių pokyčių⁶³.

Toliau pateikiama politikos vaizdinio vieta viešosios politikos kaitos procese ([3 paveikslas](#)). Ši schema nėra šio tyrimo priežastinis ryšys, o labiau paaiškinamasis grafikas, padedantis suprasti Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindo politikos vaizdinį.

⁵⁸ Paul Cairney, *Understanding Public Policy: Theories and Issues, Chapter 9, 2011.*

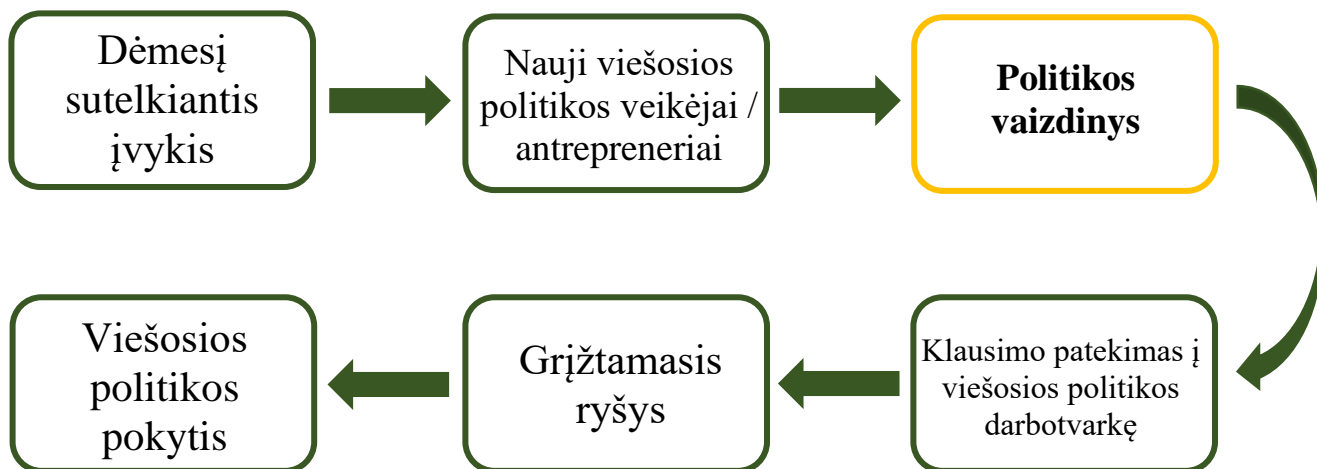
⁵⁹ Baumgartner ir Jones, *Agendas and Instability in American Politics*, 26.

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ Stone, *Causal Stories and the Formation of Policy Agendas.*

⁶² Frank Baumgartner ir Bryan Jones, *Policy Dynamics, Chapter 1: Positive and Negative Feedback in Politics*, University of Chicago Press, 2002.

⁶³ Baumgartner ir Jones, *Agendas and Instability in American Politics.*

3 paveikslas. Politikos vaizdinio vieta viešosios politikos darbotvarkės kaitos procese. Pritaikyta pagal Holly Peterson, *Narrative policy images: Intersecting narrative & attention in presidential stories about the environment*, University of South Alabama, USA, 2018, 55.

Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindu atveju pagrindiniu priežastinio mechanizmo elementu, kuriuo politikos vaizdiniai skatina arba keičia politikos preferencijas, yra dėmesys⁶⁴. Dėmesys yra vienas pagrindinių veiksnių, lemiančių viešosios politikos kaitą, kadangi laikoma, kad viešumoje yra daugybė skirtingos, prieinamos ir turiningos informacijos apie kiekvieną problemą, o sprendimų priėmėjai neturi pakankamai resursų, kad visa informacija būtų apdorota ir įvertinta laiku ir tinkamai⁶⁵.

Kaip pavaizduota ([3 paveikslas](#)), nauji politikos vaizdiniai susiformuoja arba keičiasi dėl **dėmesį sutelkiančių įvykių** įtakos, kurie dėl savo savybių geba sukoncentruoti dėmesį į tam tikrus klausimus bei priversti politikos formuotojus į viešosios politikos darbotvarkę įtraukti aktualius klausimus⁶⁶, kaip kad COVID-19 protrūkio pavyzdys, kuomet pandemija sutelkė Pasaulio valstybių sprendimų priėmėjus imtis veiksmų, siekiant suvaldyti kilusias krizines situacijas⁶⁷.

Teorijos autoriai, išskirdami dėmesį sutelkiančių įvykių svarbą, teigia, kad staigių ir netikėtų įvykių metu gali atsiverti galimybių langas, per kurį **nauji viešosios politikos veikėjai ar antreprenieriai** (subjektai, siekiantys kad jų palaikomi sprendimai patektų į viešosios politikos darbotvarkę pirmai pasitaikius progai⁶⁸) gali siekti naujų problemos aiškinimo naratyvų ar konkrečių politinių sprendimų, kurie anksčiau nebuvo laikomi svarbiais ar įmanomais⁶⁹. Šiais veikėjais gali tapti tiek opozicijos veikėjai

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ Frank Baumgartner ir Bryan Jones, *The Politics of Attention: How Government Prioritizes Attention*, Chicago: University of Chicago Press, 2005.

⁶⁶ Baumgartner ir Jones, *Agendas and Instability in American Politics*.

⁶⁷ Arlene Limbaga Avillanosa et al., *Looking Through the COVID-19 Window of Opportunity: Future Scenarios Arising From the COVID-19 Pandemic Across Five Case Study Sites*, 2021.

⁶⁸ Baumgartner ir Jones, *Agendas and Instability in American Politics*, 26.

⁶⁹ *Ibid.*, 100-106.

ar institucijos, tiek nevyriausybinės organizacijos ar nuomonės formuotojai. Galimybių lango metu, pasak autorių, nauji veikėjai gali pasinaudoti dėmesį sutelkiančiais įvykiais, kad paskatintų politikos vaizdinio pasikeitimą (ar naujo sukūrimą, jeigu klausimas yra naujas), strategiškai formuluodami tam tikro klausimo problemą ir siūlydami konkrečius politikos sprendimus, kurie sulauktų politikos formuotojų reakcijos. Nauji veikėjai ar politikos antreprenieriai taip pat gali konstruoti naratyvus, kuriuose būtų pateikiamas nuoseklus ir įtikinamas pasakojimas apie politikos problemą ir jos sprendimus. Šie naratyvai gali padėti pakeisti iki tol dominavusį politikos vaizdinį, formuodami tai, kaip problemą suvokia ir supranta politikos formuotojai ir visuomenė⁷⁰. Kaip pavyzdį galima pateikti Jungtinėse Amerikos Valstijose (JAV) prasidėjusi judėjimą *Black Lives Matter*, kuris iš esmės metė iššūkį dominuojančiam naratyvui apie policijos darbą ir teisingumą JAV. Judėjimas, tapęs dėmesį sutelkiančiu įvykiu, mobilizavo visuomenę, opozicijos narius bei pakeitė iki tol vyravusį politikos vaizdinį, o galiausiai, privedė prie viešosios politikos pokyčių (sprendžiant JAV policijos struktūrą ir rasinės nelygybės problemas)⁷¹.

Galiausiai, sėkmingos naujų politikos veikėjų ar antreprenierių mobilizacijos atveju, galima tikėtis klausimo ar problemos patekimo į **viešosios politikos darbotvarkę**. Pasak F. Baumgartner ir B. Jones, viešosios politikos darbotvarkė – tai klausimų ir problemų, kurias politikos formuotojai ir visuomenė laiko reikalaujančiomis veiksnių, visuma⁷². Politikos darbotvarkė nėra pastovi, ji nuolat keičiasi, reaguodama į politinės aplinkos pokyčius, viešąją nuomonę ir naujų problemų bei klausimų atsiradimą. Viešosios politikos darbotvarkę formuoja sudėtingas veiksnių rinkinys, įskaitant politinių veikėjų ir interesų grupių veiksmus, žiniasklaidą, viešąją nuomonę ir dėmesį sutelkiančius įvykius. Įvairūs veikėjai siekia savo politinių tikslų ir formuoja politinę darbotvarkę taip, kad ji atspindėtų jų interesus. Viešosios politikos darbotvarkėje vieni klausimai yra svarbesni ir sulaukia didesnio politikos formuotojų dėmesio nei kiti. Kaip jau minėta anksčiau, dėmesį sutelkiantys įvykiai gali atskleisti tai, kad tam tikri klausimai staiga tampa svarbesniais darbotvarkėje dėl savo dėmesį sutelkiančio potencialo, kuris gali priversti politikos formuotojus imtis neatidėliotinių veiksnių.

Kai klausimas patenka į viešosios politikos darbotvarkę, iki viešosios politikos pokyčio jį skiria konceptualus momentas – **grįžtamasis ryšys**. Pasak autorių, grįžtamasis ryšys – tai informacija, kurią politikos formuotojai gauna apie politikos rezultatus, visuomenės nuotaiką ir jų sprendimų poveikį visuomenei⁷³. Grįžtamasis ryšys gali būti įvairių formų, įskaitant duomenis, mokslinių tyrimų rezultatus,

⁷⁰ Evangelia Petridou, *A Research Agenda for the Study of Policy Entrepreneurs*, Policy Studies Journal, Vol. 0, 2020.

⁷¹ Zackary Okun Dunivin et al., *Black Lives Matter protests shift public discourse*, Princeton University, 2022.

⁷² Baumgartner ir Jones, *Agendas and Instability in American Politics*.

⁷³ Baumgartner ir Jones, *Policy Dynamics, Chapter 1: Positive and Negative Feedback in Politics*.

viešąją nuomonę, žiniasklaidos pranešimus, interesų grupių ir kitų politinių veikėjų veiksmus. Pasak teorijos, jeigu grįžtamasis ryšys yra **negatyvus**, tikėtina, kad tai išlaikys esamą viešosios politikos darbotvarkę bei lems politikos stabilumą (*status quo*). Dėmesį sutelkiančio įvykio kontekste, tai greičiausiai lemtų ne kiek stiprinančios politikos momentą, bet įsitikinimą, kad papildomų sprendimų imtis dėl tam tikrų problemų nėra būtina arba kad tokie sprendimai gali būti per daug jautrūs. Kita vertus, **pozityvus** grįžtamasis ryšys yra informacija, kuri politikos formuotojams rodo, kad politika neveikia, turi neigiamų pasekmių ir apskritai priverčia jausti spaudimą bei imtis tam tikrų veiksmų. Tokie atsiliepimai gali būti gaunami iš duomenų, rodančių prastus rezultatus, visuomenės kritikos ar protestų, žiniasklaidos dėmesio arba interesų grupių ar kitų politinių veikėjų ar antreprenierių spaudimo. Tokiu būdu susiformuoja tinkama terpė viešosios politikos kaita. Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindu grįžtamasis ryšys atlieka svarbų vaidmenį formuojant politikos procesą ir skatinant politikos pokyčius, kadangi esant pozityviam grįžtamajam ryšiui tikėtina, kad įvyks **viešosios politikos pokytis**⁷⁴.

Viešosios politikos pokyčiai iš esmės yra viešosios politikos kaitos galutinis rezultatas, tad pati kaita, pasak autorių, yra esamos politikos įgyvendinimo ir išsikeltų tikslų keitimas (taip pat naujų kūrimas), peržiūra ar koregavimas, nukrypstant nuo numatytos politikos krypties, o šiomis korekcijomis siekiama patenkinti besikeičiančius visuomenės poreikius, ekonomines ar aplinkos sąlygas, spręsti kylančius iššūkius ar problemas bei reaguoti į politinės dinamikos pokyčius⁷⁵.

Sekančiame poskyryje bus nagrinėjama tai, kaip žiniasklaida konstruoja politikos naratyvus, todėl šioje vietoje verta išskirti ir **žiniasklaidos** vaidmenį, kuri, būdama pagrindinė informacijos viešinimo platforma, atlieka itin svarbų vaidmenį Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindu kaip vienas iš pagrindinių išorinių veiksnių, galinčių sukelti viešosios politikos pertrūkius.

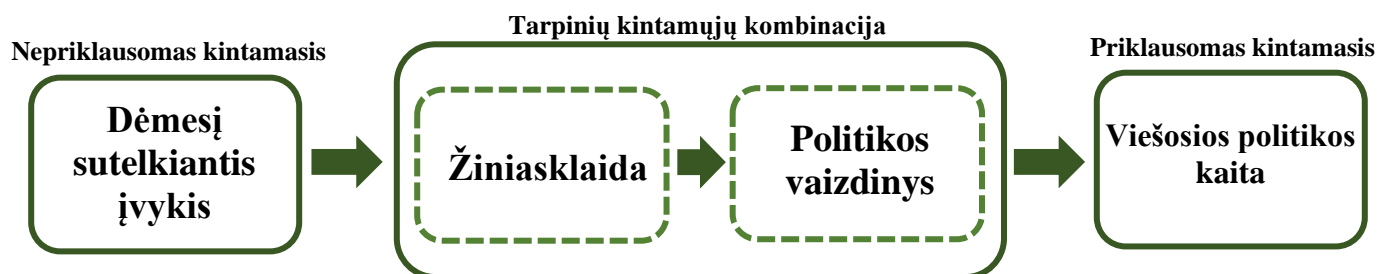
Žiniasklaida gali padėti didinti visuomenės informuotumą ir mobilizuoti paramą politikos pokyčiams, atkreipdama dėmesį į problemas ar dėmesį sutelkiančius įvykius. Žiniasklaida taip pat gali paveikti politikos formuotojų, visuomenės ir kitų svarbių veikėjų suvokimą ir įsitikinimus, dėl to gali pasikeisti politinės pozicijos ir prioritetai. Sutelkdama dėmesį į tam tikras temas ar įvykius, žiniasklaida atkreipia politikos formuotojų ir suinteresuotųjų subjektų dėmesį, o tai gali lemti politikos dėmesio pokyčius. Kartu žiniasklaida gali būti ir kliūtis politikos pokyčiams, nes sustiprina esamus įsitikinimus ir išankstines nuostatas arba formuluoja klausimus taip, kad jie būtų nekeičiami. Pavyzdžiui, žiniasklaidoje nušviečiant neigiamas politikos pokyčių pasekmes, gali būti sunkiau sutelkti paramą tiems

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ Baumgartner ir Jones, *Agendas and Instability in American Politics*.

pokyčiams⁷⁶. Todėl šio tyrimo kontekste laikoma, kad žiniasklaida yra vienas pagrindinių veiksnių, galinčių turėti įtakos politikos vaizdinio pasikeitimui, o tuo pačiu ir viešosios politikos kaitai.

Atsižvelgiant į šio tyrimo klausimą bei aprašytą Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindą, **tarpiniu kintamuoju** pasirenkamas žiniasklaidos įtakos ir politikos vaizdinio kombinuotas priežastinis ryšys, todėl atsižvelgiant į praeitame poskyryje suformuotą priežastinio ryšio schemą (*1 paveikslas*), pateikiama papildyta priežastinio ryšio schema (*4 paveikslas*).

4 Paveikslas. Priežastinis ryšys. Sudaryta autoriaus remiantis viešojo proceso literatūra (Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindu).

Dėmesį sutelkiantys įvykiai, su tinkama žiniasklaidos įtaka, gali pakreipti politikos formuotojų dėmesį į aktualias problemas bei tokiu būdu suformuoti naują politikos vaizdinį. Vis dėlto, Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindas nėra pajėgus paaiškinti kaip konkrečiai žiniasklaida gali pakeisti politikos vaizdinį⁷⁷, t. y. kaip žiniasklaida suformuoja tam tikro klausimo ar problemos supratimą. Vis dėlto, tai paaiškinti, nagrinėjant naratyvus, gali Naratyvinė politikos teorija, kurios išvalgomis ir bus papildomas teorinis pagrindas.

1.3. Naratyvinė politikos teorija

Naratyvinė politikos teorija yra laikoma viena naujesnių viešosios politikos proceso literatūros dalių, kurios pagrindinis tikslas – paaiškinti politikos naratyvų įtaką viešosios politikos procesui aplinkos srityje ir jų pagalba suprasti, kaip ir kodėl įvyksta viešosios politikos kaita.

Šios teorijos ištakos siekia 1990-2000 metus, kuomet, nepaisant to, kad kai kurie mokslininkai pabrėžė tarpdisciplininių (referuojant į naratologijos ir psichologijos doktrinas) post-pozityvistinių prasmės kūrimo ir interpretacinių tyrimų poreikį siekiant suprasti ir paaiškinti viešosios politikos procesą⁷⁸, mokslininkas P. Sabatier kritikavo tokias post-pozityvistines teorijas, joms esant, jo žodžiais

⁷⁶ Grossman, *Media and Policy Making in the Digital Age*, 443-447.

⁷⁷ Lucie Cerna, *The Nature of Policy Change and Implementation: A Review of Different Theoretical Approaches*, OECD, 2013, 9-10.

⁷⁸ John Forrester et al., *The Argumentative Turn in Policy Analysis and Planning*, Durham, NC: Duke University Press, 1993.

„nepakankamai aiškiais, kad būtų galima įrodyti jų klaidingumą“⁷⁹. Dėl to naratologijos mokslas ilgą laiką politikos mokslų kontekste buvo laikomas interpretacinio pobūdžio doktrina, taikoma tik socialiniuose ir psichologijos tyrimuose.

Visgi 2010 m.⁸⁰ M. Jones ir M. McBeth, prie kurių vėliau prisijungė ir E. Shanahan, pasiūlė naratyvinės politikos nagrinėjimo sistemą, kuri teoriškai pagrįstų naratyvus, kad jie būtų tiek empiriniai iš analizės perspektyvos, tiek falsifikuojami, atsakant į P. Sabatier kritiką⁸¹. Teorijos pirminis ir pagrindinis tikslas buvo moksliskai suprasti naratyvų ir viešosios politikos proceso ryšį⁸². Naratyvinė politikos teorija apima ir daug kitų viešąją politiką formuojančių veiksnių: dėmesį sutelkiančius įvykius, interesų grupių veiklas, institucijas ir kt., tačiau viskas analizuojama per naratyvų kūrimo perspektyvą, todėl ši laikoma teorija, kylanti iš viešosios politikos proceso literatūros (tai akcentavo ir jos autoriai⁸³).

Kalbant apie naratyvo sąvoką, pasak E. Shanahan, **naratyvas** yra nuosekli ir įtikinama istorija, kuriame aprašoma įvykių ir patirčių seka, paprastai apimanti vieną ar daugiau veikėjų, dalyvaujančių įvykiuose (kontekste), turinčiuose siužetinę pradžią, vidurį ir pabaigą, kuri baigiasi tam tikru sprendimu (teorijoje – naratyvo moralu)⁸⁴. Naratyvai atskleidžia kaip žiniasklaida, politikos ar kiti veikėjai suvokia politikos problemas bei kokių priežasčių, strategijų ir motyvų yra veikiami. Iš esmės naratyvas – tai struktūruotas įvykių aprašymas, kuriuo auditorijai perteikiama žinutė arba prasmė, pasibaigianti galutiniu naratyvo moralu. Darbe daroma prielaida, kad naratyvai gali padėti paaiškinti viešosios politikos procesą.

Pereinant prie Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindo ir Naratyvinės politikos teorijų sintezės, abu teoriniai požiūriai siekia paaiškinti viešosios politikos procesą. F. Baumgartner ir B. Jones akcentuoja, kad dėmesys yra viena iš svarbiausių dedamųjų siekiant suprasti viešosios politikos pokyčius⁸⁵, o Naratyvinės politikos teorijos autoriai taip pat tikina, kad nereikėtų ignoruoti dėmesio vaidmens, nustatant politines preferencijas, kadangi būtent dėmesys ir leidžia konstruoti naratyvus⁸⁶. Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindas bando paaiškinti, kokią įtaką viešosios politikos kaita turi dėmesį sutelkiantys įvykiai bei kaip jie gali pakeisti vyraujančią politikos vaizdinį. Naratyvinė politikos teorija tokį aiškinimą sieja su išlyga, kad norint nustatyti, kaip keičiasi supratimas, reikia sujungti teorijas – politikos vaizdinys, o galiausiai ir viešoji politika, naratyvas yra būtina sąlyga siekiant suprasti

⁷⁹ Sabatier, *Fostering the Development of Policy Theory*, 5.

⁸⁰ Michael Jones ir Mark Mcbeth, *A Narrative Policy Framework: Clear Enough to Be Wrong?*, 2010.

⁸¹ *Ibid*, 331.

⁸² Elizabeth A. Shanahan et al., *Policy Narratives and Policy Processes*, 2011.

⁸³ *Ibid*.

⁸⁴ *Ibid*.

⁸⁵ Baumgartner ir Jones, *The Politics of Attention: How Government Prioritizes Attention*.

⁸⁶ Shanahan, *Policy Narratives and Policy Processes*, 2011.

viešosios politikos procesus⁸⁷. Pasak šios teorijos, naratyvai yra tarsi nuorodos į viešosios politikos klausimus, kuriuose yra bent vienas veikėjas ir juos supantis kontekstas, siužetas ir sprendimas. Taip teigiama todėl, kad, pasak teorijos, žmonės, įskaitant ir politikos formuotojus, naudoja naratyvus mąstydami ir bendraudami apie politinę informaciją, kad padėtų suprasti sudėtingą informaciją, suskirstydami ją į euristiškai svarbius fragmentus, kuriuos lengviau apdoroti⁸⁸.

Apjungiant abi teorijas toliau suformuojamas galutinė priežastinio kintamųjų ryšio schema ([5 paveikslas](#)). Dėmesį sutelkiantis įvykis pritraukia didžiulį žiniasklaidos dėmesį, kuri, būdama pagrindine informacijos viešinimo platforma konstruoja įvykių naratyvus, kurie iš esmės yra struktūruota diskursinė informacija, leidžianti politikos formuotojams pajauti besikeičiantį toną ir supratimą apie kintančią ar naują situaciją. Pateiktas teorinis požiūris argumentuoja, kad žiniasklaidos sukonstruoti naratyvai gali turėti įtakos tam, kaip politikai pasielgs siekdami išspręsti problemas, kylančias po dėmesį sutelkiančių įvykių, todėl tokiu būdu gali pasikeisti arba susikurti naujas politikos vaizdinys. Šiam pasikeitus, galima tikėtis viešosios politikos kaitos ([3 paveikslas](#)).

5 Paveikslas. Priežastinis ryšys. Sudaryta autoriaus remiantis viešojo proceso literatūra (Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindu ir Naratyvinės politikos teorija).

Toliau bus paaiškinta Naratyvinės politikos teorijos struktūrinė logika bei esminiai kintamieji, remiantis mokslininkų M. Jones, M. McBeth ir E. Shanahan literatūra.

Šios teorijos autoriai naratyvus konstruoja pagal jų **formą** ir **turinį**. Forma nurodo naratyvo struktūrą ir stilių, įskaitant aplinką (kontekstą), veikėjus, bendrą siužetą (naratyvo laiko juosta) ir naratyvo moralą (politinius pasiūlymus ar sprendimus), taip pat veikėjų toną, nuotaiką, kalbą ir kitas stilistines ypatybes, kurios gali prisidėti prie bendro naratyvo, o turinys yra tai, kokių vertybių vedami veikėjai konstruoja naratyvus bei kokias strategijas, perteikiant norimas žinutes, taiko⁸⁹.

⁸⁷ Michael Jones ir Deserai Crow, *Narratives as tools for influencing policy change*, Policy & Politics vol 46 no 2, 2018.

⁸⁸ Michael Jones ir Holly Peterson, *Making Sense of Complexity: The Narrative Policy Framework and Agenda Setting*, In Handbook of Public Policy Agenda Setting, edited by N. Zahariadis, 106–33. Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2016.

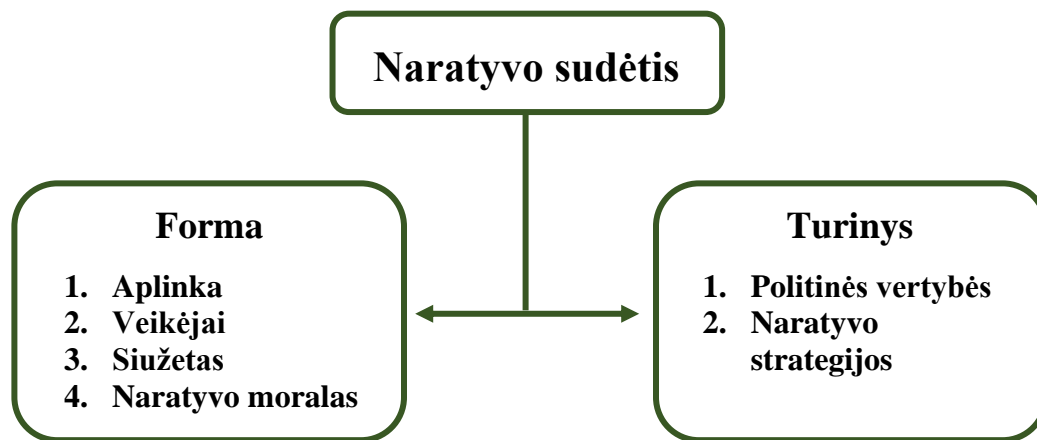
⁸⁹ Shanahan, *The Narrative Policy Framework*, 4th edition, Routledge 2018.

1.3.1. Forma: politikos naratyvo apibrėžimas

Naratyvo kintamieji sudaro naratyvo struktūrą ([6 paveikslas](#)). Naratyvinės politikos teorijoje išskiriami keturi pagrindiniai politikos naratyvo kintamieji⁹⁰, kurie naudojami ir tyrimo analizės dalyje:

- 1. Aplinka** (angl. – *setting*) – aplinka yra vieta, kur vyksta veiksmas. Tai yra politikos naratyvo kontekstas, kuriame yra svarbiausia su tam tikru klausimu bei jo problemomis susijusi informacija. Naratyvo aplinką sudaro dėmesį sutelkiančio įvykio kontekstinė informacija bei joje identifikuojama esminė problematika. Papildant kontekstą gali būti įtrauki teisiniai, konstituciniai parametrai, geografija, demografiniai rodikliai, ekonominės sąlygos, normos ar kitos svarbios kontekstinės ypatybės.
- 2. Veikėjai** (angl. – *characters*) – naratyvo veiksmą užpildo tie, kurie veikia arba yra veikiami kitų veikėjų. Tai gali būti pavieniai asmenys, institucijos, vyriausybė ir kt. Teorijoje veikėjai dažniausiai operacionalizuojami pagal tris kategorijas: **herojus**, kurie yra galimi politikos problemos sprendėjai ar siūlantys politikos veiksmus, **piktadariai**, kurie yra atsakingi už išryškėjusią problematiką ir **aukos**, kurios yra veikėjai, labiausiai nukentėję nuo piktadarių.
- 3. Siužetas** (angl. – *plot*) – siužetas yra naratyvo elementas, susiejantis veikėjus vienas su kitu ir su aplinka. Siužetas vaizdžiai pateikia veiksmų seką, kurioje įvykiai sąveikauja su veikėjų veiksmais ir aplinka, išskaidant naratyvą į pradžios, vidurio ir pabaigos sekas bei išryškindama esminius naratyvo momentus. Neretai siužeto pabaigoje išryškinamas naratyvo moralas.
- 4. Naratyvo moralas** (angl. – *moral of the story*) – moralas yra politinis sprendimas ir galutinis naratyvo rezultatas, apimantis visus veiksmus. Politinis sprendimas paprastai pateikiamas kaip herojaus darbo rezultatas, siekiant apsaugoti auką nuo tolimesnės žalos. Visgi daugelyje politikos naratyvų ne visada aptinkamas politinis sprendimas, todėl herojaus ar kitų siūlomi tarpiniai žingsniai, siekiant politinio sprendimo, taip pat yra laikomi naratyvo moralu.

⁹⁰ Elizabeth A. Shanahan et al., *How to conduct a Narrative Policy Framework study*, Elsevier Inc, 2017.

6 Paveikslas. Sudaryta pagal Elizabeth Shanahan et al., *A Brief Introduction to the Narrative Policy Framework, in Narratives and the Policy Process: Applications of the Narrative Policy Framework*, Michael Jones, Mark McBeth, and Elizabeth Shanahan (eds.), Montana State University Library, 2022.

1.3.2. Turinys: politinės vertybės ir strategijos

Politinės vertybės (angl. – *policy beliefs*) – tai įsitikinimų rinkiniai, kurių politikos formuotojai laikosi tam tikru klausimu ar politikos srityje. Šias vertybes dažnai lemia asmeninė patirtis, vertybės, ideologija ir iš įvairių šaltinių gauta informacija. Politinės vertybės gali lemti tai, kaip politikos formuotojai suvokia ir interpretuoja politikos problemas, kokius politikos sprendimus jie svarsto ir kaip jie teikia pirmenybę politikos tikslams. Politinės vertybės daro įtaką tam, kaip asmenys suvokia politikos problemų priežastis ir pasekmes, atitinkamus politikos procesuose dalyvaujančių veikėjų vaidmenis ir atsakomybę bei galimus politikos problemų sprendimus. Galiausiai tam tikras politines vertybes turi ir pagrindinis šio tyrimo naratorius – žiniasklaida.

Naratyvo strategijos (angl. – *narrative strategies*) yra tai, kaip naratorius perteikia savo naratyvą ir kokias strategijas savo tikslams pasiekti naudoja.

Toliau pateikiamos pagrindinės literatūroje taikomos naratyvo pasakojimo strategijos:

- **Konflikto apimties valdymo** (angl. – *scope of conflict*) **strategija** naudojama siekiant pateikti klausimo apibrėžimą taip, kad būtų išryškinti konkuruojančių veikėjų ar grupių skirtumai bei pabrėžta konflikto rizika. Ši strategija gali būti naudojama siekiant sutelkti paramą tam tikrai politinei pozicijai ar kokiems nors sprendimui per konflikto prizmę, kuomet iš konflikto vieni išeina kaip nugalėtojai (herojai), o kiti kaip pralaimėtojai. Žiniasklaida šią strategiją gali taikyti siekdamas įtraukti daugiau veikėjų, kad turinys būtų patrauklus platesnei auditorijai ⁹¹.

⁹¹ Stephan Hanes, *Shaping the Scope of Conflict in Scotland's Fracking Debate: Conflict Management and the Narrative Policy Framework*, Review of Policy Research, 37(1), 2020.

- **Priežastinių mechanizmų** (angl. – *causal mechanisms*) **strategija** naudojama siekiant išdėstyti naratyvo elementus taip, kad būtų paaiškintos giluminės tam tikros problemos priežastys. Priežastinių mechanizmų strategija gali paaiškinti, kaip vienas ar daugiau konkrečių veiksnių lemia kitus, todėl strategija gali būti naudojama siekiant paremti poziciją, kuri sprendžia pagrindines problemos priežastis, o ne tik jos pasekmes⁹².
- **„Velnio“ – „Angelo“ poslinkio** (angl. – *devil-angel shift*) **strategija** taikoma siekiant sukurti teigiamą („Angelo“) arba neigiamą („Velnio“) įspūdį apie tam tikrą veikėją bei prirėikus parodyti šių charakteristikų pasikeitimus. „Velnio“ – „Angelo“ poslinkio strategija naudojama tais atvejais, kai politikos problema ar klausimas yra susijęs dvi ar kelias aiškias pozicijas turinčiais veikėjais ar grupėmis ir jiems norima „prilipdyti“ gėrio ir blogio atitikmenų etiketes arba priešingai – vieną ar kitą atvaizduoti skirtingomis etiketėmis nei yra iš tikrųjų⁹³.

Naratyvo pasakojimo strategijų gali būti įvairių, tačiau patys autoriai teigia, kad naujos strategijos turėtų atsirasti šių trijų pagrindu⁹⁴.

Vis dėlto, Naratyvinė politikos teorija stokoja vieno detalesnio kintamojo – aplinkos – paaiškinimo. Pasak teorijos, aplinka nurodo tiriamo lauko kontekstines savybes, įskaitant ir iškylančią problematiką. Vis dėlto teorija nepateikia prielaidų ir metodų, kaip turėtų būti konceptualizuojama problema, todėl siekiant pastiprini šį elementą, bus pasitelktos įrėminimo teorijos įžvalgos, kurios gali padėti objektyviai įvertinti, kokia problematika išryškėja po dėmesį sutelkiančių įvykių. Įrėminimo teorijos įžvalgos ir jos pritaikyta empirinė medžiaga analizės dalyje taip pat padės paaiškinti ne tik aplinkos elementą, bet ir papildyti kitus.

Verta akcentuoti, kad teorijos autoriai nurodo, kad Naratyvinė politikos teorija ir iš jos kylanti metodika yra daugiasluoksnė bei gali paaiškinti skirtingus atvejus, todėl viešosios politikos tyrėjams siūloma įsivertinti ir atsižvelgti į tyrimo klausimą ir pagal tai vertinti, kurių kintamųjų analizė geriausiai leis atsakyti į klausimą. Detalesnė informacija apie kintamųjų analizę pateikiama metodikos dalyje.

1.4. Įrėminimo teorija

Įrėminimo teorija rodo, kad tai, kaip kažkas pristatoma auditorijai, daro įtaką žmonių informacijos suvokimui. Vienas mokslininkų, rašiusių apie rėmų svarbą ir įrėminimo teoriją, buvo

⁹² Elizabeth Shanahan et al., *The Blame Game: Narrative Persuasiveness of the Intentional Causal Mechanism*, Michael D. Jones, Elizabeth A. Shanahan, and Mark K. McBeth, eds. *The Science of Stories: Applications of Narrative Policy Framework*: New York, New York: Palgrave Macmillan, 2014, 74-76.

⁹³ Melissa Merry, *Angels Versus Devils: The Portrayal of Characters in the Gun Policy Debate*, *Policy Studies Journal* 47(4), 2019, 893-896.

⁹⁴ Shanahan, *The Narrative Policy Framework*, 2017.

politologas Robert Entman, kuris apibrėžė **rėmo** sąvoką kaip selektyvią, svarbią ir simbolinę pasaulio reprezentaciją, kuri lemia tai, kaip žmonės supranta ir interpretuoja informaciją apie tam tikrą problemą⁹⁵. Pasak autoriaus, rėminti – tai pasirinkti tam tikrus suvokiamos tikrovės aspektus ir juos išryškinti komunikaciniuose tekstuose taip, kad būtų skatinamas tam tikras problemos apibrėžimas, priežastinis aiškinimas ar moralinis vertinimas⁹⁶. Kitaip tariant, įrėminimas apima tam tikrų politinės problemos aspektų, kuriuos reikia pabrėžti, pasirinkimą, o kitus sumenkinti arba ignoruoti, siekiant nustatyti, kaip problemą suvokia ir kaip į ją reaguoja įvairūs politiniai ir visuomenės veikėjai. Įrėminimas yra labai svarbi politikos formavimo proceso dalis, nes padeda formuoti visuomenės nuomonę ir daryti įtaką viešosios politikos rezultatams. Nustatydami tam tikrus rėmus, veikėjai gali lemti, kaip žmonės supranta ir aiškina problemą, taip pat siūlomus politinius sprendimus.

Teorija aiškina, kad žiniasklaida gali sukurti rėmus pristatydamą naujų elementus su iš anksto apibrėžtu konteksto pateikimu. Rėmai mums sako, kokia yra problema, kodėl ji atsirado, kas kaltas ir ką dėl jos galima padaryti.

Žiniasklaida rėmų pagalba gali padėti suformuoti problematikos apibrėžimą. Pavyzdžiui, jei žiniasklaidoje stipriai akcentuojamas ekonominių padarinių rėmas, o ne atsakomybės rėmas, galima tikėtis, kad visas visuomenės fokusas susitelks į žalos mažinimą, todėl nebus taip aiškiai ieškoma už tam tikrą įvykį atsakingų asmenų. Būtent todėl vertinant dėmesį sutelkiančio įvykio pristatymą žiniasklaidoje, itin svarbu atsižvelgti į tam pasitelkiamus rėmus – tai, su kokiomis problemomis bus siejamas įvykis, kokiems jo sprendimo būdams bus teikiama pirmenybė, kam bus priskiriama atsakomybė už įvykį bei kokios grupės bus įvardijamos kaip patyrusios didžiausią žalą⁹⁷.

Viešosios politikos proceso mokslininkai, nagrinėdami problemos apibrėžimą žiniasklaidos priemonėse, dažnai naudoja Holli Semetko ir Patti Valkenburg pateiktą teorinį rėminimo požiūrį, išskiriant penkis rėmus – konflikto, žmogiškojo intereso, ekonominių padarinių, moralės ir atsakomybės⁹⁸. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad baigiamajame darbe nagrinėjami antropogeniniai aplinkos taršos atvejai, teorinis rėminimo požiūris bus papildomas dar trimis rėmais – aplinkos, pramonės (angl. – *pro-industry*) ir anti-pramonės (angl. – *anti-industry*), dažnai taikomais nagrinėjant

⁹⁵ Robert Entman, *Projections of Power: Framing News, Public Opinion, and US Foreign Policy*, University of Chicago Press, 2004.

⁹⁶ Robert Entman, *Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm*, 1993, 52.

⁹⁷ Arjen Boin et al., *Crisis Exploitation: Political and Policy Impacts of Framing Contests*, Journal of European Public Policy 16(1), 2009, 81-106.

⁹⁸ Holli Semetko ir Patti Valkenburg, *Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News*, Journal of Communication 50(2):93 – 109, 2000, 95-96.

antropogeninių aplinkosauginių nelaimių rėminimą⁹⁹ bei dar vienu – neutraliu – rėmu, kuris padės nustatyti informacijos kiekį, nagrinėjamą per neutralios pozicijos perspektyvą.

Toliau pateikiami rėmai bei trumpos jų specifikacijos (detalesnė rėmų operacionalizacija pateikiama metodikos skyriuje):

- 1. Atsakomybės rėmas** susijęs su atskaitomybe. Juo siekiama nustatyti, kas atsakingas už tam tikrą situaciją ir ką daryti, kad tai būtų išspręsta. Šio tipo rėmai yra įprastas dinamikos po nelaimės bruožas, kai atsakomybės priskyrimas yra pagrindinė oponuojančių politinių veikėjų užduotis¹⁰⁰. Taip pat šis rėmas gali būti naudojamas verslo subjektų ir vyriausybės kaip „žalos kontrolės kalba“¹⁰¹: pasiteisinimus ir pateisinimus, kurie yra susiję su daliniu ar visišku savo atsakomybės neigimu arba siekiant „nepageidaujama“ problemą pateikti palankesnėmis spalvomis. Dėl skirtingų rėmo perspektyvų tyrimo kontekste bus naudojami dvi šio rėmo kategorijos: **atsakomybės (kaltės priskyrimo)** ir **atsakomybės (kaltės neigimo)**.
- 2. Žmogiškojo intereso rėmas** siejamas su poveikiu žmonių gyvenimui ir gerovei bei pabrėžia emocinius ar asmeninius situacijos aspektus. Šio rėmo tikslas – sukelti emocinę reakciją, suteikiant „žmogiškąjį veidą“ nagrinėjamai problemai ir ją dramatinizuojant, kad problema taptų asmeniškė ir „arčiau žmogaus“. Tikėtina, kad po nelaimės emociškai įkrauti rėmai gali sutelkti dėmesį į istorijas apie asmenis ar bendruomenes, kurios, pavyzdžiui patyrė didžiausią žalą.
- 3. Moralės rėmas** susijęs su etiniais bei moraliniais įsitikinimais ir principais, tokiais kaip sąžiningumas, teisingumas, žmogaus teisės, tvarumas, ekologija ir kt. Rėminami veikėjai gali remtis etikos, gėrio ar blogio sąvokomis ir įvairiomis socialinėmis normomis, kurios dėl tam tikrų priežasčių buvo pažeistos.
- 4. Ekonominių padarinių rėmas** siejamas su finansinėmis problemomis, dažnai kalbant apie ekonominį poveikį atskiriems asmenims, grupėms ar valstybei. Šis rėmas problematiką pristato ekonominių padarinių pavidalu, siekiant sutelkti auditorijos dėmesį į finansines perspektyvas, kylančias iš, tyrimo atveju, dėmesį sutelkiančių įvykių.
- 5. Konflikto rėmas** atspindi politines konfrontacijas, ginčus, konfliktus tarp politikos formuotojų, interesų grupių, institucijų, visuomenininkų ir kitų, o pateikti argumentai leidžia daryti tam tikras išvadas dėl to, kas kaltas dėl konkretaus įvykio.

⁹⁹ Matejova, *Framing Environmental Disasters for Nonviolent Protest: A Content Analysis*.

¹⁰⁰ Debra Javeline, *The role of blame in collective action: Evidence from Russia*, *American Political Science Review*, 97(1), 2003, 107-121.

¹⁰¹ Richard Stuart Olson, *Toward a politics of disaster: Losses, values, agendas, and blame*, 2008, 163.

6. **Aplinkos apsaugos rėmu**¹⁰² pabrėžiamas poveikis gamtai ir dėmesys sutelkiamas į tvarumo, ekologijos ir aplinkos apsaugos klausimus. Priešingai negu ekonominių padarinių rėmas, šis labiau orientuojasi į žalą gamtai.
7. **Pro-pramonės rėmas**¹⁰³ yra pramonei palankus rėmas, pabrėžiantis ekonomikos augimo ir plėtros svarbą arba sutelkiantis informaciją apie tai, kad būtent pramonė yra nekenčėjusi. Rėmas gali būti sutelktas į ekonomikos augimo naudą ir konkurencinio pranašumo pasaulinėje rinkoje išlaikymo svarbą.
8. **Anti-pramonės rėmas**¹⁰⁴ pabrėžia neigiamas pramonės plėtros pasekmes bei būtinybę imtis veiksmų prieš pramonę. Rėmas gali būti sutelktas į informaciją, skatinančią žvelgti į pramonę per objektyviai neigiamą prizmę.
9. **Neutralus rėmas** – tai būdas pateikti informaciją nešališkai ir objektyviai, neužimant konkrečios pozicijos aptariamam klausimui. Neutraliais rėmais nesiekama įtikinti ar paveikti auditorijos tam tikra kryptimi, o pateikiami faktai ir leidžia publikai padaryti savo išvadas.

Kai kurių mokslininkų teigimu, dėl žiniasklaidos svarbos ir matomumo, pastaraisiais dešimtmečiais pastebime vis daugiau su aplinkos apsauga susijusių žinučių bei dėmesį sutelkiančių įvykių¹⁰⁵. Tai suponuoja požiūrį, kad žiniasklaidos formuojamos žinutės daro didžiulį spaudimą politikos formuotojams ir kitiems viešosios politikos procese dalyvaujantiems veikėjams. Neatlaikius spaudimo, politikos formuotojai bus priversti imtis viešosios politikos pokyčių, siekiant išlaikyti savo populiarumą ir politinę galią.

¹⁰² George Lakoff, *Why it Matters How We Frame the Environment*, 2010.

¹⁰³ Matejova, *Framing Environmental Disasters for Nonviolent Protest: A Content Analysis*.

¹⁰⁴ *Ibid.*

¹⁰⁵ John H. Davis, *Perpetuation of the United States of America*, Xlibris Corporation, 2014, 84.

2. Tyrimo metodika

2.1. Tyrimo objektas

Baigiamajame darbe bus analizuojami du savo žalos mastu ir žiniasklaidos nušvietimo lygiu panašūs antropogeniniai aplinkos taršos atvejai – „**Ekologistikos**“ ir „**Grigeo Klaipėda**“ atvejai.

Siekiant suvaldyti informacijos kiekį, pasirinkta stebėti tik du 2018-2022 m. laikotarpiu įvykusius aplinkos taršos atvejus. Nors tiriamuoju laikotarpiu netrūko aplinkos taršos atvejų, tik du jų buvo pakankamai didelio masto bei žiniasklaidos ir visuomenės dėmesio susilaukę įvykiai.

Be to, pasirinkti tyrimo objektai yra tinkami siekiant atsakyti į tyrimo klausimą, kadangi po vienu jų įvyko ryški viešosios politikos kaita aplinkos srityje, o atliekant politikų naratyvų analizę bus aiškinamasi, kodėl susiklostė tokia situacija.

Atkreipiama dėmesys, kad tiriamuoju laikotarpiu įvyko ir daugiau panašaus žalos masto įvykių. Kaip jau minėta įvade, 2018 m. užfiksuotas aplinkos taršos naftos produktais atvejis Šilutės rajone, 2018 m. statybinių medžiagų užkasimu apkaltinta Vilkaviškio įmonė „Gintrėja“ ir 2021 m. Vilniuje aptikta 10 tūkst. tonų užkasto asbesto. Visgi dėl tam tikrų priežasčių, šie aplinkos taršos atvejai kartu sudėjus susilaukė tik minimalaus žiniasklaidos, o tuo pačiu ir visuomenės, dėmesio – vos 17 straipsnių¹⁰⁶.

Pirminė šio tyrimo idėja, nepaisant nedidelio informacijos kiekio viešojoje erdvėje, buvo nagrinėti visus didžiausius tiriamojo laikotarpio taršos atvejus pasitelkiant papildomus tyrimo metodus, tačiau apklaustos institucijos, galimai galėjusios suteikti informacijos, nebuvo suinteresuotos prisidėti prie šio tyrimo¹⁰⁷, todėl nuspręsta nagrinėti tik du minėtus atvejus.

2.2. Tyrimo metodas

2.2.1. Politikos naratyvų analizė: duomenys ir imtis

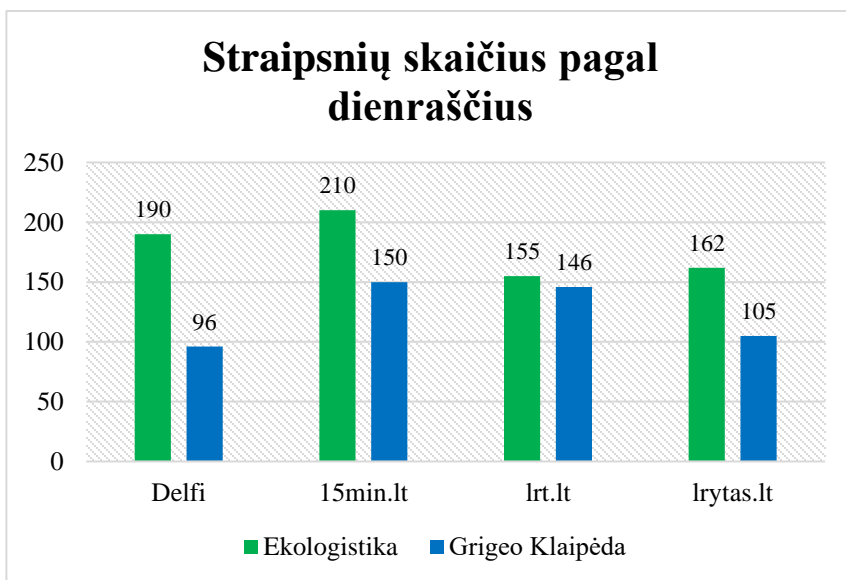
Politikos naratyvų analizė, kuri kyla iš Naratyvinės politikos teorijos, atliekama žiniasklaidos turinio analizės pagrindu. Politikos naratyvų analizės tikslas – kiekybiškai (straipsnių analizė) ir kokybiškai (surinktų duomenų analizė) išanalizuoti žiniasklaidos straipsnių turinį apie pasirinktus tyrimo objektus bei išsiaiškinti, kokią įtaką viešosios politikos kaitai aplinkos srityje turi po dėmesį sutelkiančių įvykių žiniasklaidos konstruojami naratyvai ir kaip jie paaikškina viešosios politikos procesą ([5 paveikslas](#)). Pirmiausiai bus atliekama „Ekologistikos“ atvejo politikos naratyvo analizė, tuomet – „Grigeo Klaipėda“ atvejo, galiausiai abu naratyvai bus palyginti, siekiant įgyvendinti tyrimo tikslą.

¹⁰⁶ Delfi.lt, 15min.lt, Lrytas.lt ir LRT.lt straipsnių monitoringas 2018-2022 m. laikotarpiu.

¹⁰⁷ Buvo kreiptasi į atsakingas institucijas, galimai turinčias bei galinčias suteikti daugiau informacijos, tačiau didžioji dalis atsakymų buvo neigiami. Siekiant išvengti interesų konflikto, šios įstaigos nėra įvardijamos.

Atliekant politikos naratyvų analizę, kurioje nagrinėjami žiniasklaidos straipsniai, taip pat naudojami įrėminimo teorijos komponentai, suskirstant straipsnius pagal pasirinktas rėmų kombinacijas bei taip juos pritaikant prie teorinėje dalyje aprašytų Naratyvinės politikos teorijos kintamųjų (analizės dalyje toliau vadinamų **elementais**).

Analizės metu nagrinėjamas keturių populiariausių Lietuvos interneto naujienų dienraščių „Delfi.lt“, „15min.lt“, „Lrt.lt“ ir „Lrytas.lt“ **straipsnių turinys** ([7 paveikslas](#)) – iš viso: 717 straipsniai, susiję su „Ekologistikos“ atveju ir 497 straipsniai – su „Grigeo Klaipėda“ atveju ([8 paveikslas](#)). Šių interneto dienraščių pasirinkimą lėmė jų skaitomumas ir populiarumas¹⁰⁸.

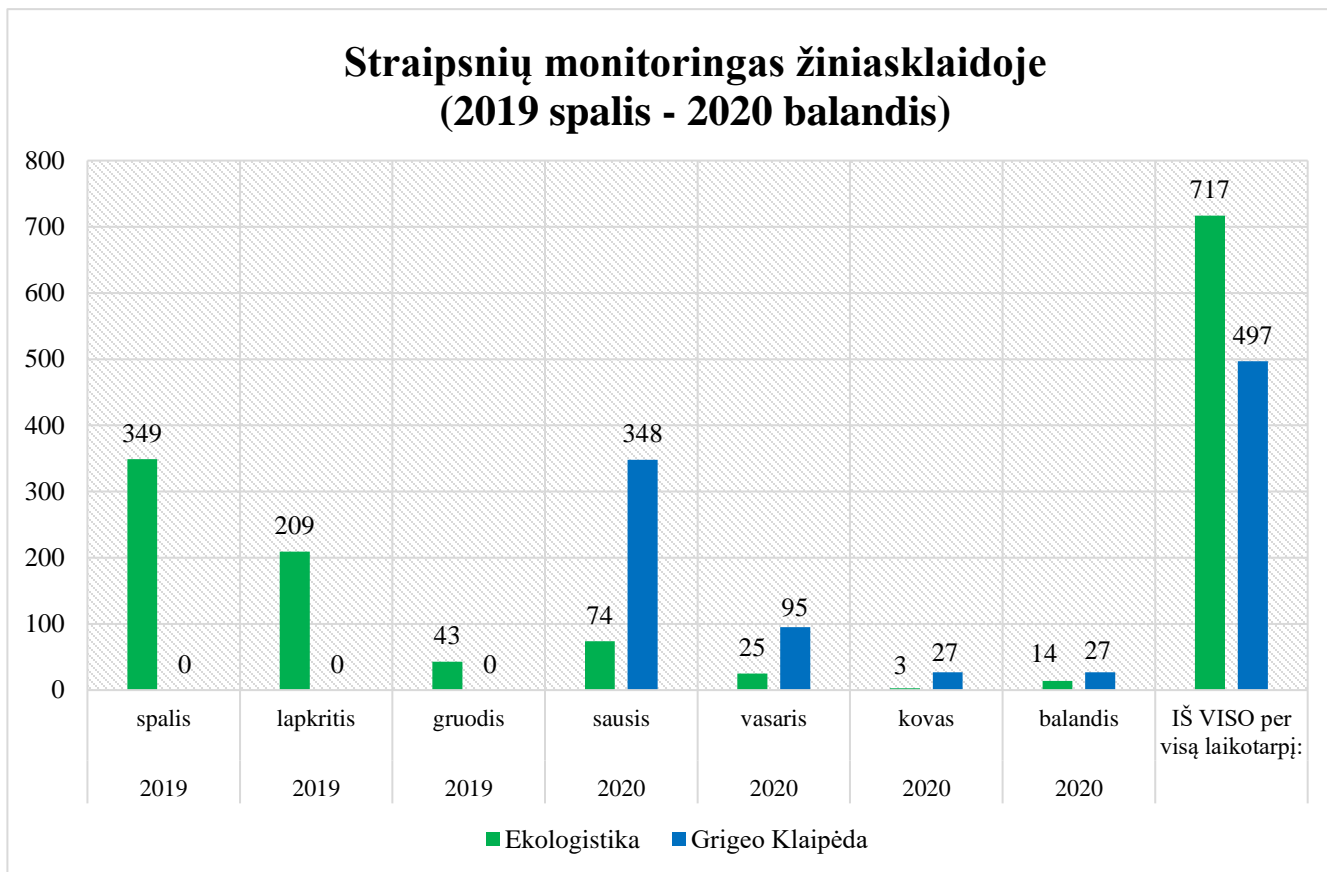

7 paveikslas. Straipsnių skaičius pagal dienraščius. Sudaryta autoriaus.

Tyrimui atlikti pasirinkta straipsnių **imtis** – nuo „Ekologistikos“ atvejo pradžios – 2019 m. spalio 16 d. – iki 2020 m. balandžio 7 d., kuomet praėjo trys mėnesiai po „Grigeo Klaipėda“ atvejo. Daroma prielaida, kad trys mėnesiai yra pakankamas laikas apžvelgti žiniasklaidos konstruojamus naratyvus, kurie kyla po pasirinktų aplinkos taršos atvejų. Be to, apie 90-95 % su konkrečiu atveju susijusių straipsnių buvo publikuoti per tris mėnesius nuo įvykių pradžių.

¹⁰⁸ Tyrimų bendrovės „Gemius.lt“ duomenimis, jie užima pirmąsias keturias pozicijas pagal daugiausiai interneto vartotojų turinčių interneto dienraščių reitingą. Daroma prielaida, kad didelis pasirinktų interneto dienraščių skaitomumas rodo didelį jų poveikį piliečiams ir galimybes daryti reikšmingą įtaką formuojant tam tikrų problemų suvokimą. Taip pat atkreipiamas dėmesys, kad tiriamuoju laikotarpiu, remiantis „Gemius.lt“ duomenimis, interneto naujienų dienraštis „Lrt.lt“ nepateko tarp populiariausių keturių dienraščių, tačiau atsižvelgiant į tai, kad tai yra vienintelis nacionalinis visuomeninis transliuotojas, jis įtraukiamas į šią analizę.

Atkreipiamas dėmesys, kad apie šiuos įvykius žiniasklaidoje rašoma iki šiol (2023 m.), tačiau tai sudaro mažą kiekį straipsnių. Vis dėlto straipsniuose po 2020 m. balandžio 7 d. esama informacijos, kuri gali būti panaudota kai kuriems analizės elementams aprašyti. Į kiekybinės analizės dalis jie nebus įtraukiami, kadangi tai iškreiptų naratyvus, tačiau jų informacija gali būti panaudota aprašant ir analizuojant kontekstinę informaciją.

8 paveikslas. Straipsnių monitoringas žiniasklaidoje (2019 spalį – 2020 balandis). Sudaryta autoriaus.

Straipsniai tyrimui atrinkti analizuojant pasirinktų žiniasklaidos dienraščių archyvus. Kai kurie dienraščiai (pavyzdžiui, „15min.lt“) turi patogias paieškos sistemas, pagal kurias pavyko surinkti visus su įvykiais susijusius straipsnius. Iš dienraščių, neturėjusių paieškos sistemų, informacija buvo renkama tiesiogiai iš archyvų, peržiūrint tiriamojo laikotarpio straipsnius ir atrenkant juos pagal tai, ar jie susiję su tyrimo objektais. Tarp dienraščių pasikartojantys straipsniai taip pat įtraukiami į imtį, o straipsniai, kurie referuoja į kitas aplinkosaugines to meto problemas ar susijusius klausimus, į analizę įtraukti nebus.

Taip pat daroma prielaida, kad imtis dėl didelės straipsnių gausos ir archyvų bei paieškos mechanizmų ribotumų nėra 100 % tiksliai surinkta, tačiau tai neturėtų sudaryti daugiau nei 5-10 % paklaidos.

2.2.2. Politikos naratyvų analizė: kintamųjų kodavimas ir operacionalizavimas

Toliau pateikiamas teoriniame pagrinde aprašytų kintamųjų kodavimas, operacionalizavimas bei kita aktuali informacija, pagal kurią bus atliekama politikos naratyvų analizė. Primenama, kad šiai analizei ir tyrimui naudojama informacija iš vieno duomenų šaltinio – žiniasklaidos straipsnių.

Aplinka

Šio tyrimo atveju aplinka yra bendras kontekstas apie pačius atvejus, esamą situaciją ir iš to kylančią problematiką. Kaip jau buvo minėta, šis teorijos kintamasis yra papildomas įrėminimo teorijos literatūros įžvalgomis. Be išsamesnės analizės nėra galimybių nustatyti esminės problematikos, kylančios po dėmesį sutelkiančių įvykių, kadangi nepagrįstai konstatuoti problemą būtų itin subjektyvu.

Toliau pateikiama rėmų operacionalizacija, pagal kurią visi straipsniai koduojami ir rėminami. Tai leis nustatyti žiniasklaidoje išryškėjusią problematiką bei detaliau pagrįsti, kokioje aplinkoje vyksta naratyvo veiksmas. Taip pat gauta informacija leis analizuoti ir kitus analizės elementus.

Atliekant šią analizės dalį buvo skaitomi straipsniai bei analizuojama, apie ką kalbama straipsniuose bei per kuriuos iš pasirinktų tyrimo rėmų gali būti sukoduoti atitinkami straipsniai ir suformuota atvejų problematika.

Toliau pateikiami esminiai atributai¹⁰⁹, pagal kuriuos analizuojami ir koduojami straipsniai:

Nr.	Rėmas	Rėmo atributai, pagal kuriuos koduojami straipsniai
1.	Atsakomybės (kaltės priskyrimo) (AKP¹¹⁰)	<ul style="list-style-type: none">• Fiziniai ar juridiniai asmenys dėl tam tikrų konkrečių priežasčių yra kaltinami dėl dėmesį sutelkiančių įvykių bei jų pasekmių• Pateikiami įrodymai ar priežastys, pagrindžiantys atsakomybę ar kaltės priskyrimą• Aiškiai ir konkrečiai įvardinamas kaltininkas (atsakingas už taršos atvejį)
2.	Atsakomybės (kaltės neigimo) (AKN)	<ul style="list-style-type: none">• Fiziniai ar juridiniai asmenys neigia kaltę ir „kratosi“ atsakomybės dėl taršos atvejo bei jo pasekmių• Pateikiamos priežastys ar įrodymai, kurie paneigtų kaltinimus ar apskritai pagrįstų nekaltumą (net jeigu prieš tai nebuvo jokių kaltinimų)• Pateikiami kontrargumentai į konkrečius kaltinimus dėl taršos atvejų bei jų pasekmių
3.	Žmogiškojo intereso rėmas (ŽI)	<ul style="list-style-type: none">• Pateikiama informacija apie tai, kaip taršos atvejai tiesiogiai ar netiesiogiai gali paliesti dabartinį ar ateityje laukiantį visuomenės gyvenimą• Problemai prabrėžti naudojamos asmeninės, „arčiau žmogaus“ esančios ir personalizuotos istorijos (perspektyva „iš apačios“)

¹⁰⁹ Atributai sudaryti autoriaus, remiantis įrėminimo literatūroje atrandama ir taikoma rėmų operacionalizacija. Pavyzdžiui: Semetko ir Valkenburg, *Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News*.

¹¹⁰ Rėmo kodas.

		<ul style="list-style-type: none"> • Perteikiamos emocijos ir problemos, kurias jaučia visuomenės nariai
4.	Moralės rėmas (M)	<ul style="list-style-type: none"> • Pateikiama moralinė perspektyva problemai ir situacijai apibrėžti (pavyzdžiui, gėrio ir blogio perspektyva) • Atsiremama į pamatines visuomenės socialines vertybes ir normas • Moralizuojančios ir „pamokančios“ žinutės konkrečiam fiziniams, juridiniams asmenims ar visuomenei
5.	Ekonominių padarinių rėmas (EP)	<ul style="list-style-type: none"> • Pastebimi konfliktuojantys ir nesutariantys veikėjai dėl tam tikrų priežasčių • Nurodomas konflikto šaltinis ar jo pasekmės (mediatoriaus įsikišimas) • Akcentuojama esminė problema (ar problemos) dėl kurios nesutaria veikėjai
6.	Konflikto rėmas (K)	<ul style="list-style-type: none"> • Pastebimi konfliktuojantys ir nesutariantys veikėjai dėl tam tikrų priežasčių • Nurodomas konflikto šaltinis ar jo pasekmės (mediatoriaus įsikišimas) • Akcentuojama esminė problema (ar problemos) dėl kurios nesutaria veikėjai
7.	Aplinkos apsaugos rėmas (AA)	<ul style="list-style-type: none"> • Nurodomi aplinkos apsaugos akcentai ir šios srities problematika. • Pateikiama informacija per žalos perspektyvą gamtai (augalijai, gyvūnijai ir kt.) • Aplinkos apsaugos tematika iškeliamą aukščiau kitų sričių ir visuomenei svarbių vertybių
8.	Pro-pramonės rėmas (PI)	<ul style="list-style-type: none"> • Pateikiamas palaikymas pramonės sektoriui (tyrimo atveju – „Ekologistikai“, „Grigeo Klaipėda“ ir kitoms to pačio sektoriaus įmonėms) • Pateikiamos pramonės žinutės, „švelninančios“ bendrą toną ir požiūrį į ją. • Pramonės aukos padėties savi-pozicionavimas
9.	Anti-pramonės rėmas (AI)	<ul style="list-style-type: none"> • Akcentuojamas pramonės subjekto ar sektoriaus neigiamas poveikis • Pateikiami įrodymai ar duomenys grindžiantys pramonei nepalankų požiūrį • Pateikiamos žinutės, sukuriančio neigiamą visuomenės požiūrį į pramonę
10.	Neutralus rėmas (N)	<ul style="list-style-type: none"> • Informacija ar faktai be jokio akivaizdaus įrėminimo ar šališkumo • Informacija, kuria nesiekama įtikinti ar paveikti auditorijos tam tikra kryptimi • Neformuoja jokios problemos

1 lentelė. Rėmo atributai, pagal kuriuos koduojami straipsniai. Sudaryta autoriaus.

Verta akcentuoti, kad tam tikras straipsnis būtų priskirtas konkrečiam rėmui, jis neturi atitikti visų trijų atributų. Atributai yra orientaciniai, siekiant darbo autoriui palengvinti straipsnių kodavimą.

Straipsniai pateikia daug įvairios informacijos, todėl kai kurie jų rėminami per kelis rėmus. Analizė parodė, kad vienam straipsniui vidutiniškai tenka apie 2,4 rėmo.

Toliau pateikiama pavyzdinė rėmų operacionalizacija, siekiant pademonstruoti, koku metodu atliktas straipsnių kodavimas.

Dienraštis	Atvejis	Straipsnio antraštė	Rėmas (-ai)	Citata (-os)	Pagrindimas
Delfi	Ekologistika	„Dėl Alytuje kilusio gaisro prokuratūra pradėjo ikiteisminį tyrimą: bus ieškoma kaltininkų“ ¹¹¹	AKP, N	„Ketvirtadienį buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl šių savaitę Alytuje esančioje padangų perdirbimo įmonėje „Ekologistika“ kilusio didžiulio gaisro.“, „<...>bus ieškoma kaltininkų“	Straipsnyje skelbiama, kad teisėsauga pradės ikiteisminį tyrimą – tai yra informacinė žinutė, kuria perteikiama bendrojo pobūdžio informacija visuomenei. Taip pat straipsnyje akcentuojama, kad šiuo tyrimu „bus ieškoma kaltininkų“ – šiuo teiginiu nėra nurodoma, kas tai galėtų būti, tačiau referuojama į tai, kad kaltė kažkam bus priskirta
15min	Ekologistika	„Kliūtys Alytaus gaisre – griūna pastatų sienos, neramina žala gamtai“ ¹¹²	M, ŽI, AA	„Ministras neabejoja – pasekmės Dzūkijai katastrofiškos<...>“, „<...>neramina žala gamtai“	Aplinkos ministras dramatiškai situaciją teigdamas, kad gaisro pasekmės Dzūkijai – katastrofiškos, taip paliečiant tiek žmogiškąjį faktorių (ŽI), tiek aukščiau žmogaus – regioną (M). Galiausiai straipsnyje taip pat kvestionuojama žala gamtai (AA)
Lrytas	Grigeo Klaipėda	„Grigeo“ gaminių boikotas įsibėgėjo: jų pardavimus stabdo	EP, AA, AKP, AI	„Ministras: „Grigeo“ vadovas ciniškai meluoja“, „<...> pardavimus stabdo „Senukai“ ir „Norfa“	Aplinkos ministras kaltina „Grigeo Klaipėda“ vadovą melu (AKP), o įvairios parduotuvės stabdo „Grigeo“ įmonės gaminamo produkcijos

¹¹¹ Delfi, „Dėl Alytuje kilusio gaisro prokuratūra pradėjo ikiteisminį tyrimą: bus ieškoma kaltininkų“, <https://www.delfi.lt/news/daily/crime/del-alytuje-kilusio-gaisro-prokuratūra-pradėjo-ikiteismini-tyrima-bus-ieskoma-kaltininku.d?id=82557147>, [žiūrėta 2023 05 04].

¹¹² 15min, „Kliūtys Alytaus gaisre – griūna pastatų sienos, neramina žala gamtai“, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimaiirnelaimes/kliutys-alytaus-gaisre-griuna-pastatu-sienos-neramina-zala-gamtai-59-1219362?utm_medium=copied, [žiūrėta 2023 05 04].

		„Senukai“ ir „Norfa“ ¹¹³			pardavimus, referuodama į tai, kad nepalaikys taršios pramonės (AI)
LRT	Grigeo Klaipėda	„Įmonė „Grigeo Klaipėda“ pateikė savo įvykių versiją dėl vamzdžio“ ¹¹⁴	AKN, AA, EP	„Jokio kito vamzdžio, apeinančio visus ar dalį valymo įrenginių, nerasta<...>“, „<...> o gamtai padaryta žala gali siekti apie 60 mln. eurų.“	Straipsnyje „Grigeo“ vadovas neigia apie vamzdžio egzistavimą ir kratosi kaltės (AKN), tačiau tame pačiame straipsnyje figūruoja ir galima ekonominė žala (EP)

2 lentelė. Pavyzdinė rėmų operacionalizacija. Sudaryta autoriaus.

Veikėjai

Visi veikėjai yra aktyviai naratyve dalyvaujantys subjektai. Tai gali būti Vyriausybė, ministerija, privatus asmuo, visuomenė, įmonė, pramonės sektorius ar kt.

Kaip jau buvo akcentuota teoriniame pagrindė, veikėjų skirstomi į tris veikėjų kategorijas:

1. Herojai (H) yra galimi politikos problemos sprendėjai ar siūlantys tolimesnius politikos veiksmus. Dažniausiai naratyvo moralas formuojamas būtent per herojų prizmę, kadangi laikoma, kad jie išsprendžia aukų problemą.

2. Piktadariai (P) yra tie, kurie sukelia politikos problemas arba yra tiesiogiai ar netiesiogiai už jas atsakingi.

3. Aukos (A) yra tie, kurie nukentėjo nuo piktadarių veiklos ar jų tiesiogiai ar netiesiogiai sukeltos žalos.

Analizuojant šį kintamąjį, pirmiausiai atliekama straipsnių analizė, siekiant išskirti visus naratyvų veikėjus. Skaitant straipsnius koduojama, kokie veikėjai yra minimi, net jeigu kai kuriuose straipsniuose kartojasi ta pati informacija. Daroma prielaida, kad žiniasklaida yra atsakinga už savo kuriamą naratyvą, todėl pasikartojanti informacija laikoma itin svarbia.

¹¹³ Simona Viltrakytė, Lrytas, „Grigeo“ gaminių boikotas išibėgėjo: jų pardavimus stabdo „Senukai“ ir „Norfa“, <https://www.lrytas.lt/verslas/rinkos-pulsas/2020/01/08/news/k-mazeika-grigeo-vadovas-ciniskai-meluoja-zala-gali-siekti-60-mln-euru-13181520>, [žiūrėta 2023 05 04].

¹¹⁴ LRT, „Įmonė „Grigeo Klaipėda“ pateikė savo įvykių versiją dėl vamzdžio“, <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1134050/imone-grigeo-klaipeda-pateike-savo-ivykiu-versija-del-vamzdzio>, [žiūrėta 2023 05 04].

Siekiant suvaldyti informacijos kiekį veikėjai yra skirstomi į didesnes kategorijas, t. y. nepersonalizuoti. Pavyzdžiui, tuometinis Aplinkos ministras Kęstutis Mažeika yra priskiriamas Aplinkos ministerijai (toliau – AM), o pramonės įmonių pagrindiniai žiniasklaidoje pasirodę veikėjai – atitinkamai „Ekologistikos“ vadovas – Juozas Cicėnas ir „Grigeo Klaipėda“ pagrindinės akcininkas – Gintautas Pangonis, yra priskiriami pramonės kategorijai.

Straipsniai yra koduojami pagal tris kategorijas – herojų, piktadarių ir aukų. Priešingai negu rėmų analizės pjūvyje, šioje dalyje naudojami tik tie straipsniai, kuriuose galima aiškiai identifikuoti herojų, piktadarių ir/ar auką (straipsnių kiekiai nurodomo prie pateiktų paveikslų).

Toliau pateikiama pavyzdinė kategorijų operacionalizacija, siekiant pademonstruoti, koku metodu atliktas straipsnių kodavimas.

Dienraštis	Atvejis	Straipsnio antraštė	Kategorija (-os)	Citata (-os)	Pagrindimas
Lrytas	Ekologistika	Dėl ministrės reakcijos į gaisrą Alytuje – peticija, renkami parašai: „Gėda buvo žiūrėti“ ¹¹⁵	P – VRM	„<...>Tokia ministrė man, kaip piliečiui, nereikalinga. Atrodo, lyg ji nesijaučia už tai, kas vyksta, atsakinga! Gėda buvo žiūrėt. Ne ministrė, o gėda“	Nors ir ne tiesiogiai, tačiau straipsnyje pateikiama informacija leidžia daryti prielaidą, kad problemos kyla dėl VRM neveiksnumo
Delfi	Grigeo Klaipėda	„Rimvydas Valatka. Vamzdis „Grigeo“ ir Pangoniui. O gal mums visiems?“ ¹¹⁶	A – visuomenė	„Jei žmonės tai paliks tik feisbukui ir savieigai, vamzdis mums visiems. Užsilenksim 100 kubinių metrų per valandą, milijono kubinių metrų nuodų per metus greičiu.“	Straipsnyje pateikiama informacija akcentuojama, kad šis taršos atvejis atkleidė ne tik aplinkos politikos spragas, bet ir išryškino tai, kad tai palies visą visuomenę
Delfi	Grigeo Klaipėda	„Skvernelis pripažino:	H – Klaipėdos	„<...> kad klaipėdiečiai dėl to	Straipsnyje akcentuotas itin

¹¹⁵ Joana Gimberytė-Balčiuvienė, Lrytas, „Dėl ministrės reakcijos į gaisrą Alytuje – peticija, renkami parašai: „Gėda buvo žiūrėti“, <https://www.lrytas.lt/bendraukime/isklausykite/2019/10/22/news/ministres-reakcija-i-gaisra-alytuje-nupurte-geda-buvo-ziureti--12279368> [žiūrėta 2023 05 04].

¹¹⁶ Rimvydas Valatka, Delfi, „Rimvydas Valatka. Vamzdis „Grigeo“ ir Pangoniui. O gal mums visiems?“, <https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/rimvydas-valatka-vamzdis-grigeo-ir-pangoniui-o-gal-mums-visiems.d?id=83251167>, [žiūrėta 2023 05 04].

		klaipėdiečių versijomis buvo net sunku patikėti ¹¹⁷	gyventojai (visuomenė)	kreipėsi ne kartą, tačiau buvo sunku patikėti jų versijomis. „Bet kaip dabar rodo faktai, žmonės buvo teisūs“	svarbus Klaipėdos visuomenininkų vaidmuo, be kurio tikėtis tokios staigios ir greitos reakcijos nebūtų galima tikėtis
--	--	--	------------------------	---	---

3 lentelė. Pavyzdinė veikėjų operacionalizacija. Sudaryta autoriaus.

Siužetas

Šis elementas yra orientuotas į konstruojamo naratyvo esminių įvykių sekos pateikimą, t. y., kaip keitėsi naratyvas nuo pat pradžių iki pat pabaigos, kuomet naratyvą užbaigia moralas. Šią seką formuoja veikėjai bei jų veikla ir priežastiniai tarpusavio ryšiai, o naratorius (šio tyrimo atveju žiniasklaida) perteikia ją siužeto formate. Siužetas iš esmės pateikia veiksmo seką, kurioje įvykiai sąveikauja su veikėjų veiksmais ir aplinka, kol galiausiai tai virsta trumpu vaizdingu scenarijumi. Teorijoje politikos naratyvus galima palyginti su filmais: kaip kad kiekvienas filmas turi savo scenarijų, kuriame atsispindi siužetas, taip ir politikos naratyvas gali turėti siužetą, kuris iš esmės trumpai perteikia emocinius naratyvo šuolius nuo pradžios iki pabaigos (įtraukiant naratyvo vidurio atributą)¹¹⁸.

Metodikoje nurodoma, kad siužetai gali būti pasirinkti prieš atliekant tyrimą atsižvelgiant į nagrinėjamą kontekstą arba nekoduojami apskritai¹¹⁹. Šio tyrimo kontekste, atsižvelgiant į tyrimo klausimą ir jo unikalumą, naratyvų siužetai bus identifikuojami surinktų duomenų analizės būdu nustatant pagrindines veiksmų sekų grandines: atsižvelgiant į naratyvų pradžią, vidurį ir pabaigą, per scenarijaus prizmę.

Naratyvo moralas

Naratyvo moralas paprastai yra galutinis sprendimas išryškėjusiai problemai ar problemoms spręsti, tačiau priklausomai nuo konteksto tai gali būti ir tam tikras raginimas veikti ar imtis tam tikrų politinių veiksmų, kurie ateityje galėtų tapti politikos sprendimu.

Politikos naratyvų analizėje paprastai nėra atliekamas kodavimas istorijos moralui, todėl jis išgryninamas atliekant surinktų duomenų analizę. Atliekant šio elemento analizę bus tikrinami pagrindinių veikėjų siūlymai (dažniausiai pasikartojantys), didžiausią dėmesį skiriant herojų veiksams,

¹¹⁷ Kristina Pocyte, Delfi, „Skvernelis pripažino: klaipėdiečių versijomis buvo net sunku patikėti“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/skvernelis-pripazino-klaipedieciu-versijomis-buvo-net-sunku-patiketi.d?id=83216561>, [žiūrėta 2023 05 04].

¹¹⁸ Shanahan, *The Narrative Policy Framework*.

¹¹⁹ *Ibid.*

kadangi teorijoje teigiama, kad būtent jie yra tie, kurie imasi lyderystės ginant aukas nuo piktadarių ir pateikiant viešosios politikos sprendimą.

Politinės vertybės

Politinės vertybės formuoja, kaip asmenys ar žiniasklaida interpretuoja ir perteikia informaciją. Politinės vertybės gali būti palaikantys arba prieštaraujantys tam tikrai politikai ar klausimui, tačiau dažniausiai juos formuoja platesnis kontekstas: kultūrinis, politinis ar socialinis.

Vis dėlto, šis elementas analizuojamas ir dažniausiai taikomas kitokio pobūdžio tyrimuose. Šiam elementui nustatyti reikalinga tirti ilgesnį laikotarpį nei šiame tyrime numatyta (tikėtina, kad per tokį trumpą tiriamąjį laiką nebus pastebėta kertinių politinių vertybių pasikeitimų žiniasklaidos tarpe), tirti ne tik žiniasklaidos naratyvus bet ir kitų veikėjų bei taikyti įvairesnius metodus pačiai analizei (pavyzdžiui interviu ar visuomenės apklausų duomenis).

Remiantis *Freedom House* indekso 2020 m. duomenimis, Lietuvos žiniasklaida įvertinta aukščiausiais balais. Raporte paminėta, kad Lietuvoje valdžia gerbia žodžio ir spaudos laisves, o žiniasklaidos priemonės nėra kontroliuojamos¹²⁰ (išskyrus nacionalinę transliuotoją). Dėl to šio tyrimo kontekste yra laikomasi prielaidos, kad žiniasklaida laikosi skaidrumo principų, kurie suponuoja, kad straipsniuose teikiama informacija yra objektyvi ir nešališka vienu ar kitų veikėjų atžvilgiu (užsakomieji straipsniai šiuo atveju taip pat būtų laikomi laisvos žiniasklaidos forma ir veikėjų strategijos dalimi).

Naratyvo strategijos

Naratyvo strategijos naudojamos siekiant daryti įtaką viešosios politikos procesui priemonėmis, kurias naratorius (žiniasklaida) panaudoja pateikdamas informaciją. Kitaip tariant, kaip veikėjai veikia naratyvo viduje bei kokias strategijas savo tikslams pasiekti naudoja. Daroma prielaida, kad ir šio tyrimo kontekste, žiniasklaidos formuojamuose naratyvuose, veikėjai taiko skirtingas strategijas ir tonus informacijai pateikti, tačiau žiniasklaida yra ta platforma, kuri atrenka, kas ir kaip pateks į viešumą.

Toliau pateikiamas pagrindinės Naratyvinės politikos teorijos literatūroje aptinkamos ir naudojamos naratyvo strategijos:

- 1. Konflikto apimties valdymo strategija** taikoma siekiant pateikti klausimo apibrėžimą taip, kad būtų išryškinti konkuruojančių veikėjų ar grupių skirtumai bei pabrėžta konflikto rizika. Žiniasklaida šią strategiją gali taikyti siekdamos įtraukti daugiau veikėjų bei interesų, kad būtų patrauklus platesnei auditorijai.

¹²⁰ Freedom House, *Lithuania 2020*, <https://freedomhouse.org/country/lithuania/freedom-world/2020>, [žiūrėta 2023 05 07].

2. **Priežastinių mechanizmų strategija** naudojama siekiant išdėstyti naratyvo elementus taip, kad būtų paaiškintos giluminės tam tikros problemos priežastys, o ne tik jos pasekmės, kadangi tai gali paaiškinti, kaip vienas ar daugiau konkrečių veiksnių lemia kitus. Žiniasklaida šią strategiją gali naudoti siekiant paaiškinti ir įsigilinti ne tik į atvejų pasekmes, bet ir priežastis.
3. **„Velnio“ - „Angelo“ poslinkio strategija** taikoma siekiant sukurti teigiamą („Angelo“) arba neigiamą („Velnio“) įspūdį apie tam tikrą veikėją bei pateikti šių charakteristikų pasikeitimus. Žiniasklaida gali šią strategiją naudoti, kai politikos problema ar klausimas yra susijusi su keliais aiškias pozicijas turinčiais veikėjais ar grupėmis ir jiems norima „prilipdyti“ gėrio ir blogio atitikmenų etiketes arba priešingai – vieną ar kitą atvaizduoti skirtingomis etiketėmis nei yra iš tikrųjų.

Teorijoje teigiama, kad, priklausomai nuo konteksto, naratyvo strategijos taip pat gali skirtis nuo konkrečių atvejų, tačiau naujos strategijos turėtų kilti iš šių pamatinių teorijoje minimų strategijų.

Šio tyrimo kontekste straipsniai nėra koduojami pagal šias strategijas, o atliekant surinktų duomenų analizę, yra bandoma išryškinti ir nustatyti, kokias strategijas žiniasklaida naudojo konstruojant naratyvus ir perteikiant juos visuomenei. Tokiu būdu bus nustatyti strateginė žiniasklaidos įtaka viešosios politikos kaitai ir rezultatams.

3. Politikos naratyvų analizė

3.1. „Ekologistikos“ naratyvas

3.1.1. Aplinka (kontekstas)

9 paveikslas. Šaltinis: Kauno diena, <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/sveikata/sveikata/tyrimas-del-gaisro-alytuje-poveikio-zmoniu-sveikatai-surinkti-pirmieji-duomenys-975693?komentarai>, žiūrėta [2023 04 24].

2019 m. spalio 16 d. Alytaus miesto šiauriniame pramonės rajone esančioje padangų perdirbimo įmonėje „Ekologistika“ įvyko didelio masto gaisras trukęs 10 dienų¹²¹. Ugnis iš pradžių degė atvira liepsna, kuri buvo užgesinta spalio 18 d., tačiau padangos toliau smilko, kol galutinai gaisras lokalizuotas tik spalio 25 d.¹²² Gaisro metu degė panaudotos padangos, todėl į aplinką pateko daug pavojingų medžiagų, o aplinkos ministras K. Mažeika tuomet gaisrą pavadino „viena didžiausių pastarojo meto ekologinių nelaimių Lietuvoje“¹²³.

Gaisras vyko įmonės 2 000 m² ploto sandėliuose, kur buvo laikoma apie 1 900 tonų panaudotų padangų¹²⁴. Dėl oro taršos spalio 17 d. mieste ir rajone buvo paskelbta ekstremali situacija, o gyventojai

¹²¹ LRT, „Alytaus meras skelbia pabaigą: viskas, gaisras tikrai užgesintas“, <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1110321/alytaus-meras-skelbia-pabaiga-viskas-gaisras-tikrai-uzgesintas>, [žiūrėta 2023-05-02].

¹²² *Ibid.*

¹²³ Etaplius, „Alytaus meras: rengiamės minimalizuoti galimą dūmų poveikį miestui“, <https://etaplius.lt/naujiena/alytaus-meras-rengiames-minimalizuoti-galima-dumu-poveiki-miestui>, [žiūrėta 2023-05-02].

¹²⁴ Kauno diena, „Užsiliepsnojusi įmonė Alytuje – po padidinamoju stiklu: pradedamas patikrinimas“, <https://kauno.diena.lt/naujienos/verslas/imoniu-pulsas/po-gaisro-alytuje-imonies-patikrinimas-vertins-aplinkai-padaryta-zala-935473>, [žiūrėta 2023-05-02].

įspėti be reikalo neiti į lauką¹²⁵. Veiklą sustabdė šalia gaisro židinio esančios įmonės, evakuotas netoliese esantis Medicininės reabilitacijos ir sporto centras. Dėl galimo aplinkos užterštumo apylinkėse esantiems gyvulininkystės ūkiams buvo uždrausta realizuoti produkciją.

Gesinant gaisrą buvo pasitelktos didelės įvairių tarnybų (gaisrinės, medicinos pagalbos, policijos, aplinkosaugos agentūrų ir kt.) pajėgos¹²⁶, kasdien pasikeisdami dirbo kelios dešimtys ugniagesių, iš viso per visą laiką – 324¹²⁷.

Dėl šio gaisro buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas, tačiau jo metu nepavyko nustatyti gaisro priežasčių, kadangi įvykio vieta sudegusi, o pastato dalis sugriuvusi. Tyrimo metu nustatyta, kad patalpose, kuriose įvyko gaisras, buvo daugiau nei 3 989 tonos padangų atliekų. Pagal išduotą taršos leidimą „Ekologistika“ galėjo laikyti tik 1 920 tonų padangų atliekų¹²⁸. Taigi, leistini kiekiai viršyti daugiau nei du kartus. Konstatuotos trys tikėtinos gaisro priežastys. Pirma, elektros sistemų pažeidimai įmonėje, antra, technologinio proceso pažeidimai ir trečia – pašalinis atviros ugnies šaltinis. Ikiteisminio tyrimo metu negauta jokių duomenų apie tyčinį padegimą¹²⁹.

Gaisro metu įmonei „Ekologistika“ vadovavo Juozas Cicėnas. Įmonė buvo apdrausta 18 tūkst. eurų suma¹³⁰, o gaisro žala preliminariai vertinta nuo 5 mln.¹³¹ iki 11-13 mln. eurų.¹³²

¹²⁵ Ramūnas Jakubauskas, Delfi, „Didžiulis gaisras Alytuje: skelbiama ekstremali padėtis, sprendžiama dėl laikino mokyklų uždarymo“, <https://www.delfi.lt/news/daily/crime/didziulis-gaisras-alytuje-skelbiama-ekstremali-padetis-sprendziama-del-laikino-mokyklu-uzdarymo.d?id=82542047>, [žiūrėta 2023-05-02].

¹²⁶ Lukrecijus Tubys, 15min, „Ugniagesių fiksuota Alytaus gaisro įvykių chronologija skiriasi nuo ministrės R. Tamašunienės“, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/ugniagesiu-fiksuota-alytaus-gaisro-ivykiu-chronologija-skiriasi-nuo-ministres-r-tamasunienes-56-1222650>, [žiūrėta 2023-05-02].

¹²⁷ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, „Gaisras Alytuje: įvykių eiga“, <https://vrm.lrv.lt/lt/naujienos/gaisras-alytuje-ivykiu-eiga>, [žiūrėta 2023-05-02].

¹²⁸ Delfi.lt, „Metų seklys: beprecedenčio įvykio – milžiniško gaisro Alytuje – tyrimo atomazga“, <https://www.delfi.lt/news/daily/crime/metu-seklys-beprecedencio-ivykiu-milzinisko-gaisro-alytuje-tyrimo-atomazga.d?id=85536569>, [žiūrėta 2023-05-02].

¹²⁹ Karolina Stažytė, 15min, „Baigtas metus trukęs gaisro Alytuje tyrimas: „Ekologistikos“ vadovas apkaltino atbėgusį degantį graužiką“, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimaiirnelaimes/baigtas-metus-trukes-gaisro-alytuje-tyrimas-byla-keliauja-i-teisma-gaisro-priezasties-neimanoma-nustatyti-59-1381608?utm_medium=copied, [žiūrėta 2023-05-02].

¹³⁰ Lietuvos Respublikos Seimas, *Seimas pritarė atliekas tvarkančių įmonių draudimo reglamentavimo tobulinimui*, 2022 m. gegužės 12 d. pranešimas žiniasklaidai, https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35435&p_k=1&p_t=281122&cf_chl_tk=ss0GexL1S1z3PGbb0fS317OhxE57hHdr8GUMMiSa3rI-1683026645-0-gaNycGzNDDs, [žiūrėta 2023-05-02].

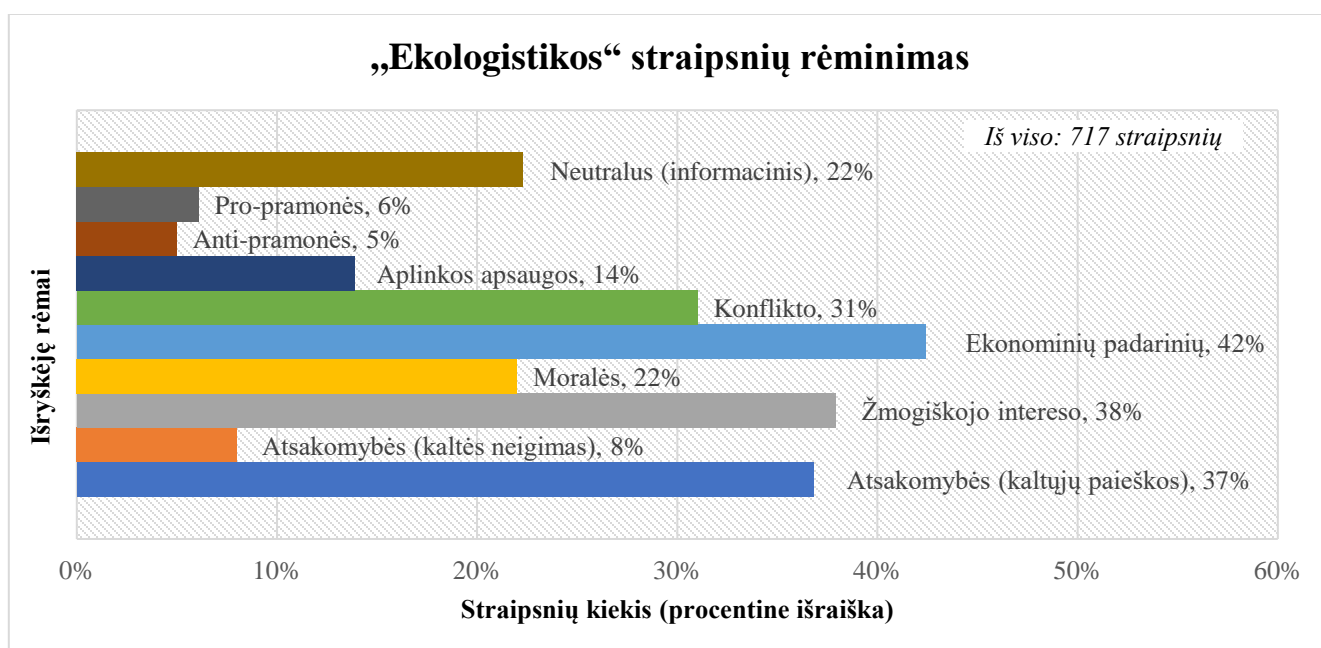
¹³¹ Lukrecijus Tubys, 15min, „Po savaitės gaisras Alytuje sudomino Seimą: žala gali siekti 5 mln., o įmonės draudimas – 50 tūkst. eurų“, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/po-savaites-gaisras-alytuje-sulauke-seimo-demesio-nieko-geriau-padaryti-nebuvo-galima-56-1220992>, [žiūrėta 2023-05-02].

¹³² Lukrecijus Tubys, 15min, „Dėl gaisro Alytuje patirta žala siekia jau 11 mln. eurų, kiek padengs „Ekologistika“ – neaišku“, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/del-gaisro-alytuje-patirta-zala-siekia-jau-11-mln-euru-kiek-padengs-ekologistika-neaisku-56-1241988>, [žiūrėta 2023-05-02].

Nors ikiteisminis tyrimas pasibaigė dar 2020 metų rudenį, po kurio buvo panaikintas „Ekologistikos“ taršos leidimas¹³³, byla teismą pasiekė tik 2021 m. pavasarį, o bylos nagrinėjimas dėl COVID-19 pandemijos keletą kartų buvo nukeltas ir iki šios dienos (2023 m.) nėra jokios naujos informacijos. Žinoma tik tiek, kad „Ekologistika“ kol kas yra sutvarkiusi tik dalį užterštos teritorijos¹³⁴, o dėl pačios nelaimės nėra nubausta nei pati įmonė, nei su ja susiję fiziniai asmenys¹³⁵.

Gaisras laikytas netyčiniu antropogeniniu aplinkos taršos atveju, kadangi kilo įmonėje, kuri pažeidinėjo galimų laikyti padangų kiekius bei nesilaikė saugumo reikalavimų, tačiau dėl nenustatytos žmogiškosios įtakos, daroma prielaida, kad pats gaisras buvo netyčinis aktas.

3.1.2. Aplinka (problematika)

10 paveikslas. „Ekologistikos“ straipsnių rėminimas. Sudaryta autoriaus.

Žiniasklaidos straipsnių rėminimo analizė po „Ekologistika“ atvejo parodė, kad straipsniuose neišsiskyrė nei vienas ryškus problemos diskursas. Didžioji dalis straipsnių, apibrėžiančios problematiką gaisro metu ir po jo, buvo rėminami per **ekonominius padarinius** (42 %). Šie straipsniai buvo susiję su aplinkos taršos atvejo žalos ekonominėmis perspektyvomis – kokios ekonominės pasekmės laukia

¹³³ Austėja Masiokaitė-Liubininė, Diena, „Teismui perduodama gaisro Alytuje byla: kodėl užsidegė gamykla – lieka neaišku“, <https://www.diena.lt/naujienos/kriminalai/nusikaltimai/teismui-perduodama-gaisro-alytuje-byla-kodel-uzsidege-gamykla-lieka-neaisku-987169>, [žiūrėta 2023-05-06].

¹³⁴ Tautvydas Lukaševičius, Verslo žinios, „Aplinkosaugininkai: „Ekologistika“ sutvarkė tik mažą dalį atliekų“, <https://www.vz.lt/pramone/2023/03/22/aplinkosaugininkaiekologistika-sutvarke-tik-maza-dali-atlieku&60e780cbd82ce>,

¹³⁵ Alytaus gidas, „Dėl padangų gaisro Alytuje vis dar kalčiausia yra „žiurkė“?“, <https://alytausgidas.lt/naujiena/del-padangu-gaisro-alytuje-vis-dar-kalciausia-yra-ziurke/>, [žiūrėta 2023-05-06].

Alytaus miesto ir rajono, visuomenės ir valstybės. Štai keletas straipsnių¹³⁶ pavyzdžių: „Dėl gaisro Alytuje patirta žala siekia jau 11 mln. eurų, kiek padengs „Ekologistika“ – neaišku“¹³⁷, „Gaisro Alytuje padariniai: linkstama utilizuoti gyvulius“¹³⁸. Kone pusėje analizuotų straipsnių figūravo finansai, sumos, kurių reikės gaisravietei sutvarkyti, panaudotam gaisro vandeniui išvalyti, kitoms išlaidoms bei buvo garsiai klausama – kas už tai sumokės – LRV, „Ekologistika“ ar net Alytaus miestas.

Šiek tiek mažiau – 38 % straipsnių buvo pateikti per **žmogiškojo intereso rėmą**. Tai straipsniai, kurie atspindėjo, kaip gaisras „Ekologistikoje“ tiesiogiai ar netiesiogiai palietė ar dar tik palies visuomenės gyvenimą. Problematikai apibrėžti per šio rėmo prizmę buvo naudojamos „arčiau žmogaus“ esančios ir personalizuotos istorijos bei sąvokos. Straipsniuose figūravo emocionalios ir „į akį krintančios“ sąvokos: „bomba“¹³⁹, „apokalipsė“¹⁴⁰, „krauju besispjaudantys gaisrininkai“¹⁴¹, buvę politikai kvestionavo, kad „jei jau kalbama apie gyvūnų išsigimimus, tai kas bus žmonėms“¹⁴², o Seimo nariai nelaimę lygino su Černobyliu¹⁴³. Šie straipsniai leidžia suprasti, kad žiniasklaida bandė iškelti šios nelaimės mastą, pasitelkdama gana radikalią ir kiekvieną pilietį paliečiančią retoriką. Viena vertus, tokią žiniasklaidos strategiją galima vertinti kaip didesnio rezonanso siekį, o kartu – ir geresnį skaitomumą. Kita vertus, koncentracija į pasekmes, o ne priežastis, gali neatkreipti politikos formuotojų dėmesio į politinius sprendimus.

Panašus kiekis straipsnių rėmintas ir per **atsakomybės (kaltųjų paieškų) rėmą** (37 %). Visgi čia žiniasklaidoje nebuvo išskirtas aiškus kaltininkas. Straipsniuose, pirmiausiai, kaltė buvo priskirta tiek

¹³⁶ Atliekant rėminimo analizę pastebėta, kad straipsnių antraštės taip pat gali atspindėti rėmus, todėl toliau, cituojant ir teikiant rėmų pavyzdžius, patogumo sumetimais kai kurios teksto vietose naudojamos straipsnių antraštės.

¹³⁷ Lukrecijus Tubys, 15min, „Dėl gaisro Alytuje patirta žala siekia jau 11 mln. eurų, kiek padengs „Ekologistika“ – neaišku“, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/del-gaisro-alytuje-patirta-zala-siekia-jau-11-mln-euru-kiek-padengs-ekologistika-neaišku-56-1241988>, [žiūrėta 2023-05-07].

¹³⁸ Lrytas, „Gaisro Alytuje padariniai: linkstama utilizuoti gyvulius“, <https://www.lrytas.lt/musu-zeme/naujienos/2019/12/05/news/a-palionis-apie-uzterstuma-alytuje-linkstama-prie-gyvuliu-utilizavimo-12807690>, [žiūrėta 2023-05-07].

¹³⁹ Aplinkos apsaugos departamentas, Lrytas, „Ekologinė bomba tikėjo dar prieš gaisrą Alytuje: aplinkosaugininkai aptiko pažeidimų“, <https://www.lrytas.lt/gamta/eko/2019/10/17/news/ekologine-bomba-tiksejo-dar-pries-gaisra-alytuje-aplinkosaugininkai-aptiko-pazeidimu-12226420>, [žiūrėta 2023-05-07].

¹⁴⁰ Vilma Danauskienė ir Simona Voveriūnaitė, Delfi, „Alytaus gaisravietėje netikėtai apsilankęs Nausėda: apokaliptinis vaizdas“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/alytaus-gaisravietėje-netiketai-apsilankęs-nauseda-apokaliptinis-vaizdas.d?id=82636523>, [žiūrėta 2023-05-07].

¹⁴¹ Dainora Pankūnė, Delfi, „Alytaus gaisre dirbę ugniagesiai apie išgyventą kosmarą: buvo kolegų, kurie net kosėjo krauju“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/alytaus-gaisre-dirbę-ugniagesiai-apie-išgyventą-kosmarą-buvo-kolegų-kurie-net-kosėjo-krauju.d?id=82673481>, [žiūrėta 2023-05-07].

¹⁴² Arnas Mazėtis, Delfi, „Buvęs aplinkos ministras šokiruotas: jei kalbame, kad išsigims gyvūnai, tai kas bus žmonėms“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/buvęs-aplinkos-ministras-sokiruotas-jei-kalbame-kad-issigims-gyvūnai-tai-kas-bus-zmonems.d?id=82780493>, [žiūrėta 2020-05-01].

¹⁴³ Liepa Želnienė, 15min, „Alytaus gaisrą aptarę Seimo nariai situaciją lygino su Černobyliu: tada irgi viskas buvo gerai“, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/gaisras-alytuje-sudomino-ir-seimo-sveikatos-reikalų-komiteta-56-1221694?copied&copied>, [žiūrėta 2023-05-07].

„Ekologistikai“¹⁴⁴, tiek Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui¹⁴⁵ (toliau – PAGD), tiek Alytaus miestui¹⁴⁶, tiek AAD¹⁴⁷, tiek Vidaus reikalų ministerijai (toliau – VRM)¹⁴⁸. Pirmosiomis savaitėmis straipsniuose vyravo chaotiška informacija, kurioje visi naratyvo proceso dalyviai kaltaisiais laikė vieni kitus. Pasirodžius pirmoms ekspertų išvadoms, išryškėjo tikrieji kaltieji, kuriems atiteko pagrindinė atsakomybė – PAGD, kuris neįtraukė įmonės į metinius planinius priešgaisrinių techninių patikrinimų planus, vietiniai aplinkosaugininkai (AAD), kurie žinodami įmonės situaciją, nenaikino taršos leidimų ir „Ekologistika“, kuriai pareikšti įtarimai dėl potencialiai pavojingų įrenginių priežiūros ir naudojimo taisyklių pažeidimo. Būtent pagrindinio kaltojo „etiketė“ PAGD galėjo nukreipti dėmesį nuo aplinkosaugos ir ryškesnių pokyčių aplinkos politikoje.

Paminėtina, kad žymaus **atsakomybės (kaltės neigimo) rėmo** (8 %) straipsniuose nepastebėta. Pati įmonė „Ekologistika“ vengė viešo išstožimo, o ir kiti veikėjai jai nekėlė klausimų, o likusiuose straipsniuose PAGD¹⁴⁹ bandė „nusimesti“ jiems priskirtus kaltinimus dėl ekologinės nelaimės.

Beieškant atsakingų už gaisrą Alytuje kilo nemažai konfliktų, ką suponuoja ir 31 % straipsnių (**konflikto rėmas**). Juose buvo atspindėti konfliktai tarp skirtingų veikėjų, didžiausi kilo tarp vietinės valdžios ir VRM¹⁵⁰. Konfliktai užėmė didelę dalį visuomeninio eterio ir dėl to tapo sunku identifikuoti vyraujančią naratyvo problematiką, kadangi išryškėjo daugybė skirtingų problemų, o didžiausias dėmesys sutelktas į krizių valdymo sistemos Lietuvoje spragas¹⁵¹. Konfliktuose iš esmės neakcentuojama aplinkos apsauga, be to, mažai kalbama apie priežastis ir ką daryti, kad tai ateityje nepasikartotų.

¹⁴⁴ BNS, Delfi, „Mažeika: už atliekų išvežimą iš Alytaus turės susimokėti sudegusi įmonė“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/mazeika-uz-atlieku-isvezima-is-alytaus-tures-susimoketi-sudegusi-imone.d?id=82705003>, [žiūrėta 2023-05-07].

¹⁴⁵ ELTA, Lrytas, „Paskelbtos išvados dėl gaisro Alytuje – kritikos strėlės skriejo į Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentą“, <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2019/12/02/news/paskelbtos-issvados-del-gaisro-alytuje-kritikos-streles-skriejo-i-priesgaisrines-apsaugos-ir-gelbejimo-departamenta-12770941>, [žiūrėta 2023-05-07].

¹⁴⁶ Ramūnas Jakubauskas ir Jūratė Damulytė, 15min, „Dėl užteršto Alytaus gaisravietės vandens – savivaldybės ir ministerijos nesutarimai“, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/del-uztersto-alytaus-gaisravietes-vandens-savivaldybes-ir-ministerijos-nesutarimai-56-1230978?utm_medium=copied, [žiūrėta 2023-05-07].

¹⁴⁷ Ignas Jačasuskas, 15min, „S.Skvernelis: matau Aplinkos apsaugos departamento neįgalumą dėl gaisro Alytuje padarinių“, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/s-skvernelis-matau-aplinkos-apsaugos-agenturos-neigaluma-del-gaisro-alytuje-padariniu-56-1230838?utm_medium=copied, [žiūrėta 2023-05-07].

¹⁴⁸ Ramūnas Jakubauskas ir Jūratė Damulytė, 15min, „Dėl užteršto Alytaus gaisravietės vandens – savivaldybės ir ministerijos nesutarimai“, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/del-uztersto-alytaus-gaisravietes-vandens-savivaldybes-ir-ministerijos-nesutarimai-56-1230978?utm_medium=copied, [žiūrėta 2023-05-07].

¹⁴⁹ Malvina Baužytė, „Padangų įmonė Alytuje nebuvo įtraukta į pavojingų objektų sąrašą“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/padangu-imone-alytuje-nebuvo-itraukta-i-pavojingu-objektu-sarasa.d?id=82659713>, [žiūrėta 2023-05-10].

¹⁵⁰ BNS, Lrytas, „Dėl užteršto Alytaus gaisravietės vandens – N. Cesiulio ir K. Mažeikos kaktomuša“, <https://www.lrytas.lt/verslas/rinkos-pulsas/2019/11/12/news/del-uztersto-alytaus-gaisravietes-vandens-n-cesiulio-ir-k-mazeikos-susikirtimas-12534935/>, [žiūrėta 2023-05-07].

¹⁵¹ Lukrecijus Tubys, 15min, „Mažasis Černobylis Alytuje: pasitikėjimo valdžia ir vadovais krizė“, <https://www.15min.lt/media-pasakojimai/mazasis-cernobylis-alytuje-pasitikejimo-valdžia-ir-vadovais-krize-846>, [žiūrėta 2023-05-08].

Kiek mažiau straipsnių buvo pateikti per **moralės rėmą** – 22 %. Kai kurie veikėjai siekė akcentuoti įvykio problematiką per moralizuojančių žinučių prizmę. Pavyzdžiui, straipsniuose buvo pabrėžiama, kad valstybė nesirūpina Lietuvos gaisrininkais, kurie dirba ekstremaliomis sąlygomis ir už mažą atlyginimą¹⁵², o Seimo nariai akcentavo, kad gaisras atvėrė „supūliavusias“ sistemos piktžaidzes¹⁵³. Straipsniuose, kuriuose aptinkamas moralės rėmas, skatinama į gaisrą žiūrėti platesniu spektru ir Alytaus atvejį traktuoti ne kaip pavienį incidentą, o kaip valstybės neįgalumo požymį¹⁵⁴.

Galiausiai, į analizę įtraukti **aplinkos apsaugos** (14 %), **pro-pramonės** (6 %) ir **anti-pramonės** (5 %) **rėmai** nebuvo itin pastebimi straipsniuose. Tai reiškia, kad nors gaisras „Ekologistikoje“ nuo pat pradžių buvo laikomas antropogeniniu aplinkos apsaugos taršos atveju, jis nesulaukė ryškaus problematinio aplinkosauginio kampo. Gaisras kilo įmonėje, kuri pažeidinėjo įstatymus, viršijo galimus laikomų padangų kiekius, taip neužtikrindama saugumo reikalavimų, neatsižvelgė į AAD pastabas po neteisėtai įgyto taršos leidimo bei galiausiai formavo korupcinius ryšius su AAD¹⁵⁵. Vis dėlto žiniasklaidoje tai nebuvo itin aptariama lyginant su dėmesiu, skirtu pačiai nelaimei ir tam, kad gaisras, dėl galimų PAGD klaidų, suvaldytas netinkamai. Režiuojant, po gaisro žiniasklaidoje daugiausia dėmesio skirta VRM temoms – civilinei saugai, krizių valdymui ir ugniagesių problemoms, o ne aplinkos problemoms, kurios liko „užgožtos“. Galima teigti, kad problematikoje neatsispindi nei ryški pramonės kaltė, nei aplinkos apsaugos politikos spragos.

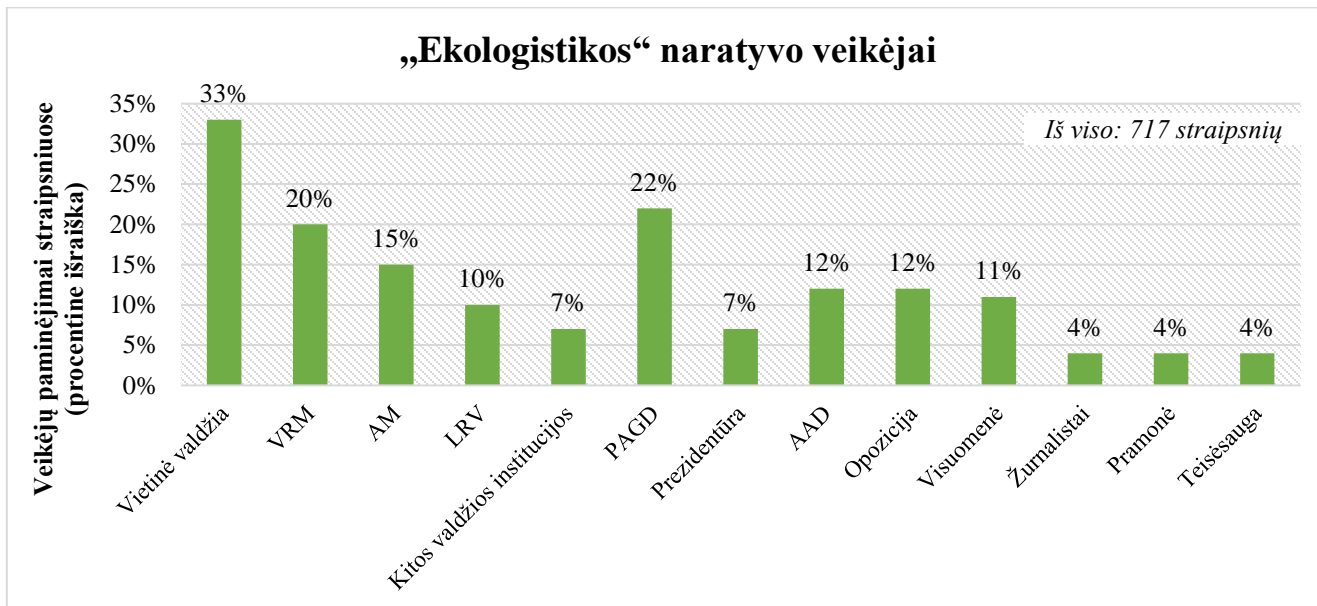
¹⁵² BNS, Delfi, „Protestuoti susirinkę ugniagesiai prabilo apie savo algas: „į rankas“ negauna nė 500 eurų“ <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/protestuoti-susirinke-ugniagesiai-prabilo-apie-savo-algas-i-rankas-negauna-ne-500-euru.d?id=82823899>, [žiūrėta 2023-05-07].

¹⁵³ Virginija Vingrienė, „Virginija Vingrienė. Alytaus gaisras atvėrė supūliavusias atliekų tvarkymo sistemos piktžaidzes“, <https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/virginija-vingriene-alytaus-gaisras-atvere-supuliavusias-atlieku-tvarkymo-sistemos-piktzaizdes.d?id=83035689>, [žiūrėta 2023-05-07].

¹⁵⁴ Vitalis Nakrošis, LRT, Vitalis Nakrošis. Kokias žaidas atvėrė gaisras Alytuje?“, <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/1114910/vitalis-nakrosis-kokias-zaizdas-atvere-gaisras-alytuje>, [žiūrėta 2023-05-08].

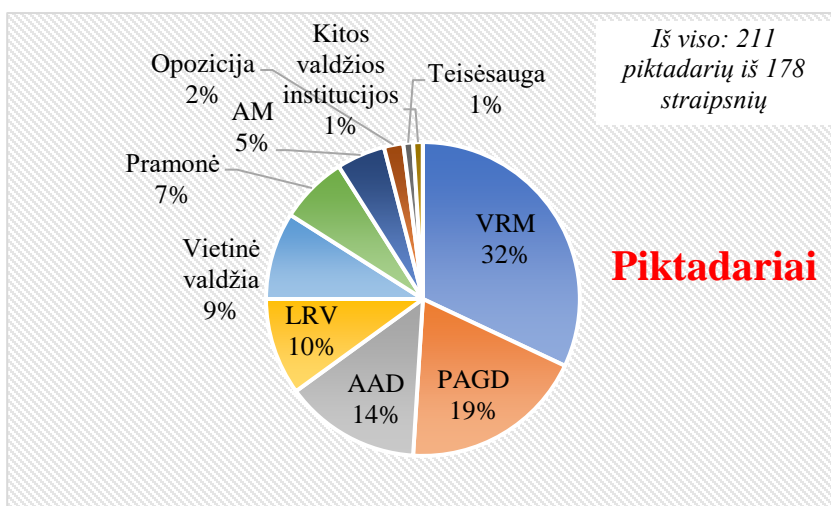
¹⁵⁵ BNS, LRT, „Dėl neatvykusių nukentėjusių atidėtas „Ekologistikos“ bylos nagrinėjimas“, <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1367986/del-neatvykusių-nukentejusių-atidetas-ekologistikos-bylos-nagrinejimas>, [žiūrėta 2023-05-07].

3.1.3. Veikėjai

11 paveikslas. „Ekologistikos“ naratyvo veikėjai. Sudaryta autoriaus.

Pastebima ([11 paveikslas](#)), kad šiame naratyve pagrindiniais veikėjais tapo vietinė valdžia – 35 % (Alytaus miesto ir rajono savivaldybės), Nacionalinės valdžios institucijos: VRM (20 %) ir AM (15 %)

12 paveikslas. „Ekologistikos“ naratyvo piktadariai. Sudaryta autoriaus.

%) ir PAGD – 22 %. Atkreipiamas dėmesys, kad Prezidentūra (7 %), opozicijos nariai (12 %) ir visuomenė (11 %) buvo mažiau įsitraukę.

Toliau pateikiama veikėjų kategorijų – piktadarių, aukų ir herojų – analizė.

Piktadarių analizė ([12 paveikslas](#)) atlikta remiantis tik tais straipsniais, kuriuose buvo galima aptikti piktadarių bruožų. Galiausiai

jie suskirstyti procentine išraiška pagal paminėjimus.

Analizė parodė, kad „Ekologistikos“ atvejo naratyve piktadariais, kurie atsakingi už patį įvykį bei iš jo kilusią problematiką, tapo VRM (32 %), PAGD (19 %) ir AAD (12 %).

Kaip parodė „Ekologistikos“ atvejo rėminimas, dėmesys buvo sutelktas ne į taršos atvejo priežastis, bet į pasekmes, jų kontroliavimą bei suvaldymą. Nuo pat pirmųjų savaitių VRM buvo

kaltinama už nepakankamą ir pavėluotą įsitraukimą į gaisro bei ekstremaliosios situacijos valdymo procesą. Tą rodo ir aktyvių piliečių inicijuota peticija dėl VRM ministrės atsistatydinimo, kurią vos per kelias dienas pasirašė virš 32 tūkst. Lietuvos gyventojų¹⁵⁶. Kaip teigė peticijos iniciatoriai, gaisras Alytuje akivaizdžiai parodė, kad VRM neužtikrina savo šalies piliečių saugumo nelaimių atveju bei nesugeba suteikti realios pagalbos¹⁵⁷. Galiausiai ir į Seime sušauktą neeilinį Aplinkos apsaugos komiteto posėdį kviesta VRM ministrė neatvyko, o dėl to iš opozicijos pasigirdo raginimų surengti ministrei interpeliaciją. VRM buvo kaltinama aplaidumu ir neprofesionalių reagavimu į nelaimę, nesuteikimu centralizuotos pagalbos gesinant gaisrą ir reikiamos informacijos pateikimo gyventojams stoka¹⁵⁸.

PAGD taip pat atsidūrė piktadario pozicijoje, kuomet praėjus kelioms savaitėms po gaisro pasirodė kaltinimai, kad dėl įstaigos veiklos nesuveikė priešgaisrinė apsauga ir nebuvo užkirstas kelias nelaimėi. Buvo teigta, kad „Ekologistika“ atvejis atvėrė sisteminės priešgaisrinės apsaugos ir gyventojų informavimo skyles. Dėl to buvo pradėtas Valstybės kontrolės tyrimas, susijęs su priešgaisrinių pajėgų veikla mažinant gaisrų skaičių ir jų padarytus nuostolius¹⁵⁹. Galiausiai ir pati VRM pareiškė, kad PAGD dėl gaisro turės įvertinti šio miesto ugniagesių ir departamento vadovų veiksmus¹⁶⁰, tarsi pastatant PAGD į kaltininko poziciją.

Svarbu akcentuoti ir trečiojo piktadario – AAD rolę. AAD yra atsakinga už taršos leidimų kontrolės vykdymą, tačiau po nelaimės niekaip negalėjo atsakyti, kaip po paskutinių patikrinimo ir rastų pažeidimų „Ekologistika“ sugebėjo gauti pratęstą taršos leidimą ir leidimą vykdyti įmonės veiklą nepaisant to, kad 2018 m. ataskaitoje buvo pastebėta daugybė pažeidimų¹⁶¹. Žiniasklaidoje taip pat atskleisti artimi ryšiai tarp Alytaus verslininkų ir vietos aplinkosaugininkų irgi galėjo trukdyti vykdyti nešališką įmonės „Ekologistika“ veiklos priežiūrą¹⁶².

Atkreiptinas dėmesys, kad pati „Ekologistikai“ piktadario „etiketė“ klijuojama nebuvo.

¹⁵⁶ ELTA, Delfi, „Už Tamašunienės atsistatydinimą peticiją pasirašė jau 32 tūkst. žmonių“, Delfi.lt, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/uz-tamasunienes-atsistatydinima-peticija-pasirase-jau-32-tukst-zmoniu.d?id=82608781>, [Žiūrėta 2023-05-08].

¹⁵⁷ *Ibid.*

¹⁵⁸ Roberta Salytė, 15min, „Alytaus gaisro pasekmės: Seime – pirmieji žingsniai dėl interpeliacijos R.Tamašunienei“, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/seime-pirmieji-zingsniai-del-interpeliacijos-r-tamasunienei-56-1221896>, [Žiūrėta 2023-05-08].

¹⁵⁹ Liepa Želnienė, 15min, „Alytaus gaisro gesinimą tiriančios darbo grupės sudėtis kelia klausimą: vertins patys save?“, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/alytaus-gaisro-gesinimo-kokybe-tiriancios-darbo-grupes-sudetis-kelia-klausima-vertins-patys-save-56-1227834?utm_medium=copied, [Žiūrėta 2023-05-08].

¹⁶⁰ Ramūnas Jakubauskas, 15min, „Viceministrė: turės būti įvertinta Alytaus ugniagesių veikla dėl gaisro „Ekologistikoje“, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vrm-baige-tyrima-del-gaisro-alytuje-i-vadovavima-gaisro-suvaldymui-pagd-galejo-isitraukti-greiciau-56-1240454>, [Žiūrėta 2023-05-08].

¹⁶¹ Vilma Danauskienė, Delfi, „Alytaus gyvenimą paralyžiavęs gaisras nebuvo toks jau netikėtas: pradeda lįsti nerimą keliančios detalės“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/alytaus-gyvenima-paralyziaves-gaisras-nebuvo-toks-jau-netiketas-pradeda-listi-nerima-keliancios-detales.d?id=82551683>, [Žiūrėta 2023-05-09].

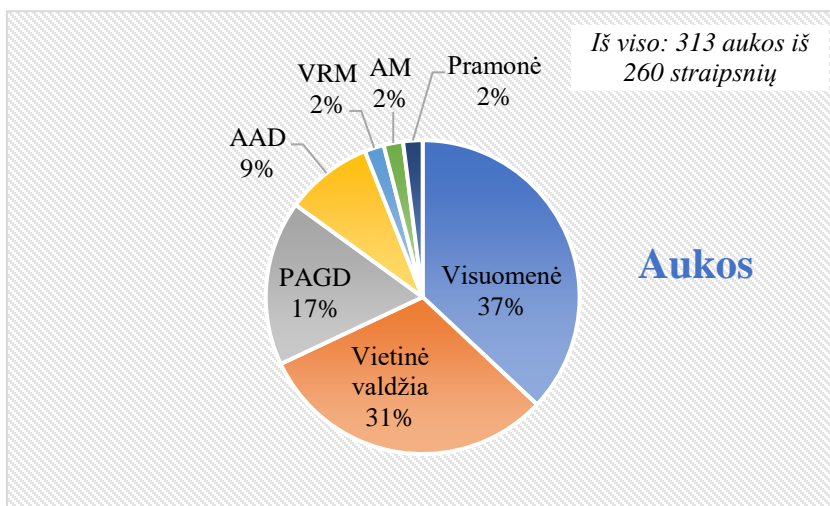
¹⁶² Nakrošis, „Vitalis Nakrošis. Kokias žaizdas atvėrė gaisras Alytuje?“.

Aukų analizė ([13 paveikslas](#)) parodė, kad „Ekologistikos“ atvejo naratyve jomis tapo Lietuvos visuomenė (37 %) ir vietinė valdžia (Alytaus miesto ir rajono savivaldybės) (31 %), kurie labiausiai nukentėjo nuo šio taršos atvejo.

Natūralu, kad po tokio masto aplinkosauginės nelaimės didžiausia auka tapo visuomenė – Lietuvos piliečiai.

Visuomenėje kilo daug klausimų ir abejonių dėl aplaidaus ir neprofesionalaus LRV reagavimo į nelaimę. Straipsniuose vyravo įspūdis, kad LRV paliko gyventojus su šia didele nelaime tvarkytis vienus, vėlavo su pagalba, neskyrė tam tinkamo dėmesio bei resursų¹⁶³. Opozicija vaizdžiai akcentavo visuomenės padėtį: „Jei Vyriausybė nesugeba tinkamai sureaguoti į nelaimę ir gaisrą Alytuje, sunku įsivaizduoti, kaip ji susitvarkytų, jei, neduok Dieve, kas nors atsitiktų Astravo atominėje elektrinėje“¹⁶⁴. Mokslininkai akcentavo, kad tarša degant padangoms yra didžiulė ir su niekuo nepalyginama ir net šimtais kartų lenkia miškų gaisrų¹⁶⁵, todėl pasekmės gyventojų sveikatai ateityje gali būti didžiulės.

Vietinė valdžia aukos pozicijoje buvo identifikuojama kaip kitu požiūriu. „Ekologistikos“ atvejis, dėl savo masto, turėjo tapti nacionalinio lygio krize, tačiau pirmosiomis savaitėmis atrodė, kad tai – savivaldos lygio krizė. Buvo skųstasi, kad VRM ir LRV paliko savivaldybes su didžiulio masto krize tvarkytis pačias, o jos tam neturėjo pakankamų resursų ir kompetencijos. Alytaus miesto merui pačiam teko ieškoti sunkiosios technikos ugniagesiams, o Alytaus raj. meras skundėsi, kad „pats susirado

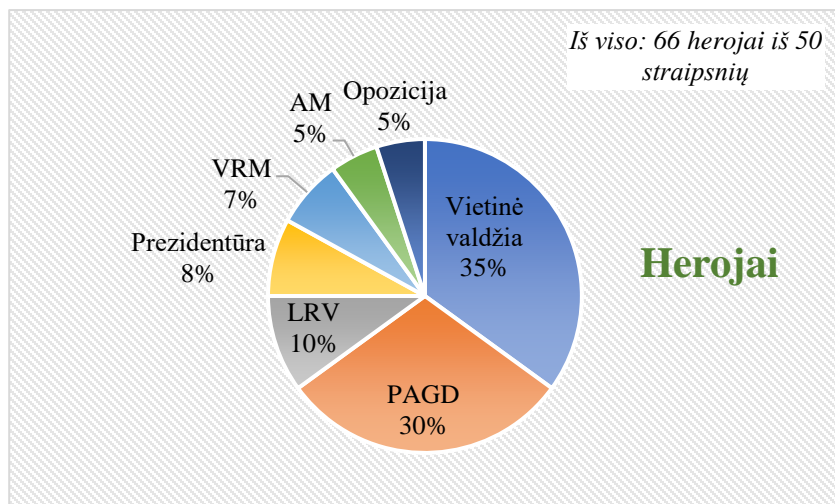
13 paveikslas. „Ekologistikos“ naratyvo aukos. Sudaryta autoriaus.

¹⁶³ Edmundas Jakilaitis, Delfi, „Alytaus meras: bijau, kad institucijų, kurios turėjo sureaguoti į padangų gaisrą, tyrimas pasibaigs žemiausio rango specialisto apkaltinimu“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/alytaus-meras-bijau-kad-instituciju-kurios-turejo-sureaguoti-i-padangu-gaisra-tyrimas-pasibaigs-zemiausio-rango-specialisto-apkaltinimu.d?id=82615995>, [Žiūrėta 2023-05-09].

¹⁶⁴ Gytis Pankūnas, LRT, „Tamašunienė apie raginimą trauktis: nesikratysiu atsakomybės, bet sprendžia vadovai“, <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1109436/tamasuniene-apie-raginima-trauktis-nesikratysiu-atsakomybes-bet-sprendzia-vadovai>, [Žiūrėta 2023-05-09].

¹⁶⁵ 15min, „Profesorė Rūta Ustinavičienė: Alytaus gaisro žala sveikatai bus juntama dešimtmečius“, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/profesore-ruta-ustinaviciene-alytaus-gaisro-zala-sveikatai-bus-juntama-desimtmečius-56-1222392?utm_medium=copied, [Žiūrėta 2023-05-09].

chemijos mokslų daktarą, kuris jam patarinėjo, ką daryti, o valstybės tarnybų specialistai neteikė informacijos“¹⁶⁶.

14 paveikslas. „Ekologistikos“ naratyvo herojai. Sudaryta autoriaus.

Herojų analizė (14 [paveikslas](#)) parodė, kad „Ekologistikos“ naratyve herojais tapo vietinė valdžia (Alytaus m. savivaldybė) (35 %) ir PAGD (30 %).

Vis dėlto, „Ekologistikos“ atveju neišryškėjo joks veikėjas, atitinkantis teorijoje minimą herojaus sąvoką (taip pat atkreiptinas dėmesys į itin mažą herojaus sąvoką atitinkančių herojų kiekį). Vietinė

valdžia ir PAGD šiame kontekste tapo herojais todėl, kad jų veiksmai ir veikla labiausiai atskleidė Lietuvos silpnybes tiek civilinės saugos, tiek krizių valdyme, taip suponuojant galimas kryptis kitiems naratyvo veikėjams imtis priemonių (tarpinių žingsnių), kurios padėtų užkirsti kelią ateityje panašaus pobūdžio antropogeninėms aplinkos taršos nelaimėms.

Žiniasklaidoje buvo akcentuota, kad Alytaus miesto ir Alytaus raj. savivaldybės parodė drąsą, ryžtą, iniciatyvą saugant savo piliečius bei savo resursais ir kompetencijomis tvarkėsi su esama padėtimi¹⁶⁷. Galiausiai ir prezidentas Gitanas Nausėda gyrė miesto savivaldybę, tačiau akcentavo, kad situacijos valdymui turėjo vadovauti centrinė valdžia¹⁶⁸. Savivaldybės tapo centrinėmis herojiškumo ikonomis bei parodė nacionalinėms institucijoms pavyzdį, kaip reikia tvarkytis su staiga išskylančiomis situacijomis. Visgi, nepaisant to, kad žiniasklaidoje herojumi tapo Alytaus miesto savivaldybė, institucija nepasiūlė konkrečių sprendimų, kurie neleistų tokioms nelaimėms pasikartoti.

To nepadarė ir PAGD. Nors žiniasklaidoje buvo straipsnių, pažyminčių, kad PAGD padarė viską, kad nelaimė būtų suvaldyti kiek įmanoma greičiau, tačiau tai nebuvo sprendimai kylančiai problematikai

¹⁶⁶ Lrytas, „Gaisras Alytuje atvėrė žaizdas: Lietuva nepasirengusi jokiai katastrofai“, <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2019/10/24/news/gaisras-alytuje-atvere-zaizdas-lietuva-nepasirengusi-jokiai-katastrofai-12307950>, [Žiūrėta 2023-05-09].

¹⁶⁷ Remigijus Šimašius, Delfi, „Remigijus Šimašius. Kodėl ir vėl biurokratijos popieriais Alytaus gaisras gesinamas?“, <https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/remigijus-simasius-kodel-ir-vel-biurokratijos-popieriais-alytaus-gaisras-gesinamas.d?id=82601771>, [Žiūrėta 2023-05-09].

¹⁶⁸ Dainora Pankūnė, Delfi, „Įvertino politikų komunikaciją Alytaus gaisro metu: meras padarė milžinišką darbą, o institucijos klydo“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/ivertino-politiku-komunikacija-alytaus-gaisro-metu-meras-padare-milziniska-darba-o-institucijos-klydo.d?id=82618013>, [Žiūrėta 2023-05-09].

ir tam, kad naratyvo aukoms būtų atlyginta žala. Naratyve įsivyravo paradoksas, nes žiniasklaidoje PAGD buvo pateikiama per aukos prizmę dėl ekstremalių darbo sąlygų, tačiau galiausiai ugniagesiams dėkota ir atsilyginta už jų darbą¹⁶⁹.

Keletas galimų sprendimų visgi pasirodė, tačiau reikia akcentuoti, kad jie pasiūlyti ir priimti jau gerokai po „Ekologistikos“ atvejo.

Atlikus veikėjų analizę pastebėta, kad pagrindiniu piktadariu „Ekologistikos“ naratyvo metu buvo VRM, auka – visuomenė (Alytaus gyventojai), o herojumi – vietinė valdžia (Alytaus miesto savivaldybė). Tačiau pastebėtina, kad šiame naratyve, dėl didžiulės veikėjų gausos ir įvairaus spektro iškilusių problemų, veikėjų kategorijos – piktadariai, aukos ir herojai – nėra itin tiksliai identifikuojamos.

3.1.4. Siužetas

Siužeto laikas	Data	Įvykis
Pradžia	2019 10 16	Alytaus padangų perdirbimo gamykloje „Ekologistika“ kyla gaisras.
	2019 10 17	Dėl gaisro sukulto aplinkos oro užterštumo pavojingomis medžiagomis Alytaus miesto savivaldybėje paskelbta ekstremalioji situacija. Evakuotas Medicininės reabilitacijos ir sporto centras, darbus sustabdė keliolika netoli gaisravietės esančių įmonių.
	2019 10 18	Alytaus raj. savivaldybėje paskelbta ekstremalioji situacija. Prokuratūra pradėjo ikiteisminį tyrimą siekiant išsiaiškinti gaisro kilmės priežastis, padarytą žalą dydį bei galimus to kaltininkus.
	2019 10 19	Sveikatos apsaugos ministras A. Veryga kreipėsi į Alytaus miesto ir raj. gyventojus ragindamas saugoti tiek save, tiek artimuosius.
	2019 10 20	Siekiant įvertinti situaciją ir priimti sprendimus dėl tolimesnių veiksmų, susijusių su gaisro sukeltu užterštumu, Alytuje sušauktas valstybės ekstremalių situacijų komisijos posėdis (toliau – VESK).
	2019 10 21	Dėl gaisro keliamo pavojaus Alytaus mieste ir rajone pakoreguotas mokymo procesas, uždrausta prekyba lauke maistu. Seimo opozicijos narys L. Kasčiūnas kreipiasi į K. Mažeiką, kad būtų atliekamas tarnybinis patikrinimas dėl AAD atsakingų pareigūnų ir vadovų veiklos bei galimo aplaidaus tarnybinių pareigų atlikimo.
	2019 10 23	Seime surengtas neeilinis Aplinkos apsaugos komiteto posėdis, kuriame kartu su Alytaus miesto ir raj. savivaldybių, Sveikatos apsaugos, AM ir VRM atstovais, aptartas kilęs gaisras.

¹⁶⁹ Vilma Danauskienė, Delfi, „Skeletai didvyrių spintose: skandalingi įrašai liudija, kas iš tiesų vyko Alytaus gaisro istorijoje“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/skeletai-didvyriu-spintose-skandalingi-irasai-liudija-kas-is-tiesu-vyko-alytaus-gaisro-istorijoje.d?id=83507359>, [žiūrėta 2023 05 10].

	2019 10 24	32 tūkst. žmonių pasirašė peticiją už VMR ministrės R. Tamašunienės atsistatydinimą iš ministrės pareigų.
	2019 10 28	Dėl gaisro Alytuje premjero S. Skvernelio iniciatyva sušauktas LRV Nacionalinio saugumo komisijos posėdis. AM pavesta įvertinti, ar tinkamai reglamentuota taršias atliekas tvarkančių įmonių veikla. Prezidentas G. Nausėda apsilankė „Ekologistikoje“.
	2019 10 29	Prezidentas G. Nausėda surengė susitikimą ekstremalių situacijų ir krizių valdymo problemoms spręsti. Kauno apygardos prokuratūra pradėjo dar vieną ikiteisminį tyrimą dėl kilusio gaisro (dėl AAD pareigūnų).
	2019 10 30	Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas (NSGK) nusprendė aiškintis civilinės saugos sistemos spragas.
Vidury	2019 11 04	Paskirtas gaisro Alytuje padarinių likvidavimo vadovas.
	2019 11 05	PAGD sudaryta darbo grupė, kuriai pavesta parengti gaisro gesinimo Alytuje įvertinimą.
	2019 11 11	Valstybės kontrolė pradėjo savo tyrimą, susijusį su priešgaisrinių pajėgų veikla mažinant gaisrų skaičių ir jų padarytus nuostolius (ataskaita paskelbta 2021 m. kovo 22 d.).
	2019 11 18	VESK susirinko aptarti padarinių, kilusių po gaisro „Ekologistikoje“.
	2019 11 19	Ugniagesiai surengė mitingą prie Vyriausybės, reikalaudami geresnių darbo sąlygų.
	2019 11 22	PAGD sudaryta darbo grupė pristatė gaisro gesinimo Alytuje vertinimo išvadą.
	2019 12 02	VRM sudaryta darbo grupė baigė tyrimą dėl „Ekologistikoje“ kilusio gaisro gesinimo organizavimo eigos ir paskelbė išvadą. Nuspręsta, kad VRM inicijuos teisės aktų pakeitimus siekiant, kad būtų aiškiau reglamentuoti atliekamų gaisrų gesinimo ir kitų gelbėjimo darbų organizavimas ir vadovavimas jiems.
	2019 12 06	STT paskelbė atlikto teisės aktų, reglamentuojančių AAD vykdomus ūkio subjektų planinius ir neplaninius patikrinimus, antikorupcinio vertinimo išvadą.
	2019 12 09	Įvairių Seimo frakcijų nariai pateikė siūlymą 2020 m. ugniagesių darbo užmokesčiui bei darbo saugos ir sveikatos priemonėms papildomai skirti 9,8 mln. eurų finansavimą.
	2019 12 19	STT atliko kratą Alytaus Priešgaisrinėje gelbėjimo tarnyboje.
Pabaiga (I)	2020 01 13	Dėl gaisro Alytuje esančioje padangų perdirbimo gamykloje „Ekologistikoje“ įtarimai pareikšti dviem aplinkosaugininkėms.

	2020 01 14	Prezidentas G. Nausėda sušaukė susitikimą su aplinkos ministru K. Mažeika ir STT vadovu Ž. Bartkumi aptarti ekologinių problemų šalyje; LVŽS pirmininkas R. Karbauskis paskelbė, kad bus šaukiama neeilinė Seimo sesija ir valdančiajai koalicijai atstovaujantys Seimo nariai jau yra surinkę tam būtinus parašus.
	2020 01 27	Seimo narių iniciatyva Seime įregistruotas Baudžiamojo proceso kodekso papildymo projektas, kuriuo siūloma nustatyti, kad dėl aplinkos oro, vandens, dirvožemio, grunto užteršimo cheminėmis, biologinėmis ir radioaktyviosiomis medžiagomis arba kitokių aplinkai ir gamtai padarytų nusikalstamų veikų ikiteisminį tyrimą galėtų atlikti aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įgalioti pareigūnai. VRM Vyriausybei pateikė Civilinės saugos įstatymo pataisas, reaguojant į teisės akto trūkumus, išaiškėjusius gaisro Alytaus padangų perdirbimo gamykloje metu.
	2020 01 28	Seime neeilinės sesijos metu priimtas Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės, Aplinkos apsaugos, Mokesčio už aplinkos teršimą ir Aplinkos monitoringo įstatymų pakeitimai (vadinamasis „Klaipėdos paketas“).
	2020 01 29	Pareikšti įtarimai Alytaus priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos viršininkui A. Bautroniui dėl netinkamo pareigų atlikimo.
	2020 02 17	Seimo narė V. Vingrienė pateikė LR Atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimo įstatymą (siūloma sugriežtinti nebetinkamų naudoti padangų surinkimą iš jų pardavėjų bei automobilių remonto dirbtuvių).
	2020 04 16	Atšaukiama Alytaus miesto savivaldybės teritorijoje savivaldybės lygio ekstremali situacija.
	2020 04 21	Aplinkos ministras K. Mažeika pateikė Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo pakeitimams (dėl reikalavimų neetatiniams aplinkosaugininkams).
	2020 09 24	Prokurorai baigė ikiteisminį tyrimą ir teismui perdavė baudžiamąją bylą dėl Alytaus gaisro. Ikiteisminio tyrimo metu nustatyta, kad savo pareigų galimai tinkamai neatliko ne tik įmonė, kurioje kilo gaisras, bet ir Alytaus miesto savivaldybė, AM bei Alytaus priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos pareigūnai.
	2020 10 13	Aplinkos ministras K. Mažeika pateikė Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo projektą (dėl aplinkosaugininkų nepriekaištingos reputacijos).
	2020 10 28	VRM Vyriausybei pateikė Civilinės saugos sistemos pertvarkos įstatymų projektą. Projektui pritarta ir spalio 30 d. pateiktas Seimui.
Pabaiga (II)	2021 12 23	Seime priimtos atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimo nuostatos dėl pavojingąsias ir padangų atliekas tvarkančių įmonių civilinės atsakomybės draudimo. Pataisos yra reikšmingos užtikrinant, kad

		ekologinių nelaimių atveju padariniai bus likviduojami ne valstybės lėšomis.
	2022 12 08	Seimas pritarė naujam krizių valdymo modeliui, bus steigiamas centras. Priimtomis pataisomis VRM siekia, kad krizių valdymo sistema apimtų nuo grėsmių, rizikos stebėsenos iki prevencijos ir padarinių pašalinimo. A. Bilotaitė argumentavo, kad pokyčius paskatino iki šiol buvęs krizių valdymas, susijęs su koronaviruso pandemija, „Ekologistikos“ gaisru.

4 lentelė. „Ekologistikos“ naratyvo siužetinė linija. Sudaryta pagal Inga Patkauskaitė-Tiuchtienė ir Kęstutis Vanagas, skyrius: Aplinkos taršos atvejai ir jų poveikis aplinkos politikos (valdymo) kaitai Lietuvoje, Vitalis Nakrošis et al., monografijoje, Gerovės valstybės institucijų atsparumas Lietuvoje: reikšmingų įvykių įtaka prisitaikymui prie sisteminių grėsmių 2004–2020 m., bus išleista 2023, Vilnius: Vilnius universiteto leidykla, 384-386, 2019-2022 m. žiniasklaidos monitoringą.

„Ekologistikos“ naratyvo siužetas, atsižvelgiant į bendrą diskursą, suskirstomas į keturias veiksmo dalis – pradžia, vidurį ir pirmąją bei antrąją pabaigas¹⁷⁰.

Siužeto pradžia laikomas pats jautriausias periodas – gaisras, trukęs 10 dienų. Šiomis dienomis vyravo chaosas, nežinomybė ir daugybė tarpinstitucinių diskusijų. Tiek Alytaus miesto, tiek rajono savivaldybėse paskelbta ekstremalioji situacija, paraleliai buvo kvestionuojama, kas bus su gyventojais, kokia tarša, kokie pavojai sveikatai. Aprimus aistroms ir Alytaus miestui bei PAGD suvaldžius gaisrą, prasidėjo kita veiksmo dalis – vidurys. Šiuo periodu sulėtėjo tempas – buvo paskirtas gaisro Alytuje padarinių likvidavimo vadovas ir pradėdama tvarkyti gaisravietė, sudaromos įvairios darbo grupės, kurių tikslas išsiaiškinti gaisro priežastis, atsakingus asmenis ir būsimus žingsnius – institucijos, nors ir konfliktiškai, tačiau aiškinasi situaciją. Tokia eiga vyko apie du mėnesius, per kuriuos, dėl vykstančių tyrimų ir šventinio periodo aktualijų, drastiškai krito žiniasklaidos susidomėjimas – tai turėjo įtakos ir pačių politikos formuotojų dėmesio sutelkimui. Galiausiai, kartu su „Grigeo Klaipėda“ atvejo skandalu, prasideda ir „Ekologistikos“ naratyvo siužeto pabaiga (I), ką ir rodo statistika ([8 paveikslas](#)). Žiniasklaidos susidomėjimas kyla, o kartu vyksta ir nauji įvykiai. 2020 m. pradžioje dėl gaisro Alytuje įtarimai pareikšti dviem aplinkosaugininkėms, o greitai po to seka neeilinė Seimo sesija, kurios metu buvo priimtas „Klaipėdos paketas“¹⁷¹, orientuotas į „Grigeo Klaipėda“ atvejį, tačiau taikomas ir „Ekologistikos“ atvejui, kadangi pakeitimai orientuoti ir į griežtesnį taršos leidimų išdavimą, kontrolę ir didesnes baudas įmonėms, veikiančioms su neteisėtais leidimais ar apskritai be jų. Siužetas baigiasi

¹⁷⁰ Siužeto poskyriuose išnašos nėra pateikiamos, kadangi nauja informacija nėra pateikiama, o vadovaujamosi jau pateikta informacija tiek praeituose poskyriuose, tiek 3 lentelėje.

¹⁷¹ Malvina Baužytė, Lrytas, „Klaipėdos paketas“ priimtas: Seimas sugriežtino aplinkos taršos kontrolę”, <https://www.lrytas.lt/gamta/eko/2020/01/28/news/-klaipedos-paketas-priimtas-seimas-sugrieztino-aplinkos-tarsos-kontrolė-13422076>, [žiūrėta 2023 05 03].

ikiteisminio tyrimo pabaiga, kurio metu nustatyta, kad savo pareigų galimai tinkamai neatliko ne tik įmonė, kurioje kilo gaisras, bet ir Alytaus miesto savivaldybė, AM bei Alytaus priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos pareigūnai. Siužete taip pat išskiriama antrojo pabaiga, kuria laikomi sprendimai, įvykę ir įgyvendinti jau prie dabartinės LRV (2020-2024 m.), vis dėlto – visi jie orientuoti į civilinę saugą ir krizinių situacijų valdymą.

Daroma išvada, kad naratyvo siužetas vykstant gaisrui klostosi itin chaotiškai, galiausiai pasibaigus gaisrui pereinama institucinių konfliktų, siekiant nustatyti atsakomybes ir tolesnius žingsnius, kurie baigiasi išryškintu poreikiu imtis veiksmų civilinės saugos ir krizių valdymo srityse. Galiausiai 2020 m. „Grigeo Klaipėda“ atvejis katalizuoja ir dar kartą priverčia visuomenę, politikos formuotojus ir žiniasklaidą pasižiūrėti į „Ekologistikos“ atvejį. Konstatuojama, kad po šių įvykių akumuliacinio poveikio įvyksta ryškus aplinkos politikos pokytis – „Klaipėdos paketas“.

3.1.5. Naratyvo strategija

Analizuojant straipsnius pastebėta, kad žiniasklaida, perteikdama informaciją bei siekdama pasiųsti žinutes, kaip mąstyti ir galvoti apie „Ekologistikos“ naratyvą, taikė **konflikto apimties valdymo strategiją**, kuria siekiama pabrėžti kiekvieną tarp naratyvo veikėjų išskylančią konfliktą. Tokiu būdu žiniasklaida kūrė intrigas bei skatino į procesą įsitraukti kuo daugiau veikėjų, išryškindama priešingus požiūrius ir siekdama paskatinti visuomenės susidomėjimą ir įsitraukimą, lemti politines diskusijas ir galiausiai – padidinti skaitytojų skaičių.

Tai, kad buvo bandoma pritraukti skaitytojus, rodo ir didelis kiekis straipsnių, pateiktų per žmogaus „iš arčiau“ perspektyvą, perteikiant asmenines istorijas ir tikintis taip sulaukti dar didesnio visuomenės palankumo žiniasklaidai. Visgi, kadangi įvykio veikėjai – herojai, aukos ir piktadariai nebuvo aiškiai ir konkrečiai identifikuoti, kurti istoriją apie vieną jų bei taip daryti įtaką pokyčiams, gerų sąlygų nesusidarė.

„Ekologistikos“ atvejis buvo itin parankus žiniasklaidos reitingams ir skaitomumui gerinti – ryškus, matomas, fotografuojamas, kiekvienam apčiuopiamas, kuriame gausu ne tik faktinės, bet ir vaizdinės informacijos – šiurpūs ugnies vaizdai, ekstremaliomis sąlygomis dirbantys ugniagesiai ar miesto teritorijoje kritusių gyvūnų kūnai leido žiniasklaidai orientuotis į atvejo pasekmes, o ir daugiasluoksnės krizės elementai – daugybės skirtingų institucijų įsitraukimas – turėjo lemiamos įtakos toliau eskaluojant konfliktams bei perteikiant juo per „aštrias“ antraštes. Dėl žiniasklaidos įtakos taip pat galėjo atrodyti, kad visų pirma problema yra susijusi su civiline sauga ir krizių valdymo politika, o ne aplinkosauga.

3.1.6. Naratyvo moralas

Kaip jau akcentuota, „Ekologistikos“ naratyvo atveju išryškėjo itin plati ir aiškiai neapibrėžta problematika. Naratyve nebuvo užfiksuotas aiškus herojus, galėjęs pasiūlyti veiksmus ar sprendimus problemoms spręsti, tačiau Alytaus miesto savivaldybė ir PAGD krizės valdymas išryškino Lietuvos sistemines civilinės saugos spragas, prie kurių ir pradėta tikslingai dirbti. Dar 2019 m. šias sritis kuruojančioms institucijoms buvo pavesta atlikti reikiamus žingsnius, kad tokie atvejai ateityje nepasikartotų. Pavyzdžiui 2020 m. VRM pateikė Civilinės saugos įstatymo pataisas, kurios orientavosi į ekstremaliųjų situacijų skelbimo tvarką¹⁷². Taip pat Seimui pateiktas Atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimo įstatymas, kuriuo siūlyta sugriežtinti nebetinkamų naudoti padangų surinkimą iš jų pardavėjų bei automobilių remonto dirbtuvių. Galiausiai ir 2021 m., jau prie kitos LRV, buvo priimtos Atliekų tvarkymo įstatymo pataisos, sugriežtinusios tvarką, nurodančią, kaip civilinės atsakomybės draudimu ateityje turės draustis atliekas tvarkančios ar kaupiančios įmonės bei kaip turėtų būti atlikta atliekų apskaita¹⁷³.

Vis dėlto, kaip jau minėta, „Ekologistikos“ atvejis buvo aplinkosauginis, tačiau šį savo potencialą išnaudojo tik po įvykusios atvejų akumuliacijos, kuomet po „Grigeo Klaipėda“ atvejo buvo išryškintas akcentas šiai sričiai, bei atsakant į verslo savivalę – priimtas „Klaipėdos paketas“. Taigi naratyvo moralas yra toks: „Ekologistikos“ atvejis išryškino poreikį imtis veiksmų civilinės saugos ir krizių valdymo srityse, o po „Grigeo Klaipėda“ atvejo išryškėjo ir poreikis imtis veiksmų ir aplinkosaugos srityje.

¹⁷² Paulius Perminas, 15min, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/seimas-galutinai-apsispres-del-civilines-saugos-pataisu-kriziu-valdymo-centro-ikurimo-56-1976934>, [žiūrėta 2023 05 10].

¹⁷³ Verslo žinios, „Seimas pritarė naujam krizių valdymo modeliui, bus steigiamas centras“, <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2022/12/08/seimas-pritare-naujam-kriziu-valdymo-modeliui-bus-steigiamas-centras>, [žiūrėta 2023 04 27].

3.2. „Grigeo Klaipėda“ naratyvas

3.2.1. Aplinka: kontekstas

15 paveikslas. Šaltinis: 15min.lt, <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/grigeo-klaipeda-pirmines-vidinio-tyrimo-issvados-teigia-kad-nera-slaptovamzdzio-i-marias-663-1261830>, žiūrėta [2023 04 24].

2020 m. sausio 7 d. Klaipėdos apylinkės prokuratūra paskelbė apie tyrimą, kuriuo išsiaiškinta apie bendrovės „Grigeo Klaipėda“ į Kuršių marias leidžiamas nevalytas nuotekas¹⁷⁴. Į aplinką pateko šimtai tūkstančių tonų teršalų, buvo padaryta žala aplinkai, gyventojai dėl to jau kuris laikas jausdavo smarvę.

Tyrimo metu išsiaiškinta, kad bendrovės valymo įrenginiuose Dumpiuose nuotekos po gamybos proceso buvo apvalomos tik mechaniškai, t. y. buvo pašalinamos tik kietosios dalelės. Aplenkusios biologinio valymo įrenginius nuotekos per avarinėms situacijoms naudojamą vamzdį pasiekdavo kolektorių, kuriuo tekėjo bendrovės „Klaipėdos vanduo“ jau išvalytos nuotekos. Susimaišiusios jos

¹⁷⁴ Šarūnas Meškys, Lrytas, „Grigeo Klaipėda“ į Kuršių marias leido nevalytas srutas, žala gamtai – dešimtys milijonų”, <https://www.lrytas.lt/gamta/eko/2020/01/07/news/i-kursiu-marias-is-grigeo-pludo-nevalytos-nuotekos-tarsa-virsijo-normas-iki-130-kartu-13168349>, [žiūrėta 2023-05-06].

pasielkdavo Kuršių marias. Specialistai vertino, kad šitaip bendrovė sutaupė ne vieną milijoną eurų bei pridarė didžiulės žalos gamtai¹⁷⁵.

Įmonei „Grigeo Klaipėda“ buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal du Baudžiamojo kodekso straipsnius – dėl aplinkos apsaugos arba gamtos išteklių naudojimo arba statinių, kuriuose naudojamos ar saugomos pavojingos medžiagos arba kuriuose yra potencialiai pavojingų įrenginių ar vykdoma pavojinga veikla, priežiūros ar naudojimo taisyklių pažeidimo ir dėl dokumentų klastojimo. Įtarimai iš viso pareikšti aštuoniems fiziniams asmenims ir vienam juridiniam¹⁷⁶. Tyrimo eigoje įtariamų fizinių asmenų skaičius išaugo iki 14¹⁷⁷.

Žiniasklaidoje pateikiamais skaičiavimais „Grigeo Klaipėda“, tokiu būdu „atsikratydama“ nevalytomis nuotekomis, kasmet sutaupydavo apie 1,5 mln. eurų¹⁷⁸, o AAD bendrovei pareiškė 48 mln. eurų siekiantį civilinį ieškinį dėl aplinkai padarytos turtinės žalos atlyginimo, o Klaipėdos apygardos prokuratūra teigė palaikanti AAD įmonei pareikšta ieškinį¹⁷⁹.

Vis dėlto iki pat 2023 m. pavasario, žiniasklaidomis duomenimis, ikiteisminis tyrimas tebevyksta, o įmonė su AAD neranda kompromiso, kaip užbaigti nesutarimus. Dar žiemą „Grigeo Klaipėda“ buvo pateikusi kompensuojamojo aplinkos atkūrimo priemonių planą, tačiau AAD jam nepritaria. Aplinkosaugininkų neįtikino į Kuršių marių skandalą įklimpusios įmonės pateiktame plane nurodytos priemonės ir jų efektyvumas, o numatyti įgyvendinimo terminai atrodo nepagrįsti¹⁸⁰, todėl iki šiol lieka neaišku, kaip pasibaigs ši istorija.

„Grigeo Klaipėda“ atvejis – slėpta įmonės tarša Kuršių mariose yra laikoma antropogeniniu tyčiniu atveju, kadangi jį sukėlė žmonių veikla, ką rodo ir tyrimo duomenys – teršiama buvo su įmonės vadovų žinia.

¹⁷⁵ Aurelija Jašinskienė, 15min, „Metai po „Grigeo Klaipėda“ skandalo: ir baigiantis tyrimui žala gamtai neįvardijama“, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/metai-po-grigeo-klaipeda-skandalo-prokurorai-pristato-tyrimo-rezultatus-56-1435834>, [Žiūrėta 2023-05-02].

¹⁷⁶ *Ibid.*

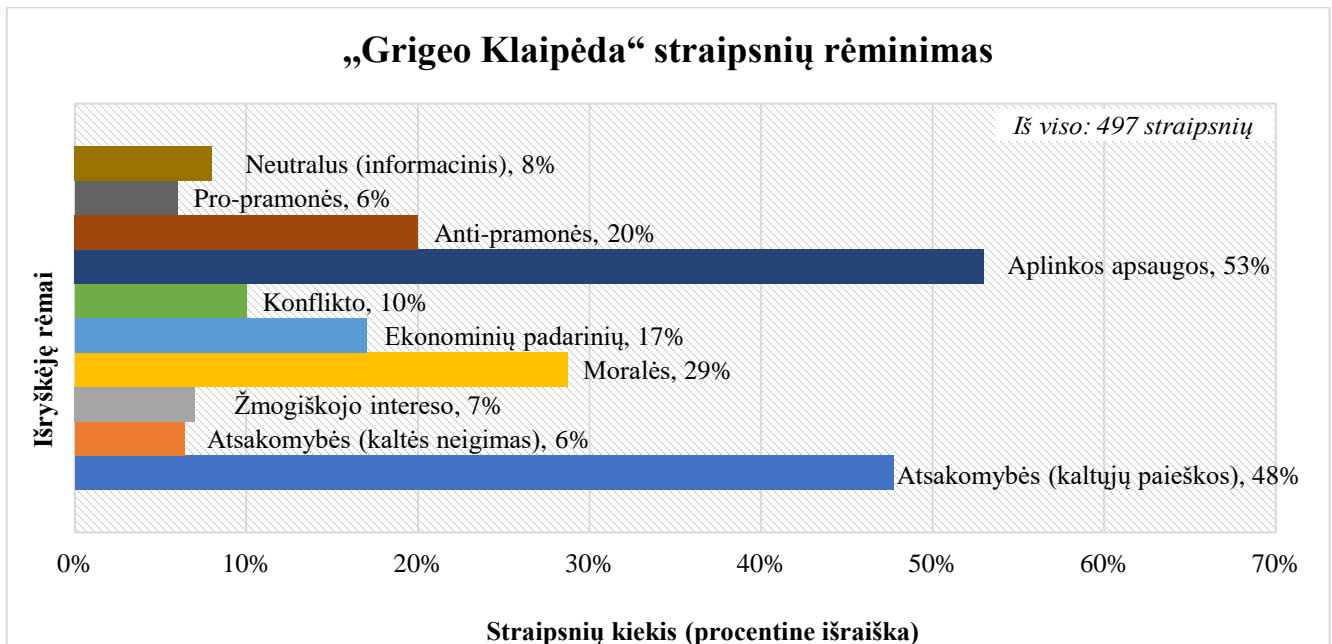
¹⁷⁷ 15min, „Kuršių marių taršos byla pasiekė teismą: kaltinimai – „Grigeo Klaipėda, G.Pangoniui ir dar 13-ai asmenų“, <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/kursiu-mariu-tarsos-byla-pasieke-teisma-kaltinimai-grigeo-klaipeda-ir-14-ai-asmenu-663-1622558>, [Žiūrėta 2023-05-02].

¹⁷⁸ Jurgita Šimelevičienė, 15min, „Grigeo“ istorija: nuo sovietinio fabriko iki didžiulės krizės ištiktos vienos moderniausių bendrovių“, <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/grigeo-istorija-nuo-sovietinio-fabriko-iki-didziules-krizes-istiktos-vienos-moderniausiu-bendroviu-663-1257636?copied>, [Žiūrėta 2023-05-02].

¹⁷⁹ Radvilė Rumšienė, LRT, „Aplinkosaugininkai nepatikėjo „Grigeo Klaipėda“ planais: siekiui sumažinti 48 mln. ieškinį – raudona šviesa“, <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1971085/aplinkosaugininkai-nepatikejo-grigeo-klaipeda-planais-siekiui-sumazinti-48-mln-ieskini-raudona-sviesa>, [Žiūrėta 2023-05-02].

¹⁸⁰ *Ibid.*

3.2.2. Aplinka (problematika)

16 paveikslas. „Grigeo Klaipėda“ straipsnių rėminimas. Sudaryta autoriaus.

Žiniasklaidos turinio analizė po „Grigeo“ skandalo parodė, kad kiek daugiau nei pusė straipsnių (53 %), apibrėžiančių problematiką per ir po įvykio, buvo rėminami per **aplinkos apsaugos rėmą**. Priešingai negu „Ekologistikos“ atveju, čia didžiojoje dalyje straipsnių buvo siunčiama aiški žinutė – aplinkos apsauga Lietuvoje yra bėdoje. Akcentas buvo dedamas aplinkosaugos priežiūros, kontrolės ir politikos įgyvendinimo spragoms bei akcentuojama, kad šiai politikos sričiai pokyčių reikėjo jau seniai¹⁸¹, o svarbiausia, kad niekam nekilo klausimų, kad tai yra valstybinio lygmens problema. Pavyzdžiui, Vilniaus meras Remigijus Šimašius akcentavo aplinkosaugos priežiūros sistemos „gydymo“ poreikį¹⁸², o eurokomisaras Virginijus Sinkevičius pakomentavo, kad aplinkosaugos situacija niūri¹⁸³. Galiausiai ir tuometinis aplinkos ministras K. Mažeika pripažino, kad sistema yra supuvusi ir reikalauja

¹⁸¹ Jurgita Andriejauskaitė, 15min, „Grigeo“ gamtos teršimas atvėrė sopulius: aplinkosaugininkai „kariami“, o jų rankos dažnai surištos”, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/grigeo-gamtos-teršimas-atvere-sopulius-aplinkosaugininku-rankos-daznai-suristos-56-1258766?utm_medium=copied, [žiūrėta 2023-05-10].

¹⁸² LRT, „Šimašius pavedė atlikti išsamų „Grigeo Grigiškės“ nuotekų tvarkymo tyrimą” <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1131561/simasius-pavede-atlikti-issamu-grigeo-grigiskes-nuoteku-tvarkymo-tyrima>, [žiūrėta 2023-05-10].

¹⁸³ Raminta Rakauskė, Delfi, „Sinkevičius įvertino taršos skandalus ir nurodė, kur Lietuvai labiausiai reikia pasitempti”, <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/sinkevicius-ivertino-tarsos-skandalus-ir-nurode-kur-lietuvai-labiausiai-reikia-pasitempti-83376969>, [žiūrėta 2023-05-10].

pokyčių¹⁸⁴. Straipsniuose labai aiškiai išryškėjo problema – sisteminės aplinkos apsaugos politikos spragos.

Verta paminėti, kad net ir „Ekologistikos“ gaisras šio įvykio kontekste buvo išryškintas kitu kampu – iki pat „Grigeo Klaipėda“ atvejo, „Ekologistikos“ situacija daugiausiai buvo akcentuojama per civilinės saugos problematikos kampą, tačiau po „Grigeo Klaipėda“ skandalo situacija apsivertė aukštyn kojom, kuomet „Ekologistikos“ incidentas spaudoje pradėtas dažniau naudoti aplinkosauginės problematikos kontekste.

Šiek tiek mažiau – 48 % straipsnių buvo pateikti per **atsakomybės rėmą (kaltųjų paieškų)**. Šis atvejis sukėlė tokį rezonansą, kad visiems naratyvo veikėjams – nuo Prezidentūros ir miestų merų iki Seimo narių ir žinomų visuomenės veikėjų – kilo esminis klausimas – kas kaltas dėl šio įvykio? Kone pusėje straipsnių buvo pastebima kaltųjų paieška: „<...> taikinyje ir – vietos aplinkosaugininkai“¹⁸⁵, „Kokią karjerą padarė žmogus (*referuojama į AAD*), kuris <...> nematė „Grigeo Klaipėda“ vamzdžio“¹⁸⁶, „<...> įtarimai pareikšti „Grigeo“ prezidentui G. Pangoniui“¹⁸⁷. Taip pat skandalo pradžioje žiniasklaida citavo K. Mažeiką, kuris konstatavo, kad nelaimė nutiko dėl tyčinio ir piktybinio kartono kompanijos elgesio¹⁸⁸. Ši naujiena tapo kelrode ateinančioms naujienoms – buvo skelbiama, kad dėl nelaimės kalčiausia yra įmonė, daugybę metų leidusi nuotekas į Kuršių Marias bei AAD, kuriems nepavyko užtikrinti tinkamos aplinkosaugos kontrolės.

Žvelgiant į **atsakomybės rėmą (kaltės neigimo)** – 6 %, pirmosiomis savaitėmis buvo pastebėti įmonės „Grigeo Klaipėda“ bandymai išsisukti nuo atsakomybės ir parodyti, kad tai buvo tik gedimas¹⁸⁹,

¹⁸⁴ Edmundas Jakilaitis, „Mažeika pripažįsta, kad aplinkosaugos sistema – supuvusi: pažeidėjus planuoja gaudyti pasitelkdami policiją“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/mazeika-pripazista-kad-aplinkosaugos-sistema-supuvusi-pazeidejus-planuoja-gaudyti-pasitelkdami-policija.d?id=83343487>, [žiūrėta 2023-05-10].

¹⁸⁵ Rita Gečiūnaitė, Delfi, „Grigeo“ nuotekų tyrime – naujos detalės: taikinyje ir – vietos aplinkosaugininkai“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/grigeo-nuoteku-tyrime-naujos-detales-taikinyje-ir-vietos-aplinkosaugininkai.d?id=83237799>, [žiūrėta 2023-05-10].

¹⁸⁶ Tomas Janonis, Delfi, „Tomas Janonis. Kokią karjerą padarė žmogus, kuris turėjo matyti, bet nematė „Grigeo Klaipėda“ vamzdžio“, <https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/tomas-janonis-kokia-karjera-padare-zmogus-kuris-turejo-matyti-bet-nemate-grigeo-klaipeda-vamzdzio.d?id=83214515>, [žiūrėta 2023-05-10].

¹⁸⁷ BNS, Lrytas, „Prokurorai pareiškė įtarimus „Grigeo“ prezidentui G. Pangoniui“, <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2020/02/12/news/prokurorai-pareiske-itarimus-grigeo-prezidentui-g-pangoniui-13610668/>, [žiūrėta 2023-05-10].

¹⁸⁸ ELTA, <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/mazeika-apie-grigeo-klaipeda-skandala-tai-buvo-tycinis-ir-piktybinis-atvejis.d?id=83263971>, [žiūrėta 2023-05-10].

¹⁸⁹ BNS, LRT, „Grigeo“ prezidentas sako, kad nuotekos į Kuršių marias pateko dėl gedimo“, <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1131246/grigeo-prezidentas-sako-kad-nuotekos-i-kursiu-marias-pateko-del-gedimo>, [žiūrėta 2023-05-11].

tačiau galiausiai „Grigeo Klaipėda“ teko atsiprašyti visuomenės¹⁹⁰. Įmonė greitai pripažino kaltinimus ir toliau viešojoje erdvėje vengė tolimesnio konflikto eskalavimo ar besiginančio vaidmens.

Verta paminėti ir Lietuvos pramonininkų konfederacijos (LPK) veiklą (**pro-pramonės rėmas**), kurios prezidentas teigė turintis abejonių dėl į skandalą pakliuvusios įmonės kaltės. Verslininkų atstovas tikino, kad tokio dydžio bendrovė vargu ar galėjo taupyti, siekdama apeiti aplinkosaugos reikalavimus¹⁹¹. Tokio pobūdžio straipsnių, bandančių taisyti verslo pozicijas, pasirodė sąlyginai nedaug – 6 %.

Priešinga reakcija pastebima straipsniuose, rėmintuose per **anti-pramonės rėmą** (20 %). Šiais rėmais bandyti akcentuoti ne tik aplinkosaugos problematiką, bet ir verslo ir pramonės piktnaudžiavimą tiek savo padėtimi, tiek esama situacija. Pavyzdžiui, tuometinis Klaipėdos miesto meras Vytautas Grubliauskas akcentavo, kad „Grigeo Klaipėda“ visada buvo tarp kelių Klaipėdos įmonių, kurios įtartos dėl taršos uostamiestyje <...>, dėl to reiktų tikrinti ir kitas“¹⁹², o Lietuvos prezidentas G. Nausėda teigė, kad reikia neapsiriboti vien konkrečiu Klaipėdos atveju ir jau dabar atlikti labai aiškia analizę visoje Lietuvoje, kas vyksta su mūsų gamta, miškais ir potencialiomis „bombomis“¹⁹³. Straipsniuose buvo akcentuojamas poreikis atkreipti dėmesį į visą Lietuvos pramonę ir subjektus bei nežiūrėti į Klaipėdos atvejį tik lokaliai.

Kiek daugiau – 29 % antraščių buvo pateikiamos per **moralės rėmą**. Po „Grigeo Klaipėda“ nemaža dalis visuomenininkų suskubo garsiai moralizuoti tiek įmonei, tiek politikos formuotojams, tiek pačiai visuomenei, pabrėžiant, kad gal visgi kalti esame mes visi. Pavyzdžiui, straipsniai: „Mykolas Katkus. Viskas, ko nenorėjote sužinoti apie „Grigeo“ ir tris vamzdžius“¹⁹⁴, „Rimvydas Valatka. Vamzdis „Grigeo“ ir Pangoniui. O gal mums visiems?“¹⁹⁵, „V. Landsbergis – apie <...> skandalą: „Pagalvoju kartais, kiaulės, jūs kiaulės“¹⁹⁶ apeliavo ne į pramonės kaltę, o į bendruomeninę atsakomybę.

¹⁹⁰ Jonas Deveikis, LRT, „Grigeo“ vadovas Pangonis: nuotekos pateko per avarinį vamzdį, specialaus vamzdžio ar mygtuko nebuvo“, <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1131705/grigeo-vadovas-pangonis-nuotekos-pateko-per-avarini-vamzdi-specialaus-vamzdzio-ar-mygtuko-nebuvo>, [žiūrėta 2023-05-11].

¹⁹¹ LRT, „Nauja „Grigeo“ skandalo versija: kažkas norėjo perimti įmonę iš Pangonio?“, <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1135247/nauja-grigeo-skandalo-versija-kazkas-norejo-perimti-imone-is-pangonio>, [žiūrėta 2023-05-11].

¹⁹² BNS, Delfi, „Klaipėdos meras: „Grigeo Klaipėda“ visada buvo toje garsioje ketveriukėje ar penkiukėje“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/klaipedos-meras-grigeo-klaipeda-visada-buvo-toje-garsioje-ketveriukeje-ar-penkiukeje.d?id=83209445>, [žiūrėta 2023-05-11].

¹⁹³ Rūta Kupetytė, LRT, „Prezidentas po incidento „Grigeo“: turime „apsivalyti“ nuo nesąžiningų pareigūnų“, <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1131685/prezidentas-po-incidento-grigeo-turime-apsivalyti-nuo-nesaziningu-pareigunu>, [žiūrėta 2023-05-11].

¹⁹⁴ Mykolas Katkus, Delfi, „Mykolas Katkus. Viskas, ko nenorėjote sužinoti apie „Grigeo“ ir tris vamzdžius“, <https://www.delfi.lt/verslas/nuomones/mykolas-katkus-viskas-ko-nenorejote-suzinoti-apie-grigeo-ir-tris-vamzdzius.d?id=83238705>, [žiūrėta 2023-05-11].

¹⁹⁵ Rimvydas Valatka, „Rimvydas Valatka. Vamzdis „Grigeo“ ir Pangoniui. O gal mums visiems?“.

¹⁹⁶ Ramūnas Jakubauskas, Lrytas, „V. Landsbergis – apie „Grigeo Klaipėda“ taršos skandalą: „Pagalvoju kartais, kiaulės, jūs kiaulės“, <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2020/02/16/news/v-landsbergis---apie-astravo-ae-ir-grigeo-klaipeda-tarsos-skandala-pagalvoju-kartais-kiaules-jus-kiaules--13666812/>, [žiūrėta 2023-05-11].

Nors šios ekologinės nelaimės žala skaičiuojama milijonais, didelio atgarsio visuomenėje tai nesusilaukė ir tik 17 % antraščių buvo rėminamos per **ekonominių padarinių rėmą**. „Grigeo“ nuotekų tarša nenudžiugino „Klaipėdos vandenu“, kurie akcentavo, kad valymo kaina bus neeilinė¹⁹⁷, taip pat pasirodė straipsnių, kuriuose teigta, kad žala gamtai gali siekti net 130 mln.¹⁹⁸. Verta paminėti, kad žiniasklaida daugiau nei pusėje straipsnių, rėmintų per ekonominius padarinius, skelbė apie žalą, kurią patyrė ir patirs įmonė, o ne valstybė ir jos gyventojai, taip suponuojant, kad bus padaryta viskas, kad valstybė prie atvejo padarinių tvarkymo neprisidėtų (priešingai nei „Ekologistikos“ atveju).

Straipsniuose **konflikto rėmo** požymių buvo gana mažai – 10 %. Didesnių konfliktų skandalo metu neišryškėjo. Verta išskirti nebent AAD ir „Grigeo Klaipėda“ konfliktą, kuomet aplinkosaugininkai bandė patekti į įmonės teritoriją¹⁹⁹ ar vidinius „Grigeo Klaipėda“ vadovų konfliktus dėl atsakomybių²⁰⁰. Institucinių konfliktų buvo išvengta ir tai iš dalies leido politikos formuotojams sutelkti dėmesį į tikrąsias taršos atvejo priežastis. Tokios sąlyginai nekonfliktiškos sąlygos yra palankiausios imantis politinių reformų, kad tokie įvykiai Lietuvoje nepasikartotų. Siejant su atsakomybės rėmu pastebima, kad politikams nebuvo preteksto susipriešinti, nes buvo matomas „bendras priešas“, dėl kurio visi vieningai sutarė.

Tik į 7 % straipsnių buvo žvelgiama per **žmogiškojo faktoriaus rėmą**. Tai reiškia, kad žiniasklaida nesistengė susitelkti į asmenines žmonių istorijas. Tai veikiausiai galima paaiškinti stipriai dominavusiu atsakomybės rėmu, kadangi atvejo kaltininkai buvo greitai identifikuoti, didžiausias dėmesys buvo skirtas kaltės diskursui ir bausmės už nusikaltimą planavimui. Moralo rėmas taip pat nuėmė šio rėmo straipsnių dalį, kadangi išitraukusi visuomenės dalis į atvejį žiūrėjo iš platesnės – bendruomeniškos perspektyvos ir nesikoncentravo tik į vietinius Klaipėdos regiono gyventojus.

„Grigeo“ atvejo metu iš esmės išsiskyrė tik viena problema – neveiksni aplinkosaugos sistema – nei kontrolė, nei jos užtikrinimas. Institucinio konflikto nebuvimas ir vieno pagrindinio kaltininko identifikavimas lėmė palankią plotmę politikos formuotojams sukonzentruoti dėmesį ir jį išnaudoti priimančioms sprendimus. Be to, priešingai negu „Ekologistikos“ naratyvo atveju, daug buvusių ir esamų

¹⁹⁷ Rita Gečiūnaitė, Delfi, „Grigeo“ nuotekų tarša nenudžiugino „Klaipėdos vandenu“: valymo kaina bus tikrai neeilinė“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/grigeo-nuoteku-tarsa-nenudžiugino-klaipedos-vandenu-valymo-kaina-bus-tikrai-neeiline.d?id=83260359>, [žiūrėta 2023-05-11].

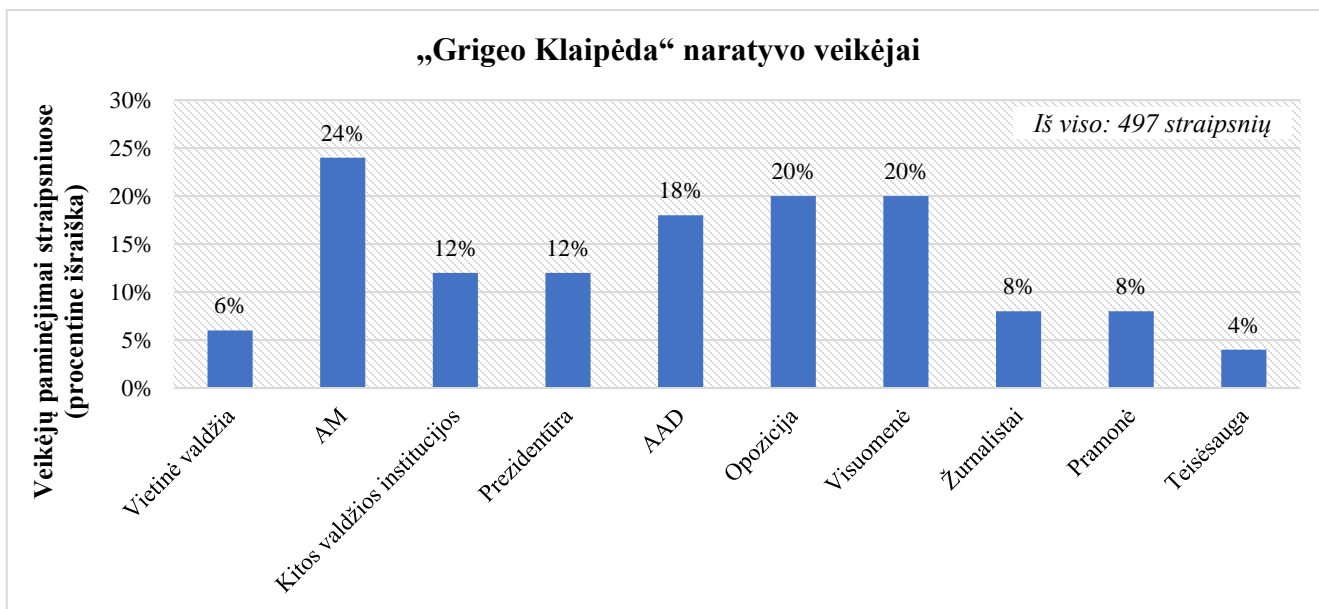
¹⁹⁸ BNS, Lrytas, „Grigeo“ padaryta žala gamtai gali siekti net 130 mln. eurų“, <https://www.lrytas.lt/gamta/eko/2020/01/08/news/-grigeo-padaryta-zala-gamtai-gali-siekti-net-130-mln-euru-13185154/>, [žiūrėta 2023-05-11].

¹⁹⁹ Kristina Pocyūtė, Delfi, „Į „Grigeo“ teritoriją patekti bandė aplinkosaugininkai kito tokio konflikto teigia neprisimenantys“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/i-grigeo-teritorija-patekti-bande-aplinkosaugininkai-kito-tokio-konflikto-teigia-neprisimenantys.d?id=83258745> [žiūrėta 2023-05-11].

²⁰⁰ Delfi, „Grigeo Klaipėda“ dėl netinkamo nuotekų valymo kaltina buvusius vadovus“, <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/grigeo-klaipeda-del-netinkamo-nuoteku-valymo-kaltina-buvusius-vadovus.d?id=83507799>, [žiūrėta 2023-05-11].

politikų, ekspertų ir visuomenininkų pradėjo ieškoti šios problemos priežasčių ir iš pamatų kėlė klausimus ne tik įmonei, institucijoms ar politikams, bet ir visai Lietuvos bendruomenei, todėl aiški problema galėjo lemti lengvesnius ir staigius viešosios politikos pokyčius.

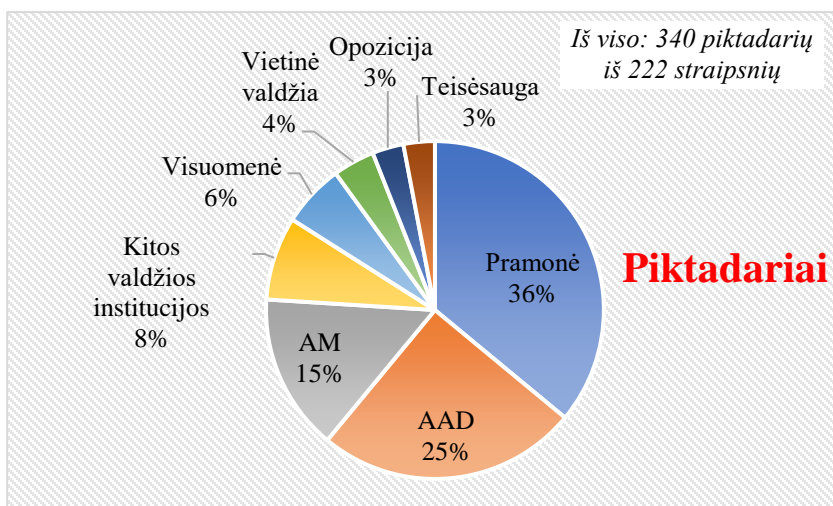
3.2.3. Veikėjai

17 paveikslas. „Grigeo Klaipėda“ naratyvo veikėjai. Sudaryta autoriaus.

Pastebima ([17 paveikslas](#)), kad šiame naratyve pagrindiniais veikėjais tapo AM – 24 %, opozicija (Seimo nariai iš opozicinių frakcijų, 20 %), visuomenės nariai (visuomenininkai, vieši asmenys, antreprenieriai ir kt., 20 %) ir AAD – 18 %.

Atkreipiamas dėmesys, kad priešingai nei „Ekologistikos“ atveju, „Grigeo Klaipėda“ istorijoje vyraavo kur kas įvairesnis veikėjų spektras – tiek opozicinės politinės jėgos, tiek visuomenė buvo kur kas

18 paveikslas. „Grigeo Klaipėda“ naratyvo piktadariai. Sudaryta autoriaus.

labiau įsitraukę.

Toliau pateikiama veikėjų kategorijų – piktadarių, aukų ir herojų – analizė.

Piktadarių analizė ([18 paveikslas](#)) parodė, kad „Grigeo Klaipėda“ atveju naratyve piktadariais, kurie atsakingi už įvykį bei iš jo kilusią problematiką, tapo pramonė (36%), AAD (25 %) ir AM (15 %).

Kaip jau parodė straipsnių rėminimas, politikos formuotojų ir visuomenės dėmesys labai greitai ir aiškiai buvo sutelktas į vieną piktadarių, be kurio nebūtų išryškėjusios ir sisteminės aplinkos apsaugos Lietuvoje spragos, kurioms „verkiant“ reikėjo pokyčių. Pagrindiniu piktadariu tapo įmonė „Grigeo Klaipėda“. Tai lėmė labai aiškūs ir konkretūs įrodymai, atsiradę po slaptos naktinės kratos įmonėje²⁰¹. Piktulario rolę naratyve užtikrina ir faktas, kad „Grigeo Klaipėda“ byloje 4 asmenims pareikšti įtarimai: operatoriui, buvusiam įmonės direktoriui, asmeniui, vadovavusiam nuotekų valymui bei pačiai įmonei²⁰². Nuo įmonės viešai nususuko ir G. Nausėda, priėmęs sprendimą iš asmeninių lėšų pervesti Klaipėdos universiteto Jūrų tyrimų institutui 4 tūkst. eurų – būtent tokią sumą „Grigeo Klaipėda“ buvo skyrusi G. Nausėdai kandidatuojuojant į prezidento postą²⁰³ bei kitos verslo įmonės, sustabdžiusios prekybą šios įmonės produkcija²⁰⁴. Akivaizdu, kad kaltės neneigė ir pati įmonė, o tuometinis Klaipėdos meras teigė, kad „tas tylėjimas iš tikrųjų davė labai gerą aplinką įvairiems vertinimams, mąstymams, pamąstymams ir kaltinimams“²⁰⁵.

Piktulario „etiketės“ neišvengė ir AAD, tačiau šioje vietoje reikia akcentuoti visas už aplinkos politiką ir jos įgyvendinimą atsakingas institucijas – AM, AAA ir pačią LRV, kurios tame pačiame kontekste buvo laikomos kaltomis už tai, kad leido šiai nelaimei įvykti. G. Nausėda akcentavo, kad AAD veikla yra visiškai nepatenkinama ir mažų mažiausiai reikalinga vadovo atsakomybė²⁰⁶. Opozicijos nariai reikalavo, kad kaltę prisiimtų K. Mažeika argumentuojuojant, kad tai yra ir tiesioginė aplinkos ministro atsakomybė, jeigu aplinkosaugos sistema nepajėgi užtikrinti taršos kontrolės ir monitoringo²⁰⁷. Opozicija valdančiųjų politikus irgi statė į piktadarius poziciją teigdami, kad valdančiųjų reformuojama aplinkosaugos sistema nesugebėjo rasti ir nustatyti tokios, kaip paaiškėjo, milžiniško masto taršos²⁰⁸.

²⁰¹ Meškys, „Grigeo Klaipėda“ į Kuršių marias leido nevalytas srutas, žala gamtai – dešimtys milijonų”.

²⁰² Jašinskienė, „Metai po „Grigeo Klaipėda“ skandalo: ir baigiantis tyrimui žala gamtai neįvardijama”.

²⁰³ BNS, LRT, „Nausėda rinkimų metu iš „Grigeo“ akcininko gautus 4 tūkst. eurų nusprendė „grąžinti“ – paaukojo teršalu tyrimams”, <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1132296/nauseda-rinkimu-metu-is-g> Iš viso: 168 aukų iš 144 straipsnių
nusprendė-grazinti-paaukojo-tersalu-tyrimams, [žiūrėta 2023-05-11].

²⁰⁴ Jurgita Šimelevičienė ir Karolina Mikoliūnaitė, 15min, „Naujas boikoto lygmuo: penki „Ikea“ tiekėjai stabdo įsigijimus iš „Grigeo Klaipėda“, https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/naujas-boikoto-lygmuo-penki-ikea-tiekejai-stabdo-isiijimus-is-grigeo-klaipeda-663-1258122?utm_medium=copied, [žiūrėta 2023-05-11].

²⁰⁵ Jovita Gaižauskaitė, LRT, „Klaipėdos meras ragina atlikti vamzdinių nuotrauką, „Grigeo“ laikosi savo pozicijos”, <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1131810/klaipedos-meras-ragina-atlikti-vamzdynu-nuotrauka-grigeo-laikosi-savo-pozicijos>, [žiūrėta 2023-05-11].

²⁰⁶ Aurelija Jašinskienė, 15min, „Gitanas Nausėda: „Būtina išvalyti apnašas aplinkosaugos srityje“, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/gitana-nauseda-butina-isvalyti-apnasas-aplinkosaugos-srityje-56-1261676?utm_medium=copied, [žiūrėta 2023-05-11].

²⁰⁷ Jadvyga Bieliavskas, Delfi, „Dėl užterštų Kuršių marių reikalauja ir Mažeikos atsakomybės”, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/del-uzterstu-kursiu-mariu-reikalauja-ir-mazeikos-atsakomybes.d?id=83212309>, [žiūrėta 2023-05-11].

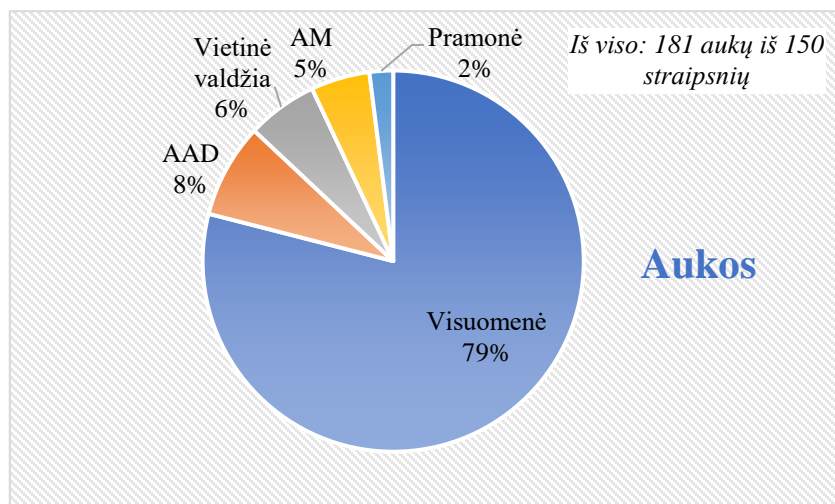
²⁰⁸ Paulina Levickytė, LRT, „Karbauskis apie Kuršių marių taršos mastą: verslui suduotas didelis smūgis”, <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1131312/karbauskis-apie-kursiu-mariu-tarsos-masta-verslui-suduotas-didelis-smugis>, [žiūrėta 2023-05-11].

Galiausiai nevyriausybines organizacijos reikalavo, kad valdantieji pripažintų, kad aplinkosauga yra visai valstybei svarbus iššūkis, ir peržiūrėtų Nacionaliniame pažangos plane išvardintus tikslus, kad būtų laikomasi darnios ekonomikos tikslo²⁰⁹.

Aukų analizė (*19 paveikslas*) parodė, kad „Grigeo Klaipėda“ atvejo naratyve didžiausia auka tapo Lietuvos visuomenė (79 %).

Tiesiogiai ši taršos nelaimė visuomenės, priešingai nei „Ekologistikos“ atveju, nepalietė. Vis dėlto pats atvejis atskleidė, kad verslo įmonių piktnaudžiavimas ir

tyčiojamas atvėrė visuomenės žaizdas ir parodė, kokia pažeidžiama ir silpna yra aplinkosaugos sistema, o visos šios sistemos dalis yra ir pati visuomenė. Tai ypatingai išryškina rėminimo analizėje akcentuotas moralės rėmas, kuris akcentavo, kad šis atvejis nėra tik apie „Grigeo Klaipėda, AM, AAD ar kitą veikėją – tai yra apie visą bendruomenę ir apie visą Lietuvą. Buvęs prezidentas Valdas Adamkus teigė, kad „kol nebus visuomenėje supratimo, ekologinės brandos, tokie dalykai vyks“ ir pridėdamas akcentavo, kad visuomenė nesuvokia žalos, daromos gamtai ir kaip tai paveiks ateities kartas²¹⁰. Visuomenininkas Rimvydas Valatka pabrėžė, kad tik dėka tokių piliečių kaip Ligita Girskienė ir Raimonda Zaborė (Klaipėdos visuomenininkės), padėjusių atskleisti „Grigeo Klaipėda“ nusikaltimus, „Grigeo Klaipėda“ atvejis neliko nepastebėtas, tačiau tikino, kad verslo požiūris į gamtą greičiausiai nepasikeis tol, kol to nepadarys visuomenė, nes tokių pilietišku piliečių nėra marios²¹¹. „Grigeo Klaipėda“ atvejis buvo smūgis visai visuomenei, kad aplinkosaugos politika Lietuvoje praktiškai neegzistuoja, tačiau nepaisant aukos pozicijos, pati visuomenė ir yra dėl to kalta.

19 paveikslas. „Grigeo Klaipėda“ naratyvo aukos. Sudaryta autoriaus.

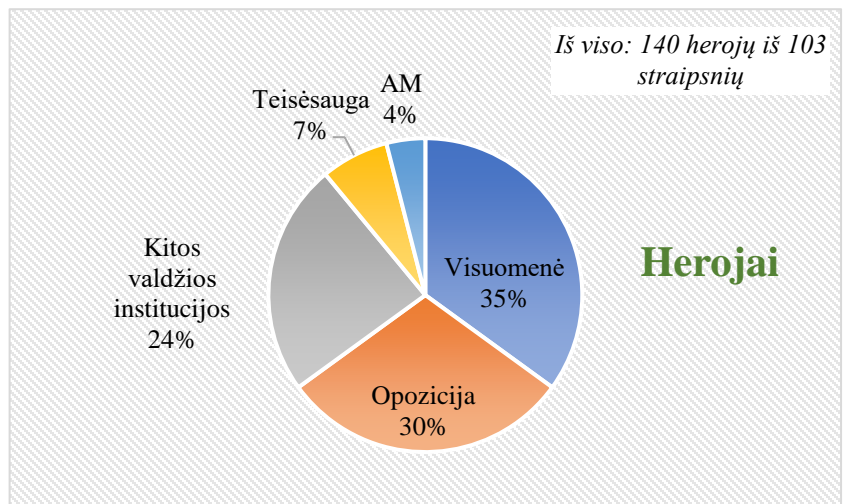
²⁰⁹ Lukrecijus Tubys, 15min, Nevyriausybinkai: Lietuvos Vyriausybė į aplinkosaugą žiūri „Grigeo“ mentalitetu, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/nevyriausybinkai-lietuvos-vyriausybe-i-aplinkosauga-ziuri-grigeo-mentalitetu-56-1261474?utm_medium=copied, [žiūrėta 2023-05-11].

²¹⁰ BNS, 15min, „V.Adamkus: visuomenė nėra ekologiškai brandi“, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/v-adamkus-visuomene-nera-ekologiskai-brandi-56-1262946?utm_medium=copied, [žiūrėta 2023-05-11].

²¹¹ Rimvydas Valatka, „Rimvydas Valatka. Vamzdis „Grigeo“ ir Pangoniui. O gal mums visiems?“.

Herojų analizė ([20 paveikslas](#)) parodė, kad „Ekologistikos“ naratyve herojais tapo visuomenė (35 %) ir opozicija (30 %).

Kaip jau buvo akcentuota, dėl „Grigeo Klaipėda“ atvejo, 2020 m. pradžioje buvo sušaukta neeilinė Seimo sesija, kurios metu buvo priimtas „Klaipėdos paketas“ – 20 paveikslas. „Grigeo Klaipėda“ naratyvo herojai. Sudaryta autoriaus.

pataisos, sugriežtinusios esamą aplinkosaugos politikos įgyvendinimo tvarką ir kontrolę. Pagal šią logiką būtų galima teigti, kad herojais tapo Seimas. Vis dėlto į šio naratyvo herojus reikėtų žiūrėti kiek iš fundamentalesnio pozicijos. „Grigeo Klaipėda“ naratyvo herojais tapo būtent visuomenė, kuri, visų pirma, iniciatyvių vietinių Klaipėdos gyventojų dėka padėjo atskleisti šį verslo nusikaltimą, o visų antra, pats atvejo atskleidimas susilaukė didžiulio susidomėjimo iš visų veikėjų grupių: antrepnerių, nuomonės formuotojų ir mokslininkų ekspertų. Visuomenė šioje vietoje atliko galutinio sprendimo – „Klaipėdos paketo“ – katalizatoriaus rolę.

Nereikėtų nuvertinti ir opozicijos, ypatingai LSDP frakcijos narių vaidmens, kurie nuo pat pirmų ekologinio atvejo dienų operatyviai ėmėsi darbo, tiek patys siūlydami sprendimus²¹², tiek palaikydami jau esamus pasiūlymus aplinkosaugos politikos padėčiai Lietuvoje gydyti. Būtent opozicijos nariai ir buvo pirmieji žaibiškai iškėlę aplinkosaugos klausimą po „Grigeo Klaipėda“ atvejo bei pradėję organizuoti neeilinę Seimo sesiją²¹³, kurios metu buvo priimtos griežtos aplinkosaugos pataisos, kurias galime laikyti ryškiu viešosios politikos pokyčiu aplinkos srityje. Vienų iš kaltininkų herojais nepavadinsime, tačiau tam tikro kredito reikėtų suteikti ir Seimui bei valdantiejiems, kurie nepabūgo priimti drastiškų įstatymų pakeitimų, kurie buvo, kaip jau minėta, laikomi pirmaisiais rimtais pakeitimais nuo pat 2005 m. aplinkos srityje.

Atlikus veikėjų analizę pastebėta, kad pagrindiniu piktadariu „Grigeo Klaipėda“ atveju metu buvo įmonė „Grigeo Klaipėda“, auka – visuomenė, o herojumi – visuomenė ir opozicija (Seimo nariai).

²¹² Lrytas, „Seime – siūlymas aplinkosaugininkams leisti pradėti ikiteisminį tyrimą“, <https://www.lrytas.lt/gamta/eko/2020/01/28/news/seime-siulymas-aplinkosaugininkams-leisti-pradeti-ikiteismini-tyrima-13421295>, [žiūrėta 2023-05-09].

²¹³ Lietuvos Respublikos Seimas, „LSDP frakcijos pranešimas: surinkti parlamentarų parašai dėl neeilinės Seimo sesijos“, https://www.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6258&p_d=119882&p_k=1, [žiūrėta 2023-05-09].

3.2.4. Siužetas

Siužeto laikas	Data	Įvykis
Pradžia	2020 01 07	Įmonėje „Grigeo Klaipėda“ pareigūnai atliko kratą ir nustatė, kad naktį iš įmonės sklinda kvapą užimanti smarvė, o nevalytos nuotekos keliauja tiesiai į Kuršių marias.
	2020 01 08	VRM kartu su Aplinkos apsaugos agentūra, AAD ir Sveikatos apsaugos ministerija pavedė iki 2020 m. vasario 8 dienos įvertinti taršos situaciją Klaipėdoje ir pateikti išsamią analizę bei pasiūlymus, kaip stiprinti prevenciją ir kontrolę.
	2020 01 09	AAD pradėjo „Grigeo Klaipėdos“ neplaninį patikrinimą. Aplinkosaugos ir vartotojų organizacijos ketvirtadienį Vilniuje prie pagrindinės „Grigeo“ būstinės surengė piketą, kviesdami vartotojus boikotuoti „Grigeo“ produkciją. Seimo narė A. Bilotaitė kreipėsi į Seimo Antikorupcijos komisiją su prašymu išsiaiškinti, ar kontroliuojančios institucijos žinojo apie situaciją „Grigeo Klaipėda“, kokių veiksmų buvo imtasi, kad būtų pašalintos galimai korupcinės veikos bei kas atsakingas dėl laiku nepriimtų sprendimų.
	2020 01 10	Seime pateiktas nutarimo projektas, kuriame Seimo Tėvynės sąjungos–Lietuvos krikščionių demokratų (TS-LKD) frakcijos nariai siūlo Seimui pavesti Valstybės kontrolei iki 2020 m. balandžio 1 d. atlikti valstybinį auditą, įvertinant aplinkos apsaugos ir taršos prevencijos veiklos efektyvumą ir rezultatyvumą. Surengtas neeilinis išvažiuojamasis Seimo Aplinkos apsaugos komiteto posėdis, siekiant išsiaiškinti, kaip gamykla „Grigeo Klaipėda“ galėjo į Kuršių marias leisti beveik nevalytas nuotekas ir kodėl to nematė aplinkosaugininkai.
Vidurys	2020 01 14	Prezidentas G. Nausėda sušaukė susitikimą su aplinkos ministru K. Mažeika ir STT vadovu Ž. Bartkumi aptarti ekologinių problemų šalyje; R. Karbauskis paskelbė, kad bus šaukiama neeilinė Seimo sesija ir valdančiajai koalicijai atstovaujantys Seimo nariai jau yra surinkę tam būtinus parašus.
Pabaiga (I)	2020 01 23	Seimo narė A. Gedvilienė registravo Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo pataisas, siūlydama grąžinti neetatiniams aplinkos apsaugos pareigūnams iki 2017 m. turėtas teises.
	2020 01 24	Seimo nariai L. Balsys ir R. Budbergytė registravo Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo pataisas (susijusias su neetatiniams aplinkos apsaugos pareigūnais).
	2020 01 27	Seimo narių L. Balsio, R. Budbergytės ir kt. iniciatyva Seime įregistruotas Baudžiamojo proceso kodekso papildymo projektas, kuriuo siūloma, nustatyti, kad dėl aplinkos oro, vandens, dirvožemio, grunto užteršimo cheminėmis, biologinėmis ir radioaktyviosiomis medžiagomis arba kitokių

		aplinkai ir gamtai padarytų nusikalstamų veikų ikiteisminį tyrimą galėtų atlikti aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įgalioti pareigūnai.
	2020 01 28	Seime neeilinės sesijos metu priimtas Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės, Aplinkos apsaugos, Mokesčio už aplinkos teršimą ir Aplinkos monitoringo įstatymų pakeitimai (vadinamasis „Klaipėdos paketas“).
	2020 03 09	Aplinkos ministras K. Mažeika iš AAD direktoriaus pareigų atleido V. Laukį.
Pabaiga (II)	2020 04 21	Aplinkos ministras K. Mažeika pateikė Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo pataisų projektą (dėl reikalavimų neetatiniams aplinkosaugininkams).
	2020 06 26	Seime priimti Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo pakeitimai, numatantys, kad nuo 2021 m. liepos 1 d. valstybinės kontrolės funkcijos bus konsoliduota vienoje institucijoje – AAD – užbaigiant aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės centralizaciją.
	2020 10 13	Aplinkos ministras K. Mažeika pateikė Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo pataisų projektą (dėl aplinkosaugininkų nepriekaištingos reputacijos).

5 lentelė. „Grigeo Klaipėda“ naratyvo siužetinė linija. Sudaryta pagal Inga Patkauskaitė-Tiuchtienė ir Kęstutis Vanagas, skyrius: *Aplinkos taršos atvejai ir jų poveikis aplinkos politikos (valdymo) kaitai Lietuvoje*, Vitalis Nakrošis et al., monografijoje, *Gerovės valstybės institucijų atsparumas Lietuvoje: reikšmingų įvykių įtaka prisitaikymui prie sisteminių grėsmių 2004–2020 m., bus išleista 2023*, Vilnius: Vilnius universiteto leidykla, 384-386, 2019-2022 m. žiniasklaidos monitoringą.

„Grigeo Klaipėda“ naratyvo siužetas, atsižvelgiant į bendrą diskursą, suskirstomas į keturias veiksmo dalis – pradžią, vidurį ir pirmąją bei antrąją pabaigas.

Dėl itin trumpo laikotarpio nuo atvejo pradžios iki viešosios politikos pokyčio – siužeto dalys itin trumpos, tačiau reikšmingos. Siužeto pradžia laikomas periodas nuo taršos nusikaltimų atskleidimo iki viešo LSVŽ pirmininko R. Karbauskio pareiškimo, kad mėnesio pabaigoje bus organizuojama neeilinė Seimo sesija aplinkosauginiams klausimams aptarti ir spręsti. Šioje dalyje vyravo melancholiška nuotaika, signalizavusi apie tai, kad Lietuva, kaip visuomenė, aplinkos srityje pasiekė dugną ir kad reikalingi greiti sprendimai. Siužeto viduriu laikomas laikas iki neeilinės Seimo sesijos – šiuo periodu kiek apmažėja publikacijų, tačiau išryškėja Seimo narių pasisakymų gausa. Galiausiai siužetas baigiasi neeiline Seimo sesija, kurios metu priimamas „Klaipėdos paketas“, o jo pagrindinis tikslas – užkirsti kelią ateityje tokiems antropogeniniams taršos atvejams kaip „Grigeo Klaipėda“ ir „Ekologistika“. Po šių pataisų buvo dar keletas papildomų mažos reikšmės įvykių, todėl jie priskiriami antrajai pabaigai.

Daroma išvada, kad naratyvo siužetas „Grigeo Klaipėda“ kontekste buvo trumpas ir itin struktūruotas – labai greitai tiek politikos formuotojai, tiek visuomenė pripažino, kad aplinkosaugos sistema – supuvusi ir neveiksni, o į tai atsižvelgę politikos formuotojai, su didžiuliu opozicijos narių postūmiu, įgyvendino ryškų viešosios politikos pokytį – priėmė „Klaipėdos paketą“.

3.2.5. Naratyvo strategija

Analizuojant straipsnius pastebėta, kad žiniasklaida, perteikdama informaciją bei siekdama pasiūsti žinutes, kaip mąstyti ir galvoti apie „Grigeo Klaipėda“ naratyvą, taikė **priežastinių mechanizmų**, kuriais siekiama paaiškinti gilumines tam tikros problemos priežastis, o ne tik jos pasekmes ir „Velnio“ – „Angelo“ **poslinkio strategijų**, kuria buvo siekiama sukurti „Velnio“ paveikslą apie pagrindinį visuomenės piktadarį – „Grigeo Klaipėda“, elementus.

Šiomis strategijomis žiniasklaida iš esmės nebandė priešintis vyraujančiam diskursui, o tai galėjo lemti ir konfliktų stoka bei bendras sutarimas dėl to, kas įvyko ir kas dėl to kaltas. Pats įvykis vaizdinio turinio prasme nebuvo toks patrauklus, todėl žiniasklaida buvo suinteresuota išsiaiškinti atvejo priežastis, o ne tik kalbėti apie pasekmes. Tokią strategiją taip pat lėmė visuomenės susidomėjimas aplinkos taršos atveju, o tuo pasinaudojusi žiniasklaida ėmė interviu, kvietė pasikalbėti visuomenininkus, viešino didelį kiekį asmeninių žymių žmonių nuomonių, o tai galėjo turėti lemiamos įtakos tam, kad viešosios politikos pokytis įvyktų be didesnių kliūčių.

Šiame naratyve žiniasklaidai nebuvo naudinga kurti teigiamo įvaizdžio apie bendrą, tarsi nacionaliniu tapusį, priešą. Žiniasklaida priešingai – bandė akcentuoti pramonės neigiamus aspektus bei taip paversti ją viena pagrindinių kaltųjų, o tai rodė ir anti-pramonės rėmas. Žiniasklaida stengėsi akcentuoti kiekvieną diskredituojantį momentą apie įmonę, taip siekiant sukurti „Velnio“ vaizdinį.

3.2.6. Naratyvo moralas

Kaip jau akcentuota, „Grigeo Klaipėda“ naratyvo atveju išryškėjo itin aiškiai apibrėžta problematika. Naratyve buvo užfiksuoti aiškūs herojai – visuomenė ir opozicijos atstovai, kurie turėjo lemiamos įtakos tam, kad būtų priimtas greitas ir stiprus atsakas problemoms, lėmęs ir ryškią viešosios politikos kaitą. Neeilinės Seimo sesijos metu buvo priimtas „Klaipėdos paketas“. Šiomis įstatymų pataisomis (*1 priedas*²¹⁴) buvo griežtinami aplinkos apsaugos reikalavimai, kurie iš esmės suponuoja ūkio subjektų pareigą peržiūrėti savo ūkinę veiklą ir jai patvirtintos dokumentacijos (taršos leidimų) atitikimą naujiems teisės aktuose įtvirtintiems reikalavimams. Taip pat išplečiamas valstybės institucijų, kontroliuojančių ūkinę veiklą, galios ribos. Šiais Įstatymo pakeitimais stiprinamas atsargumo, prevencinių veiksmų ir „teršėjas moka“ principų įgyvendinimas. Galiausiai, šiuo paketu ne tik plečiami NVSC įgaliojimai kvapų kontrolės srityje, bet ir griežtinami ūkio subjektams taikomi reikalavimai, susiję su kvapų tarša.

²¹⁴ Detalesnė informacija apie „Klaipėdos paketą“, priimtą neeilinės Seimo sesijos metu, pateikta 1 priede.

Vis dėlto, „Grigeo Klaipėda“ atvejis buvo aplinkosauginis ir aiškus savo diskursu, tačiau nevertėtų nuvertinti ir „Ekologistikos“ atvejo įtakos, kuris padėjo išryškinti ir pastiprinti problemas aplinkosaugos srityje. Taigi naratyvo moralas yra toks: „Grigeo Klaipėda“ atvejis sulaukė didelio ažiotažo ir tapo greitų sprendimų pareikalavusia problema – „Klaipėdos paketas“ tapo sprendimu, tačiau tikėtina, kad tokiam ryškiam viešosios politikos pokyčiui įtakos turėjo ir „Ekologistikos“ atvejo rezonansas, kuris, nors ir ne tiek plačiai, tačiau išryškino aplinkosaugos problemas, todėl abiem įvykiams akumulius, įvyko viešosios politikos kaita.

4. Naratyvų apibendrinimas

	Naratorius – žiniasklaida	
	„Ekologistikos“ naratyvas	„Grigeo Klaipėda“ naratyvas
Kontekstas	Gaisras, kilęs nesilaikant aplinkosauginių ir saugos reikalavimų (antropogeninis netyčinis atvejis)	Atskleista slėpta įmonės tarša į Kuršių marias (antropogeninis tyčinis atvejis)
Problematika	Civilinė sauga, krizių valdymas ir aplinkosauga	Aplinkosauga
Veikėjai	Piktadarys – VRM Auka – visuomenė (Alytaus gyventojai) Herojus – vietinė valdžia (Alytaus) ir PAGD	Piktadarys – pramonė („Grigeo Klaipėda“) Auka – visuomenė Herojus – visuomenė ir opozicija (Seimo nariai)
Siužetas	Daug chaoso, konfliktų ir klausimų, kurie baigiasi išryškintu poreikiu imtis veiksmų civilinės saugos ir krizių valdymo srityse. Po „Grigeo Klaipėda“, įvykiai akumuliuojasi ir įvyksta ryškus aplinkos politikos pokytis	Visų veikėjų bendras pripažinimas, kad aplinkosaugos sistema neveikia – įvyksta ryškus aplinkos politikos pokytis
Naratyvo strategija	Konflikto apimtį valdymo strategija	Priežastinių mechanizmų ir „Velnio“ - „Angelo“ poslinkio strategijų kombinacija
Politinės vertybės	Žiniasklaidos skaidrumas, objektyvumas ir nešališkumas ²¹⁵	
Naratyvo moralas	Skatinimas imtis veiksmų civilinės saugos ir krizių valdymo srityse	Aplinkos apsaugos politikos pokytis: „Klaipėdos paketas“

6 lentelė. „Ekologistikos“ ir „Grigeo Klaipėda“ naratyvų elementai. Sudaryta autoriaus.

Atlikus pasirinktų tyrimo objektų žiniasklaidos konstruojamų politikos naratyvų analizę pastebima, kad didžioji dalis naratyvo kintamųjų yra tarpusavyje gana panašūs, susisieję ir turintys išsamios paaiškinamosios reikšmės. Šių kintamųjų identifikacija tampa esminiu faktoriumi atsakant į pagrindinį šio tyrimo klausimą.

Apibendrinant „Ekologistikos“ naratyvą, gaisras laikomas netyčiniu antropogeniniu aplinkos taršos atveju: įmonė ir jos vadovai nesilaikė aplinkosauginių ir saugumo reikalavimų, tačiau šios

²¹⁵ Šio tyrimo kontekste yra laikomasi prielaidos, kad žiniasklaida laikosi skaidrumo principų, kurie suponuoja, kad straipsniuose teikiama informacija yra objektyvi ir nešališka vienu ar kitu veikėjų atžvilgiu. Dėl daugiau informacijos žiūrėti [2.2.2. poskyri.](#)

katastrofos tyčia nesiekė, t. y., ji niekam nebuvo naudinga ir tapo tik neteisingai suvaldytų aplinkybių pasekme. Pati problematika, išryškėjusi naratyve, nebuvo sutelkta į vieną problemą – dėmesys visų pirma orientuotas į civilinės saugos ir krizių valdymo sisteminės spragas, o tik antroje vietoje į aplinkosaugą. Dėl skirtingų probleminių kampų, reikalavusių skubaus politikos formuotojų dėmesio, nesusiformavo aiškios veikėjų kategorijos, o ypač – herojus. Analizė parodė, kad pagrindiniu piktadariu buvo VRM, kaltinta neprofesionalių reagavimu į nelaimę, auka – visuomenė (Alytaus gyventojai), palikta su nelaime tvarkytis viena pati, o herojus – vietinė valdžia (Alytaus miesto savivaldybė), kurios veiksmai politikos formuotojams suponavo esančias sisteminės spragas, kurioms reikalingi pokyčiai, tačiau – ne aplinkosaugos srityje. Be to, žiniasklaidos pasirinkta naratyvo strategija nepadėjo politikos formuotojams geriau perprasti visos esamos problematikos – buvo taikyta konflikto apimtųjų valdymo strategija, kuria fokusuotasi į iškilusius tarpinstitucinius konfliktus ir jų kurstymą. Visgi tokį diskursą padiktavo ryškaus herojaus ir konkrečios problematikos nebuvimas. Pats naratyvo siužetas taip pat nesuponavo pokyčių aplinkos politikai, kadangi naratyvo siužetas vykstant gaisrui klostėsi itin chaotiškai, galiausiai, jam pasibaigus, buvo pereita prie institucinių konfliktų, siekiant nustatyti atsakomybes ir tolesnius žingsnius. Jie baigėsi išryškintu poreikiu imtis veiksmų civilinės saugos ir krizių valdymo srityse, tad naratyvas apibendrintas moralu, kad „Ekologistikos“ atvejis išryškino poreikį imtis veiksmų civilinės saugos ir krizių valdymo srityse, ir tik po „Grigeo Klaipėda“ atvejo „Ekologistikos“ naratyvas šiek tiek pakoreguotas ir taip pat išryškintas per aplinkosaugos prizmę.

Apibendrinant „Grigeo Klaipėda“ naratyvą, skandalas buvo laikytas tyčiniu antropogeniniu aplinkos taršos atveju, kadangi jį sukėlė piktnaudžiaujantys verslininkai, puikiai žinoję, ką daro ir ko siekia savo veiksmais. Pati problematika, išryškėjusi naratyve, buvo sutelkta į vieną aiškią problemą – neveiksnią aplinkosaugos sistemą, todėl susidarė palankios sąlygos susiformuoti herojui, galėjusiam identifikuoti problemą ir imtis sprendimų. Analizė parodė, kad pagrindiniu piktadariu buvo „Grigeo Klaipėda“, daugybę metų vykdžiusi nusikaltimus, auka – visuomenė, kuriai šis atvejis buvo didžiulis smūgis, parodęs, kad aplinkosaugos politika Lietuvoje praktiškai neegzistuoja bei herojus – aktyvūs visuomenininkai, kurie padėjo atskleisti šį verslo nusikaltimą ir skirtingų visuomenės veikėjų dėka privertė politikos formuotojus sutelkti dėmesį ir imtis sprendimų. Antrasis herojus – opozicija (Seimo nariai), kuri pasinaudojo galimybėmis paskatinti įgyvendinti pokyčius, tad jų dėka buvo suorganizuota neeilinė Seimo sesija. „Grigeo Klaipėda“ naratyvo siužetas buvo trumpas ir itin struktūruotas – labai greitai tiek politikos formuotojai, tiek visuomenė pripažino, kad aplinkosaugos sistema – korumpuota ir neveiksni, o į tai atsižvelgę politikos formuotojai, su didžiuliu opozicijos narių postūmiu, įgyvendino ryškų viešosios politikos pokytį – priėmė „Klaipėdos paketą“. Pasirinkta žiniasklaidos informacijos

perteikimo strategija taip pat ženkliai prisidėjo prie viešosios politikos kaitos, kadangi ji taikė priežastinių mechanizmų, kuriais buvo paaiškintos giluminės tam tikros problemos priežastys, o ne tik jos pasekmės, ir „Velnio“ – „Angelo“ poslinkio strategijų, kuriomis buvo siekiama sukurti „Velnio“ paveikslą apie pagrindinį piktadarį – „Grigeo Klaipėda“, elementus. „Grigeo Klaipėda“ atvejis buvo aplinkosauginis ir aiškus savo diskursu, tačiau nevertėtų nuvertinti ir „Ekologistikos“ atvejo įtakos, kuris padėjo išryškinti problemas aplinkosaugos srityje. Taigi naratyvo moralas yra toks: „Grigeo Klaipėda“ atvejis sulaukė didelio ažiotažo ir tapo greitų sprendimų pareikalavusia problema – „Klaipėdos paketas“ tapo sprendimu, tačiau tokiam ryškiam viešosios politikos pokyčiui įtakos turėjo ir „Ekologistikos“ atvejo rezonansas, kuris, nors ir ne tiek plačiai, tačiau išryškino aplinkosaugos problemas, todėl abiem įvykiams akumuliuojant, įvyko viešosios politikos kaita.

Apibendrinant naratyvus, galima teigti, kad žiniasklaidos konstruojami naratyvai ir tai, kaip visuomenė ir politikos formuotojai suprato juos, turėjo įtakos tam, kad aplinkos politikos vaizdinys pasikeistų ir įvyktų viešosios politikos kaita. Nors „Ekologistikos“ atveju politikos vaizdinys ryškiau keitėsi ne aplinkosaugos srityje, „Grigeo Klaipėda“ atvejis ir po jo sekęs naratyvas katalizavosi su pirmuoju atveju ir lėmė staigius viešosios politikos pokyčius. Daroma išvada, kad šie dėmesį sutelkę įvykiai ir po jų žiniasklaidos konstruoti naratyvai nebūtų vienas be kito išprovokavę viešosios politikos kaitos aplinkos srityje: „Ekologistikos“ naratyvas, nors ir ne toks nuoseklus, atskleidė, kad aplinkosauga Lietuvoje turi problemų, o „Grigeo Klaipėda“ naratyvas tai tik dar kartą pastiprino pabrėždamas tam reikalingus elementus.

Išvados

Šiam tyrimui pasirinkti du dėmesį sutelkiantys aplinkos taršos atvejai – gaisras įmonėje „Ekologistika“ ir „Grigeo Klaipėda“ taršos skandalas – parodė, kad ryškią viešosios politikos kaitą aplinkosaugos srityje Lietuvoje lemia kompleksinis veiksnių paketas: ne tik tokio masto antropogeniniai aplinkos taršos atvejai, bet ir didžiulis žiniasklaidos dėmesys, o tuo pačiu ir tinkamas politikos formuotojų ir visuomenės požiūris į įvykius ir iš jų kylančias problemas. Siekiant įgyvendinti darbo tikslą – išsiaiškinti, kokią įtaką viešosios politikos kaitai aplinkos srityje turi po dėmesį sutelkiančių įvykių žiniasklaidos konstruojami naratyvai ir kaip jie paaiškina viešosios politikos procesą – buvo atskleista, kad žiniasklaidos konstruojami naratyvai turi įtakos viešosios politikos kaitai, tačiau jos reikšmė priklauso nuo konkrečių naratyvo komponentų ir jų papildančių aplinkybių. Taip pat pademonstruota, kad politikos naratyvų analizė, pasitelkiant Naratyvinės politikos teoriją, gali paaiškinti viešosios politikos procesą bei būti taikoma kartu su tradicinėmis viešosios politikos proceso teorijomis.

Šio darbo metu atskleista, kad egzistuoja tam tikri konkretūs naratyvo komponentai ir bendrosios sąlygos, kurioms esant, tikėtina, naratyvai turės didesnę įtaką aplinkos viešosios politikos kaitai. Politikos naratyvų analizė parodė, kad **aiškus problemos supratimas ir konkretizavimas** yra vienas svarbiausių naratyvo komponentų. Būtent konkretus problemos apibrėžimas, kurį palaiko kertinė dalis visuomenės, leidžia išryškėti ne tik naratyvo piktadariams ir aukoms, bet ir herojams, kurie gali imtis ryžtingesnių veiksmų politikos problemoms spręsti. **Herojaus egzistavimas** yra ypatingos svarbos, kadangi, jeigu naratyve aiškiai identifikuojamas piktadarys ir auka, stiprus herojaus ir jo veiklos identifikavimas (ypač tokioje neretai stagnuojančioje srityje kaip aplinkosauga) gali paskatinti politikos formuotojus įdėmiai peržvelgti esamą politiką, kadangi herojus siekia gelbėti aukas. Taip pat ypatingai svarbus ir **visuomenės įtraukimo** į naratyvą faktorius. Tikėtina, kad jeigu į naratyvą bus įtraukiama visuomenė *par excellence* (ypač per aukos prizmę), galima laukti atsakomosios reakcijos ir viešosios politikos kaitos. Įtakos turi ir žiniasklaidos **naratyvo konstravimo strategija**. Tikėtina, kad naratyvas turės daugiau įtakos viešosios politikos kaitai tuo atveju, jeigu taikoma strategija koncentruosis į gilumines problematikos priežastis, o ne tik į pasekmes.

Kitas svarbus dalykas, atskleistas šio darbo metu, buvo tai, kad, pasitelkiant politikos naratyvų analizę, galima paaiškinti viešosios politikos procesą. Atlikta analizė parodė, kad, po dėmesį sutelkiančių įvykių, žiniasklaidos konstruojami naratyvai gali paaiškinti aplinkos viešosios politikos procesą bei ryškaus pokyčio („Klaipėdos paketo“ atsiradimą Lietuvos teisinėje bazėje) atsiradimą per naratologijos ir politologijos mokslų sintezę. Naratyvai padėjo atskleisti, kad pasitelkiant esminius kintamuosius: kontekstą, problematiką, veikėjus, siužetą, naratoriaus strategiją, politines vertybes ir naratyvo moralą,

galima paaiškinti, kaip vyksta viešosios politikos kaita bei kodėl įvyksta arba neįvyksta pokytis. Analizės metu, pasitelkiant naratyvus, buvo išsiaiškinta, kad viešosios politikos kaitai aplinkosaugos srityje didelės įtakos turi panašiai visuomenės ir politikos formuotojų suprantamų **aplinkos taršos atvejų akumuliacija**, kaip kad nutiko su „Ekologistikos“ ir „Grigeo Klaipėda“ atvejais.

Atliktas tyrimas parodo, kad F. Baumgartner ir B. Jones Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindas, Naratyvinės politikos teorija ir Įrėminimo teorijos išvalgos yra glaudžiai tarpusavyje susijusios. Pertrauktos pusiausvyros teorijos išvalgos leido paaiškinti, kaip dėmesį sutelkiantys įvykiai ir žiniasklaidos vaidmuo gali pakeisti politikos vaizdinį bei galimai turėti įtakos viešosios politikos kaitai, Naratyvinės politikos teorija leido praplėsti politinio vaizdinio sąvoką ir paaiškinti, kaip žiniasklaida formuoja naratyvus, galinčius daryti įtaką viešosios politikos kaitai, bei paaiškina viešosios politikos procesą, o įrėminimo teorija praplėtė supratimą apie po dėmesį sutelkiančių įvykių susiformuojančią problematiką bei jos supratimo svarbą naratyvo kontekste. Būtent dėl šių aspektų naratologijos mokslo išvalgos ir įrėminimo literatūros elementai turėtų būti neatsiejama Pertrauktos pusiausvyros analizės pagrindo dalimi.

Verta išskirti esminius šio darbo ribotumus bei pateikti rekomendacijas, kaip tokio pobūdžio tyrimas galėtų būti atliekamas ateityje. Nors dėl institucijų nenoro bendradarbiauti nepavyko surinkti duomenų apie kitus tiriamojo laikotarpio aplinkos taršos atvejus, šį trūkumą siekta kompensuoti pasitelkiant itin išsamią ir daugiau nei 1 200 straipsnių apėmusią politikos naratyvų analizę. Atliekant tokio pobūdžio tyrimus ateityje būtų galima apžvelgti skirtingų laikotarpių metu įvykusius aplinkos taršos atvejus bei išnagrinėti jų naratyvus, siekiant nustatyti, kodėl viešosios politikos kaita neįvyko ankščiau. Darbo spektras taip pat galėtų būti praplėstas įtraukiant ne tik žiniasklaidos konstruojamus naratyvus, bet ir nagrinėjant pačių veikėjų vidinę motyvaciją ir konstruojamus naratyvus žiniasklaidos platformoje. Taip pat vertėtų atsižvelgti ir į realų žiniasklaidos ir auditorijos santykį, kokybinį straipsnių aktualumo, pasiekiamumo ir populiarumo lygį. Be to, šiame tyrime buvo pasitelkta tik interneto dienraščių straipsniai, tačiau ateities tyrimuose, siekiant dar didesnio objektyvumo, būtų galima įtraukti netekstinę žiniasklaidą, t. y., radiją, televiziją bei socialinių tinklų turinio analizę ar kitus tyrimo metodus, kaip, pavyzdžiui, pusiau struktūruotus interviu, visuomenės apklausas ar socialinių medijų pranešimų analizę, leisiančiais dar aiškiau įvertinti veikėjų konstruojamus naratyvus.

Apibendrinant, darbas atskleidžia, kad po dėmesį sutelkiančių įvykių žiniasklaidos konstruojami naratyvai turi reikšmingos įtakos viešosios politikos kaitai, kadangi jie nulemia tai, kaip visuomenė ir politikos formuotojai fundamentaliai supranta esamą situaciją: visuomenė įsisąmonina, ko jai trūksta ir reikia, savo ruožtu politikos formuotojai identifikuoja, kokių politinių veiksmų būtina imtis, kad

neprarastų simbolinio kapitalo ir visuomenės pasitikėjimo, kuris jiems ir leidžia užimti politikos formuotojų poziciją. Tai reiškia, kad tam tikrų klausimų ar problemų naratyvinis pateikimas gali atlikti pagrindinį vaidmenį formuojant politikos vaizdinius, kurie kuriami pasitelkiant simbolines reprezentacijas ir kalbos subtilybes. Galiausiai atskleidžiama, kad naratyvai padeda paaiškinti viešosios politikos procesą, todėl daroma išvada, kad naratologijos mokslo elementai turi didžiulės pridėtinės vertės viešosios politikos proceso literatūrai.

Literatūros sąrašas

1. 15min, „Kliūtys Alytaus gaisre – griūna pastatų sienos, neramina žala gamtai”, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimaiirnelaimes/kliutys-alytaus-gaisre-griuna-pastatu-sienos-neramina-zala-gamtai-59-1219362?utm_medium=copied.
2. 15min, „Kuršių marių taršos byla pasiekė teismą: kaltinimai – „Grigeo Klaipėda, G.Pangoniui ir dar 13-ai asmenų”, <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/kursiu-mariu-tarsos-byla-pasieke-teisma-kaltinimai-grigeo-klaipeda-ir-14-ai-asmenu-663-1622558>.
3. 15min, „Profesorė Rūta Ustinavičienė: Alytaus gaisro žala sveikatai bus juntama dešimtmečius”, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/professore-ruta-ustinaviciene-alytaus-gaisro-zala-sveikatai-bus-juntama-desimtmečius-56-1222392?utm_medium=copied.
4. Aiškinamasis raštas „Dėl LR aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo Nr. IX-1005 2, 3, 12 straipsnių, IV skyriaus 2-ojo skyriaus pakeitimo, papildymo 6¹ straipsniu ir IV skyriaus 3-iojo skirsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto; LR aplinkos apsaugos įstatymo Nr. I-2223 15, 19, 19¹, 19², 55 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 55¹ straipsniu įstatymo projekto; LR mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo Nr. VIII-1183 6 straipsnio ir 1 ir 2 priedėlio pakeitimo įstatymo projekto; LR aplinkos monitoringo įstatymo Nr. VIII-529 2, 9, 11 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹ straipsniu projekto“.
5. Alytaus gidas, „Dėl padangų gaisro Alytuje vis dar kalčiausia yra „žiurkė“?”, <https://alytausgidas.lt/naujiena/del-padangu-gaisro-alytuje-vis-dar-kalčiausia-yra-ziurke/>.
6. Andriejauskaitė, Jurgita, 15min, „Grigeo“ gamtos teršimas atvėrė sopulius: aplinkosaugininkai „kariami“, o jų rankos dažnai surištos”, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/grigeo-gamtos-teršimas-atvere-sopulius-aplinkosaugininku-rankos-daznai-suristos-56-1258766?utm_medium=copied.
7. Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos, „Aplinkosauginių pažeidimų kaina: vienai įmonei apskaičiuota žala aplinkai pernai siekė 1 178 193 eurus”, <https://aad.lrv.lt/lt/naujienos/aplinkosauginiu-pazeidimu-kaina-vienai-imonei-apskaiciuota-zala-aplinkai-pernai-sieke-1-178-193-eurus>.
8. Aplinkos apsaugos departamentas, Lrytas, „Ekologinė bomba tikėjo dar prieš gaisrą Alytuje: aplinkosaugininkai aptiko pažeidimų”, <https://www.lrytas.lt/gamta/eko/2019/10/17/news/ekologine-bomba-tiksejo-dar-pries-gaisra-alytuje-aplinkosaugininkai-aptiko-pazeidimu-12226420>.
9. Aplinkosaugos koalicija, „Kaip Lietuvai sekasi eiti žaliuoju keliu? 2021 metų aplinkos būklės visuomeninė apžvalga“, https://www.akoalicija.lt/aplinkos_bukle.
10. Baumgartner, Frank ir Bryan Jones, *Agendas and Instability in American Politics*, Chicago: University of Chicago Press, 2003.
11. Baumgartner, Frank ir Bryan Jones, *Policy Dynamics, Chapter 1: Positive and Negative Feedback in Politics*, University of Chicago Press, 2002.
12. Baumgartner, Frank ir Bryan Jones, *The Politics of Attention: How Government Prioritizes Attention*, Chicago: University of Chicago Press, 2005.
13. Baužytė, Malvina, „Padangų įmonė Alytuje nebuvo įtraukta į pavojingų objektų sąrašą”, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/padangu-imone-alytuje-nebuvo-itraukta-i-pavojingu-objektu-sarasa.d?id=82659713>.
14. Baužytė, Malvina, Lrytas, „Klaipėdos paketas“ priimtas: Seimas sugriežtino aplinkos taršos kontrolę”, <https://www.lrytas.lt/gamta/eko/2020/01/28/news/-klaipedos-paketas-priimtas-seimas-sugrieztino-aplinkos-tarsos-kontrolė-13422076>.
15. Bieliavska, Jadvyga, Delfi, „Dėl užterštų Kuršių marių reikalauja ir Mažeikos atsakomybės”, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/del-uzterstu-kursiu-mariu-reikalauja-ir-mazeikos-atsakomybes.d?id=83212309>.

16. Birkland, Thomas, *An Introduction to the Policy Process: Theories, Concepts, and Models of Public Policy Making*, 5th edition, 2019.
17. BNS, 15min, „V.Adamkus: visuomenė nėra ekologiškai brandi”, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/v-adamkus-visuomene-nera-ekologiskai-brandi-56-1262946?utm_medium=copied.
18. BNS, Delfi, „Klaipėdos meras: „Grigeo Klaipėda“ visada buvo toje garsioje ketveriukėje ar penkiukėje”, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/klaipedos-meras-grigeo-klaipeda-visada-buvo-toje-garsioje-ketveriukeje-ar-penkiukeje.d?id=83209445>.
19. BNS, Delfi, „Mažeika: už atliekų išvežimą iš Alytaus turės susimokėti sudegusi įmonė”, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/mazeika-uz-atlieku-isvezima-is-alytaus-tures-susimoketi-sudegusi-imone.d?id=82705003>.
20. BNS, Delfi, „Protestuoti susirinkę ugniagesiai prabilo apie savo algas: „į rankas“ negauna nė 500 eurų” <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/protestuoti-susirinke-ugniagesiai-prabilo-apie-savo-algas-i-rankas-negauna-ne-500-euru.d?id=82823899>.
21. BNS, Lrytas, „Dėl užteršto Alytaus gaisravietės vandens – N. Cesiulio ir K. Mažeikos kaktomuša“, <https://www.lrytas.lt/verslas/rinkos-pulsas/2019/11/12/news/del-uztersto-alytaus-gaisravietes-vandens-n-cesiulio-ir-k-mazeikos-susikirtimas-12534935/>.
22. BNS, Lrytas, „Prokurorai pareiškė įtarimus „Grigeo“ prezidentui G. Pangoniui“, <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2020/02/12/news/prokurorai-pareiske-itarimus-grigeo-prezidentui-g-pangoniui-13610668/>.
23. BNS, Lrytas, „Grigeo“ padaryta žala gamtai gali siekti net 130 mln. eurų“, <https://www.lrytas.lt/gamta/eko/2020/01/08/news/-grigeo-padaryta-zala-gamtai-gali-siekti-net-130-mln-euru-13185154/>.
24. BNS, LRT, „Dėl neatvykusių nukentėjusiųjų atidėtas „Ekologistikos“ bylos nagrinėjimas”, <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1367986/del-neatvykusių-nukentėjusiųjų-atidėtas-ekologistikos-bylos-nagrinėjimas>.
25. BNS, LRT, „Nausėda rinkimų metu iš „Grigeo“ akcininko gautus 4 tūkst. eurų nusprendė „grąžinti“ – paaukojo teršalų tyrimams”, <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1132296/nauseda-rinkimu-metu-is-grigeo-gautus-4-tukst-euru-nusprende-grazinti-paaukojo-tersalu-tyrimams>.
26. BNS, LRT, „Grigeo“ prezidentas sako, kad nuotekos į Kuršių marias pateko dėl gedimo”, <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1131246/grigeo-prezidentas-sako-kad-nuotekos-i-kursiu-marias-pateko-del-gedimo>.
27. Boin, Arjen ir Paul 't Hart, *Public leadership in times of crisis: Mission impossible? Public Administration Review*, 63(5), 2003.
28. Boin, Arjen, et al., *Crisis Exploitation: Political and Policy Impacts of Framing Contests*, *Journal of European Public Policy* 16(1), 2009.
29. Boscarino, Jessica, *Constructing visual policy narratives in new media: the case of the Dakota Access Pipeline*, Political Science, Marist College, Poughkeepsie, NY, USA, 2020.
30. Cairney, Paul, *Understanding Public Policy: Theories and Issues*, Chapter 9, 2011.
31. Cerna, Lucie, *The Nature of Policy Change and Implementation: A Review of Different Theoretical Approaches*, OECD, 2013.
32. Copair Team, *International Melange Magazine*, „Role of Media in Creating Narratives”, <https://www.melangemagazine.biz/role-of-media-in-creating-narrative/>.
33. Danauskienė, Vilma ir Simona Voveriūnaitė, Delfi, „Alytaus gaisravietėje netikėtai apsilankęs Nausėda: apokaliptinis vaizdas”, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/alytaus-gaisravieteje-netiketai-apsilankes-nauseda-apokaliptinis-vaizdas.d?id=82636523>.

34. Danauskienė, Vilma, Delfi, „Alytaus gyvenimą paralyžiavęs gaisras nebuvo toks jau netikėtas: pradeda lįsti nerimą keliančios detalės“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/alytaus-gyvenima-paralyziaves-gaisras-nebuvo-toks-jau-netiketas-pradeda-listi-nerima-keliancios-detales.d?id=82551683>.
35. Danauskienė, Vilma, Delfi, „Skeletai didvyrių spintose: skandalingi įrašai liudija, kas iš tiesų vyko Alytaus gaisro istorijoje“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/skeletai-didvyriu-spintose-skandalingi-irasai-liudija-kas-is-tiesu-vyko-alytaus-gaisro-istorijoje.d?id=83507359>.
36. Davis, John, *Perpetuation of the United States of America*, Xlibris Corporation, 2014.
37. Delfi, „Dėl Alytuje kilusio gaisro prokuratūra pradėjo ikiteisminį tyrimą: bus ieškoma kaltininkų“, <https://www.delfi.lt/news/daily/crime/del-alytuje-kilusio-gaisro-prokuratura-pradejo-ikiteismini-tyrima-bus-ieskoma-kaltininku.d?id=82557147>.
38. Delfi, „Grigeo Klaipėda“ dėl netinkamo nuotekų valymo kaltina buvusius vadovus“, <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/grigeo-klaipeda-del-netinkamo-nuoteku-valymo-kaltina-buvusius-vadovus.d?id=83507799>.
39. Delfi.lt, „Metų seklys: beprecedenčio įvykio – milžiniško gaisro Alytuje – tyrimo atomazga“, <https://www.delfi.lt/news/daily/crime/metu-seklys-beprecedencio-ivykio-milzinisko-gaisro-alytuje-tyrimo-atomazga.d?id=85536569>.
40. Deveikis, Jonas, LRT, „Grigeo“ vadovas Pangonis: nuotekos pateko per avarinį vamzdį, specialaus vamzdžio ar mygtuko nebuvo“, <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1131705/grigeo-vadovas-pangonis-nuotekos-pateko-per-avarini-vamzdi-specialaus-vamzdzio-ar-mygtuko-nebuvo>.
41. ELTA, Delfi, „Už Tamašunienės atsistatydinimą peticiją pasirašė jau 32 tūkst. žmonių“, Delfi.lt, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/uz-tamasunienes-atsistatydinima-peticija-pasirase-jau-32-tukst-zmoniu.d?id=82608781>.
42. ELTA, <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/mazeika-apie-grigeo-klaipeda-skandala-tai-buvo-tycinis-ir-piktybinis-atvejis.d?id=83263971>.
43. ELTA, Lrytas, „Paskelbtos išvados dėl gaisro Alytuje – kritikos strėlės skriejo į Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentą“, <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2019/12/02/news/paskelbtos-ivados-del-gaisro-alytuje-kritikos-streles-skriejo-i-priesgaisrines-apsaugos-ir-gelbejimo-departamenta-12770941>.
44. Entman, Robert, *Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm*, 1993.
45. Entman, Robert, *Projections of Power: Framing News, Public Opinion, and US Foreign Policy*, University of Chicago Press, 2004.
46. Etaplus, „Alytaus meras: rengiamės minimalizuoti galimą dūmų poveikį miestui“, <https://etaplus.lt/naujiena/alytaus-meras-rengiames-minimalizuoti-galima-dumu-poveiki-miestui>.
47. Euractiv, „Europe’s industrial air pollution costing hundreds of billions: EEA“, <https://www.euractiv.com/section/air-pollution/news/europes-industrial-air-pollution-costing-hundreds-of-billions-eea/>.
48. European Environment Agency, <https://www.eea.europa.eu/themes/air/air-pollution-is-the-single>.
49. Europos Komisija, „Eurobarometro“ apklausa: Svarbiausia pasauliui iškilusia problema europiečiai laiko klimato kaitą, 2021, https://lithuania.representation.ec.europa.eu/news/eurobarometro-apklausa-svarbiausia-pasauliui-iskilusia-problema-europiečiai-laiko-klimato_it.
50. Europos Komisija, Komisijos ataskaita Europos parlamentui, tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, *Antroji švaraus oro apžvalga*, 2021-01-08 COM (2021).
51. Forrester, John, et al., *The Argumentative Turn in Policy Analysis and Planning*, Durham, NC: Duke University Press, 1993.
52. Freedom House, *Lithuania 2020*, <https://freedomhouse.org/country/lithuania/freedom-world/2020>.
53. Gaižauskaitė, Jovita, LRT, „Klaipėdos meras ragina atlikti vamzdynų nuotrauką, „Grigeo“ laikosi savo pozicijos“, <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1131810/klaipedos-meras-ragina-atlikti-vamzdynu-nuotrauka-grigeo-laikosi-savo-pozicijos>.

54. Ganz, Marshall, *Public narrative, collective action, and power*, In D. Della Porta & M. Diani (Eds.), *The Oxford Handbook of Social Movements*, 2010.
55. Gečiūnaitė, Rita, Delfi, „Grigeo“ nuotekų tarša nenudžiugino „Klaipėdos vandenu“: valymo kaina bus tikrai neeilinė“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/grigeo-nuoteku-tarsa-nenudziugino-klaipedos-vandenu-valymo-kaina-bus-tikrai-neeiline.d?id=83260359>.
56. Gečiūnaitė, Rita, Delfi, „Grigeo“ nuotekų tyrime – naujos detalės: taikinyje ir – vietos aplinkosaugininkai“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/grigeo-nuoteku-tyrime-naujos-detales-taikinyje-ir-vietos-aplinkosaugininkai.d?id=83237799>.
57. Gemius, „gemiusAudience: kovo mėnesio apžvalga“, <https://www.gemius.lt/interneto-ziniasklaidos-naujienos/gemiusaudience-kovo-menesio-apzvalga-6863.html>.
58. Genius, „Sausio mėnesio apžvalga“, <https://www.gemius.lt/interneto-ziniasklaidos-naujienos/sausio-menesio-apzvalga-5397.html>.
59. Gimberytė-Balčiuvienė, Joana, Lrytas, „Dėl ministrės reakcijos į gaisrą Alytuje – peticija, renkami parašai: „Gėda buvo žiūrėti“, <https://www.lrytas.lt/bendraukime/isklausykite/2019/10/22/news/ministres-reakcija-i-gaisra-alytuje-nupurte-geda-buvo-ziureti--12279368>.
60. Grossman, Emiliano, *Media and Policy Making in the Digital Age*, Annual Review of Political Science Vol. 25, 2022.
61. Hanes, Stephan, *Shaping the Scope of Conflict in Scotland's Fracking Debate: Conflict Management and the Narrative Policy Framework*, Review of Policy Research, 37(1), 2020.
62. Honnacker, Ana, *Environmentalism and Democracy*, Associazione Pragma, 2020.
63. Huijer, Marlene, *Climate & Coal vs. Coral An analysis on the Australian Government policy shift concerning the Great Barrier Reef*, University of Utrecht, 2015.
64. Jačauskas, Ignas, 15min, „S.Skvernelis: matau Aplinkos apsaugos departamento neįgalumą dėl gaisro Alytuje padarinių“, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/s-skvernelis-matau-aplinkos-apsaugos-agenturos-neigaluma-del-gaisro-alytuje-padariniu-56-1230838?utm_medium=copied.
65. Jakilaitis, Edmundas, Delfi, „Alytaus meras: bijau, kad institucijų, kurios turėjo sureaguoti į padangų gaisrą, tyrimas pasibaigs žemiausio rango specialisto apkaltinimu“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/alytaus-meras-bijau-kad-instituciju-kurios-turejo-sureaguoti-i-padangu-gaisra-tyrimas-pasibaigs-zemiausio-rango-specialisto-apkaltinimu.d?id=82615995>.
66. Jakilaitis, Edmundas, „Mažeika pripažįsta, kad aplinkosaugos sistema – supuvusi: pažeidėjus planuoja gaudyti pasitelkdami policiją“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/mazeika-pripazista-kad-aplinkosaugos-sistema-supuvusi-pazeidejus-planuoja-gaudyti-pasitelkdami-policija.d?id=83343487>.
67. Jakubauskas, Ramūnas ir Jūratė Damulytė, 15min, „Dėl užteršto Alytaus gaisravietės vandens – savivaldybės ir ministerijos nesutarimai“, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/del-uztersto-alytaus-gaisravietes-vandens-savivaldybes-ir-ministerijos-nesutarimai-56-1230978?utm_medium=copied.
68. Jakubauskas, Ramūnas, 15min, „Viceministrė: turės būti įvertinta Alytaus ugniagesių veikla dėl gaisro „Ekologistikoje“, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vrm-baige-tyrima-del-gaisro-alytuje-i-vadovavima-gaisro-suvaldymui-pagd-galejo-isitraukti-greiciau-56-1240454>.
69. Jakubauskas, Ramūnas, Delfi, „Didžiulis gaisras Alytuje: skelbiama ekstremali padėtis, sprendžiama dėl laikino mokyklų uždarymo“, <https://www.delfi.lt/news/daily/crime/didziulis-gaisras-alytuje-skelbiama-ekstremali-padetis-sprendziama-del-laikino-mokyklu-uzdarymo.d?id=82542047>.
70. Jakubauskas, Ramūnas, Lrytas, „V. Landsbergis – apie „Grigeo Klaipėda“ taršos skandalą: „Pagalvoju kartais, kiaulės, jūs kiaulės“, <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2020/02/16/news/v-landsbergis---apie-astravo-ae-ir-grigeo-klaipeda-tarsos-skandala-pagalvoju-kartais-kiaules-jus-kiaules--13666812/>.

71. Janonis, Tomas, Delfi, „Tomas Janonis. Kokią karjerą padarė žmogus, kuris turėjo matyti, bet nematė „Grigeo Klaipėda” vamzdžio“, <https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/tomas-janonis-kokia-karjera-padare-zmogus-kuris-turejo-matyti-bet-nemate-grigeo-klaipeda-vamzdzio.d?id=83214515>.
72. Jašinskienė, Aurelija, 15min, „Gitanas Nausėda: „Būtina išvalyti apnašas aplinkosaugos srityje“, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/gitana-nauseda-butina-isvalyti-apnasas-aplinkosaugos-srityje-56-1261676?utm_medium=copied.
73. Jašinskienė, Aurelija, 15min, „Metai po „Grigeo Klaipėda“ skandalo: ir baigiantis tyrimui žala gamtai neįvardijama“, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/metai-po-grigeo-klaipeda-skandalo-prokurorai-pristato-tyrimo-rezultatus-56-1435834>.
74. Javeline, Debra, *The role of blame in collective action: Evidence from Russia*, American Political Science Review, 97(1), 2003.
75. Jones, Michael ir Claudio M. Radaelli, *The Narrative Policy Framework: child or monster?*, Critical Policy Studies Volume 9, Oregon State University, USA, 2015.
76. Jones, Michael ir Desera Crow, *Narratives as tools for influencing policy change*, Policy & Politics vol 46 no 2, 2018.
77. Jones, Michael ir Holly Peterson, *Making Sense of Complexity: The Narrative Policy Framework and Agenda Setting*, In Handbook of Public Policy Agenda Setting, edited by N. Zahariadis, 106–33. Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2016.
78. Jones, Michael ir Mark Mcbeth, *A Narrative Policy Framework: Clear Enough to Be Wrong?*, 2010.
79. Katkus, Mykolas, Delfi, „Mykolas Katkus. Viskas, ko nenorėjote sužinoti apie „Grigeo“ ir tris vamzdžius“, <https://www.delfi.lt/verslas/nuomones/mykolas-katkus-viskas-ko-nenorejote-suzinoti-apie-grigeo-ir-tris-vamzdzius.d?id=83238705>.
80. Kaufmann, Maria, et al., *Shock events and flood risk management: A media analysis of the institutional long-term effects of flood events in the Netherlands and Poland. Ecology and Society*, 2016.
81. Kauno diena, „Užsiliepsnojusi įmonė Alytuje – po padidinamųjų stiklu: pradedamas patikrinimas“, <https://kauno.diena.lt/naujienos/verslas/imoniu-pulsas/po-gaisro-alytuje-imones-patikrinimas-vertins-aplinkai-padaryta-zala-935473>.
82. Kingdon, John, *Agendas, Alternatives, and Public Policies*, 2002.
83. Kupetytė, Rūta, LRT, „Prezidentas po incidento „Grigeo“: turime „apsivalyti“ nuo nesąžiningų pareigūnų“, <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1131685/prezidentas-po-incidento-grigeo-turime-apsivalyti-nuo-nesaziningu-pareigunu>.
84. Lakoff, George, *Why it Matters How We Frame the Environment*, 2010.
85. Levickytė, Paulina, LRT, „Karbauskis apie Kuršių marių taršos mastą: verslui suduotas didelis smūgis“, <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1131312/karbauskis-apie-kursiu-mariu-tarsos-masta-verslui-suduotas-didelis-smugis>.
86. Lietuvos Respublikos Seimas, „LSDP frakcijos pranešimas: surinkti parlamentarų parašai dėl neeilinės Seimo sesijos“, https://www.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6258&p_d=119882&p_k=1.
87. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, „Gaisras Alytuje: įvykių eiga“, <https://vrm.lrv.lt/lt/naujienos/gaisras-alytuje-ivykiu-eiga>.
88. Limbaga Avillanosa, Arlene, et al., *Looking Through the COVID-19 Window of Opportunity: Future Scenarios Arising From the COVID-19 Pandemic Across Five Case Study Sites*, 2021.
89. LR Aplinkos ministerija, „Per metus apie galimus aplinkosaugos pažeidimus gauta beveik 24 tūkst. pranešimų“, <https://am.lrv.lt/lt/naujienos/per-metus-apie-galimus-aplinkosaugos-pazeidimus-gauta-beveik-24-tukst-pranesimu>.
90. LR Seimas, Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c?jfwid=3v6bun9a7>.
91. LR Seimas, nutarimas Dėl nacionalinės klimato kaitos valdymo darbotvarkės patvirtinimo, 2021 m. birželio 30 d., NR. XIV-490, Vilnius, [81](https://e-

</div>
<div data-bbox=)

seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/ba67ae20d5a111eb866fe2e083228059?positionInSearchResults=1&searchModelUUID=ac1a49e8-1f4f-4dc6-b6ed-aefce7872e19.

92. LR Seimas, *Seimas pritarė atliekas tvarkančių įmonių draudimo reglamentavimo tobulinimui*, 2022 m. gegužės 12 d. pranešimas žiniasklaidai, https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35435&p_k=1&p_t=281122&cf_chl_tk=ss0GexL1S1z3PGb_b0fS3I7OhxE57hHdr8GUMMiSa3rI-1683026645-0-gaNycGzNDDs.
93. Lrytas, „Didžiausi taršos incidentai Lietuvoje: žalos vertinimas tebekelia klausimų“, <https://www.lrytas.lt/gamta/eko/2022/01/24/news/didziausi-tarsos-incidentai-lietuvoje-zalos-vertinimas-tebekelia-klausimu-22155783>.
94. Lrytas, „Gaisras Alytuje atvėrė žaizdas: Lietuva nepasirengusi jokiai katastrofai“, <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2019/10/24/news/gaisras-alytuje-atvere-zaizdas-lietuva-nepasirengusi-jokiai-katastrofai-12307950>.
95. Lrytas, „Gaisro Alytuje padariniai: linkstama utilizuoti gyvulius“, <https://www.lrytas.lt/musu-zeme/naujienos/2019/12/05/news/a-palionis-apie-uzterstuma-alytuje-linkstama-prie-gyvuliu-utilizavimo-12807690>.
96. Lrytas, „Seime – siūlymas aplinkosaugininkams leisti pradėti ikiteisminį tyrimą“, <https://www.lrytas.lt/gamta/eko/2020/01/28/news/seime-siulymas-aplinkosaugininkams-leisti-pradeti-ikiteismini-tyrima-13421295>.
97. LRT, „Alytaus meras skelbia pabaigą: viskas, gaisras tikrai užgesintas“, <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1110321/alytaus-meras-skelbia-pabaiga-viskas-gaisras-tikrai-uzgesintas>.
98. LRT, „Įmonė „Grigeo Klaipėda“ pateikė savo įvykių versiją dėl vamzdžio“, <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1134050/imone-grigeo-klaipeda-pateike-savo-ivykiu-versija-del-vamzdzio>.
99. LRT, „Nauja „Grigeo“ skandalo versija: kažkas norėjo perimti įmonę iš Pangonio?“, <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1135247/nauja-grigeo-skandalo-versija-kazkas-norejo-perimti-imone-is-pangonio>.
100. LRT, „Šimašius pavedė atlikti išsamų „Grigeo Grigiškės“ nuotekų tvarkymo tyrimą“, <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1131561/simasius-pavede-atlikti-issamu-grigeo-grigiskes-nuoteku-tvarkymo-tyrima>.
101. Lukaševičius, Tautvydas, Verslo žinios, „Aplinkosaugininkai: „Ekologistika“ sutvarkė tik mažą dalį atliekų“, <https://www.vz.lt/pramone/2023/03/22/aplinkosaugininkaiekologistika-sutvarke-tik-maza-dali-atlieku&60e780cbd82ce>,
102. Masiokaitė-Liubinienė, Austėja, Diena, „Teismui perduodama gaisro Alytuje byla: kodėl užsidegė gamykla – lieka neaišku“, <https://www.diena.lt/naujienos/kriminalai/nusikaltimai/teismui-perduodama-gaisro-alytuje-byla-kodel-uzsidege-gamykla-lieka-neaisku-987169>.
103. Matejova, Miriam, *Framing Environmental Disasters for Nonviolent Protest: A Content Analysis*, Masaryk University, 2022.
104. Mazėtis, Arnas, Delfi, „Buvęs aplinkos ministras šokiruotas: jei kalbame, kad išsigims gyvūnai, tai kas bus žmonėms“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/buves-aplinkos-ministras-sokiruotas-jei-kalbame-kad-issigims-gyvunai-tai-kas-bus-zmonems.d?id=82780493>.
105. McBeth, Mark, et al., *The Social Construction of a Crisis: Policy Narratives and Contemporary U.S. Obesity Policy*, Wiley Periodicals, 2014.
106. Meyer, Hendrik, et al., *Between Calls for Action and Narratives of Denial: Climate Change Attention Structures on Twitter*, University of Hamburg, 2022.
107. Meirina Suri, Dia, et al., *Narrative Policy Framework: The Role of Media Narrative Towards Forest and Land Fire Policy in Indonesia*, Universitas Muhammadiyah Yogyakarta, 2021.

108. Merry, Melissa, *Angels Versus Devils: The Portrayal of Characters in the Gun Policy Debate*, *Policy Studies Journal* 47(4), 2019.
109. Meškys, Šarūnas, Lrytas, „Grigeo Klaipėda“ į Kuršių marias leido nevalytas srutas, žala gamtai – dešimtys milijonų”, <https://www.lrytas.lt/gamta/eko/2020/01/07/news/i-kursiu-marias-is-grigeo-pludo-nevalytos-nuotekos-tarsa-virsijo-normas-iki-130-kartu-13168349>.
110. Nakrošis, Vitalis, LRT, Vitalis Nakrošis. Kokias žaizdas atvėrė gaisras Alytuje?”, <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/1114910/vitalis-nakrosis-kokias-zaizdas-atvere-gaisras-alytuje>.
111. Okun Dunivin, Zackary, et al., *Black Lives Matter protests shift public discourse*, Princeton University, 2022.
112. Olson, Richard Stuart, *Toward a politics of disaster: Losses, values, agendas, and blame*, 2008.
113. Pankūnas, Gytis, LRT, „Tamašunienė apie raginimą trauktis: nesikratysiu atsakomybės, bet sprendžia vadovai”, <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1109436/tamasuniene-apie-raginima-trauktis-nesikratysiu-atsakomybes-bet-sprendzia-vadovai>.
114. Pankūnė, Dainora, Delfi, „Alytaus gaisre dirbę ugniagesiai apie išgyventą košmarą: buvo kolegų, kurie net kosėjo krauju”, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/alytaus-gaisre-dirbe-ugniagesiai-apie-isyventa-kosmara-buvo-kolegu-kurie-net-kosejo-krauju.d?id=82673481>.
115. Pankūnė, Dainora, Delfi, „Ivertino politikų komunikaciją Alytaus gaisro metu: meras padarė milžinišką darbą, o institucijos klydo”, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/ivertino-politiku-komunikacija-alytaus-gaisro-metu-meras-padare-milziniska-darba-o-institucijos-klydo.d?id=82618013>.
116. Patkauskaitė-Tiuchtienė, Inga ir Kęstutis Vanagas, skyrius: *Aplinkos taršos atvejai ir jų poveikis aplinkos politikos (valdymo) kaitai Lietuvoje*, Vitalis Nakrošis et al., monografijoje, *Gerovės valstybės institucijų atsparumas Lietuvoje: reikšmingų įvykių įtaka prisitaikymui prie sisteminių grėsmių 2004–2020 m.*, bus išleista 2023, Vilnius: Vilnius universiteto leidykla.
117. Perminas, Paulius, 15min, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/seimas-galutinai-apsisprendel-civilines-saugos-pataisui-kriziu-valdymo-centro-ikurimo-56-1976934>.
118. Peterson, Holly, *Narrative policy images: Intersecting narrative & attention in presidential stories about the environment*, University of South Alabama, USA, 2018.
119. Petridou, Evangelia, *A Research Agenda for the Study of Policy Entrepreneurs*, Policy Studies Journal, Vol. 0, 2020.
120. Pocytė, Kristina, Delfi, „Į „Grigeo“ teritoriją patekti bandė aplinkosaugininkai kito tokio konflikto teigia neprisimenantys“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/i-grigeo-teritorija-patekti-bande-aplinkosaugininkai-kito-tokio-konflikto-teigia-neprisimenantys.d?id=83258745>.
121. Pocytė, Kristina, Delfi, „Skvernelis pripažino: klaipėdiečių versijomis buvo net sunku patikėti“, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/skvernelis-pripazino-klaipedieciu-versijomis-buvo-net-sunku-patiketi.d?id=83216561>.
122. Rakauskė, Raminta, Delfi, „Sinkevičius įvertino taršos skandalus ir nurodė, kur Lietuvai labiausiai reikia pasitempti“, <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/sinkevicius-ivertino-tarsos-skandalus-ir-nurode-kur-lietuvai-labiausiai-reikia-pasitempti-83376969>.
123. Rumšienė, Radvilė, LRT, „Aplinkosaugininkai nepatikėjo „Grigeo Klaipėda“ planais: siekiui sumažinti 48 mln. ieškinį – raudona šviesa“, <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1971085/aplinkosaugininkai-nepatikėjo-grigeo-klaipeda-planais-siekiui-sumazinti-48-mln-ieskini-raudona-sviesa>.
124. Sabatier, Paul, *Fostering the Development of Policy Theory*, Chapter 10. In *Theories of the Policy Process*, ed. Paul A. Sabatier. Boulder, CO: Westview Press, 1999.
125. Salytė, Roberta, 15min, „Alytaus gaisro pasekmės: Seime – pirmieji žingsniai dėl interpelacijos R. Tamašunienei“, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/seime-pirmieji-zingsniai-del-interpelacijos-r-tamasunienei-56-1221896>.

126. Semetko, Holli ir Patti Valkenburg, *Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News*, *Journal of Communication* 50(2):93 – 109, 2000.
127. Shanahan, Elizabeth, et al., *A Brief Introduction to the Narrative Policy Framework, in Narratives and the Policy Process: Applications of the Narrative Policy Framework*, Michael Jones, Mark McBeth, and Elizabeth Shanahan (eds.), Montana State University Library, 2022
128. Shanahan, Elizabeth, et al., *Bounded Stories*, *Policy Studies Journal*, Vol. 46, No. 4, 2018.
129. Shanahan, Elizabeth, et al., *How to conduct a Narrative Policy Framework study*, Elsevier Inc, 2017.
130. Shanahan, Elizabeth, et al., *Policy Narratives and Policy Processes*, 2011.
131. Shanahan, Elizabeth, et al., *The Blame Game: Narrative Persuasiveness of the Intentional Causal Mechanism*, Michael D. Jones, Elizabeth A. Shanahan, and Mark K. McBeth, eds. *The Science of Stories: Applications of Narrative Policy Framework*: New York, New York: Palgrave Macmillan, 2014.
132. Shanahan, Elizabeth, et al., *The Narrative Policy Framework*, 4th edition, Routledge 2018.
133. Stažytė, Karolina, 15min, „Baigtas metus trukęs gaisro Alytuje tyrimas: „Ekologistikos“ vadovas apkaltino atbėgusį degantį graužiką”, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimaiirnelaimes/baigtas-metus-trukes-gaisro-alytuje-tyrimas-by-la-keliauja-i-teisma-gaisro-priezasties-neimanoma-nustatyti-59-1381608?utm_medium=copied.
134. Stone, Deborah, *Causal Stories and the Formation of Policy Agendas*, *Political Science Quarterly*, Vol. 104, No. 2, 1989.
135. Šileikė, Edita, Kauno diena, „Ministerija paspaudė būsto renovacijos stabdžius?“, <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/kaunas/miesto-pulsas/ministerija-paspaude-busto-renovacijos-stabdzius-1106219>
136. Šimašius, Remigijus, Delfi, „Remigijus Šimašius. Kodėl ir vėl biurokratijos popieriais Alytaus gaisras gesinamas?“, <https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/remigijus-simasius-kodel-ir-vel-biurokratijos-popieriais-alytaus-gaisras-gesinamas.d?id=82601771>.
137. Šimelevičienė, Jurgita ir Karolina Mikoliūnaitė, 15min, „Naujas boikoto lygmuo: penki „Ikea“ tiekėjai stabdo įsigijimus iš „Grigeo Klaipėda“, https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/naujas-boikoto-lygmuo-penki-ikea-tiekejai-stabdo-isigijimus-is-grigeo-klaipeda-663-1258122?utm_medium=copied.
138. Šimelevičienė, Jurgita, 15min, „Grigeo“ istorija: nuo sovietinio fabriko iki didžiulės krizės ištiktos vienos moderniausių bendrovių“, <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/grigeo-istorija-nuo-sovietinio-fabriko-iki-didziules-krizes-istiktos-vienos-moderniausiu-bendroviu-663-1257636?copied>.
139. The World Bank, <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/overview>.
140. Tubys, Lukrecijus, 15min, „Dėl gaisro Alytuje patirta žala siekia jau 11 mln. eurų, kiek padengs „Ekologistika“ – neaišku“, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/del-gaisro-alytuje-patirta-zala-siekia-jau-11-mln-euru-kiek-padengs-ekologistika-neaisku-56-1241988>.
141. Tubys, Lukrecijus, 15min, „Mažasis Černobylis Alytuje: pasitikėjimo valdžia ir vadovais krizė“, <https://www.15min.lt/media-pasakojimai/mazasis-cernobylis-alytuje-pasitikejimo-valdzia-ir-vadovais-krize-846>.
142. Tubys, Lukrecijus, 15min, „Po savaitės gaisras Alytuje sudomino Seimą: žala gali siekti 5 mln., o įmonės draudimas – 50 tūkst. Eurų“, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/po-savaites-gaisras-alytuje-sulauke-seimo-demesio-nieko-geriau-padaryti-nebuvo-galima-56-1220992>.
143. Tubys, Lukrecijus, 15min, „Ugniagesių fiksuota Alytaus gaisro įvykių chronologija skiriasi nuo ministrės R. Tamašunienės“, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/ugniagesiu-fiksuota-alytaus-gaisro-ivykiu-chronologija-skiriasi-nuo-ministres-r-tamasunienes-56-1222650>, [žiūrėta 2023-05-02].

144. Tubys, Lukrecijus, 15min, Nevyriausybininkai: Lietuvos Vyriausybė į aplinkosaugą žiūri „Grigeo“ mentalitetu, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/nevyriausybininkai-lietuvos-vyriausybe-i-aplinkosauga-ziuri-grigeo-mentalitetu-56-1261474?utm_medium=copied.
145. Valatka, Rimvydas, Delfi, „Rimvydas Valatka. Vamzdis „Grigeo“ ir Pangooniui. O gal mums visiems?“, <https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/rimvydas-valatka-vamzdis-grigeo-ir-pangooniui-o-gal-mums-visiems.d?id=83251167>.
146. Valstybės kontrolė, „Ar esame pasirengę vykdyti žaliuosius pirkimus 100 proc.“, <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Post/17210/vk-ivertino-pasirengima-nuo-2023-m-vykdyti-tik-zaliuosius-viesuosius-pirkimus>.
147. van Eeten, Michel, *Narrative Policy Analysis*, Handbook of Public Policy Analysis, 2007.
148. Verslo žinios, „Seimas pritarė naujam krizių valdymo modeliui, bus steigiamas centras“, <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2022/12/08/seimas-pritare-naujam-kriziu-valdymo-modeliui-bus-steigiamas-centras>.
149. Viltrakytė, Simona, Lrytas, „Grigeo“ gaminių boikotas įsibėgėjo: jų pardavimus stabdo „Senukai“ ir „Norfa“, <https://www.lrytas.lt/verslas/rinkos-pulsas/2020/01/08/news/k-mazeika-grigeo-vadovas-ciniskai-meluoja-zala-gali-siekti-60-mln-euru-13181520>.
150. Vingrienė, Virginija, „Virginija Vingrienė. Alytaus gaisras atvėrė supūliavusias atliekų tvarkymo sistemos piktžaizdes“, <https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/virginija-vingriene-alytaus-gaisras-atvere-supuliavusias-atlieku-tvarkymo-sistemos-piktzaizdes.d?id=83035689>.
151. Weible, Christopher ir Edella Schlager, *Narrative Policy Framework: Contributions, Limitations, and Recommendations*, The Science of Stories, 2014.
152. Želnienė, Liepa, 15min, „Alytaus gaisrą aptarę Seimo nariai situaciją lygino su Černobyliu: tada irgi viskas buvo gerai“, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/gaisras-alytuje-sudomino-ir-seimo-sveikatos-reikalu-komiteta-56-1221694?copied&copied>.
153. Želnienė, Liepa, 15min, „Alytaus gaisro gesinimą tiriančios darbo grupės sudėtis kelia klausimą: vertins patys save?“, https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/alytaus-gaisro-gesinimo-kokybe-tiriancios-darbo-grupes-sudetis-kelia-klausima-vertins-patys-save-56-1227834?utm_medium=copied.

Priedai

1 priedas. 2020 m. sausio 28 d. neeilinės Seimo sesijos metu priimti aplinkosauginiai įstatymų pakeitimai.

	2020 m. sausio 28 d. LR Seime priimti įstatymo pakeitimai	Iki 2020 m. sausio 28 d. galiojęs reglamentavimas ir (ar) jo trūkumai
1. Aplinkos apsaugos įstatymas	<ul style="list-style-type: none"> - Nustatoma, kad TIPK ir taršos leidimų galiojimas panaikinamas, jeigu tris kartus per metus nustatoma, kad leidime nustatyti leistinos taršos, atliekų susidarymo, laikymo normatyvai viršijami, arba jeigu toks leidimo sąlygų pažeidimas nenutraukiamas ilgiau kaip 6 mėnesius nuo pažeidimo užfiksavimo dienos, arba NVSC tris kartus per metus nustato leidimo sąlygų pažeidimus, susijusius su triukšmo arba kvapų normų viršijimu; - Numatomas papildomas patikrinimas, ar statinių, kuriuose bus vykdoma ūkinė veikla, kuriai atliktas PAV arba atranka, statybos ar rekonstravimo projektai atitinka PAV sprendime ar atrankos išvadoje nurodytą ūkinės veiklos mastą ir charakteristikas, ar nepasibaigęs sprendimo arba atrankos išvados galiojimo terminas, ar statinio projektas atitinka aplinkos apsaugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus; - Įtvirtinamas teršalų (įskaitant žaliavas, produktus, šalutinius produktus, nurodytus Atliekų tvarkymo įstatyme, ir atliekas), medžiagų, žaliavų, produktų neleistino patekimo už veiklos vykdymo teritorijos ribų apribojimas ir nustatoma atitinkama juridinių asmenų atsakomybė (bauda 5-10 tūkst. eurų, kai išduotas TIPK; bauda 1-3 tūkst. eurų, kai išduotas taršos leidimas). - Įtvirtinama nuostata, kad jokie teršalai, kurių išmetimo nereglamentuoja aplinkos apsaugos standartai ir normatyvai, iš viso 	<ul style="list-style-type: none"> - Nėra galimybės nutraukti sistemingai aplinką teršiančių subjektų veiklos; - Kitoms valstybės ir savivaldybių institucijoms, nagrinėjusioms PAV dokumentus ar informaciją atrankai, funkcijos ir kompetencija derinti statybos projektus ir pagal kompetenciją tikrinti, ar suprojektuotos visos sprendime ir (ar) išvadose numatytos priemonės, nebuvo nustatytos; - Stambesnės frakcijos už kietąsias daleles produkto išmetimas į aplinką nebuvo traktuojama nei kaip aplinkos tarša, nei kaip veiklos vykdymo metu susidaranti atliekos.

	negalėtų būti išmetami ar išleidžiami į aplinką.	
2. Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas	<ul style="list-style-type: none"> - Atsiranda trys atvejai, kai privalomuoju nurodymu gali būti stabdoma aplinkai kenksminga veikla; - Atsiranda galimybė duoti žodinį privalomąjį nurodymą, kai nėra galimybės operatyviai surašyti privalomojo nurodymo, tačiau atsižvelgiant į situaciją yra būtina nedelsiant imtis priemonių, arba kai pažeidimas gali būti pašalintas nedelsiant; - Panaikinama nuostata, kad asmeniui neįvykdžius duoto privalomojo nurodymo, duodamas pakartotinis privalomasis nurodymas, t. y. dėl to paties pažeidimo gali būti duodamas tik vienas privalomas nurodymas; - Nustatoma, kad jeigu privalomasis nurodymas neįvykdytas, suėjus privalomojo nurodymo įvykdymo terminui, aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdanči institucija kreipiasi į teismą dėl įpareigojimo įvykdyti privalomajame nurodyme nustatytus reikalavimus. 	<ul style="list-style-type: none"> - Privalomasis nurodymas neapima aplinkai kenksmingos veiklos stabdymo; - Veikla gali būti sustabdoma tik įrodžius, kad dėl veiklos atsiranda ekosistemos ar jos elementų natūralių funkcijų susilpnėjimas arba netekimas; - Neribojamas privalomųjų nurodymų davimo skaičius, o už privalomojo nurodymo nevykdymą gresia tik bauda, todėl pažeidimai gali būti nepašalinami metų metus.
3. Aplinkos apsaugos monitoringo įstatymas	<ul style="list-style-type: none"> - Nustatomas reikalavimas teršėjui apmokėti valstybinių laboratorinių aplinkos tyrimų išlaidas, jei nustatomi leistinos taršos viršijimai ar neteisėta tarša; - Numatoma teisė valstybinius laboratorinius tyrimus vykdančioms pareigūnams be išankstinio įspėjimo jo darbo metu arba kai yra pagrįstos informacijos ar pagrįstų įtarimų, kad viršijami aplinkos apsaugos normatyvai arba kitaip neteisėtai teršiama aplinka, bet kuriuo metu, patekti į objektus ir paimti teršalų ėminius arba atlikti taršos matavimus. 	<ul style="list-style-type: none"> - Išlaidos, patirtos atliekant laboratorinius tyrimus ir matavimus, net jei nustatoma, kad asmuo pažeidė aplinkos apsaugos reikalavimus, apmokamos iš valstybės biudžeto, t. y. iš visų mokesčių mokėtojų; - Net mėginių paėmimas laikomas ūkinės veiklos patikrinimu, apie kurį reikia iš anksto pranešti. Dėl šios priežasties pažeidimai dažniausiai būdavo nustatomi tik atliekant neplaninius patikrinimus pagal skundus arba kitokią informaciją apie galimai neleistiną taršą. - Apie planuojamą patikrinimą (laboratorinius tyrimus ir matavimus) ūkio subjektas yra informuojamas prieš 10 dienų.

<p>4. Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Nustatyti gerokai didesni mokesčio už aplinkos teršimą tarifai (pavyzdžiui, I-III grupėms tarifas padidintas vidutiniškai 3 kartus, IV grupei – 5 kartus). - Įvesti nauji mokesčio tarifai už dioksinus ir furanus; - Numatytas tam tikrų teršalų mokesčio tarifų laipsniškas didinimas bei mokesčio už aplinkos teršimą iš stacionarių taršos šaltinių kasmetinis indeksavimas. 	<ul style="list-style-type: none"> - Mokesčio už aplinkos teršimą tarifai nekeisti nuo 2005 m., o tik indeksuojami pagal Lietuvos statistikos departamento apskaičiuotą vartotojų kainų indekso pokytį; - Tarifai už išmetamus į aplinką teršalus neatspindi teršalo poveikio žmonių sveikatai, ekosistemoms, investicijų taršos padariniams sušvelninti ir taršai sumažinti, taip pat daugumai teršalų nustatyti mokesčio tarifai yra daug mažesni nei kaimyninėse šalyse (pvz., Estijoje, Lenkijoje, Skandinavijos valstybėse).
<p>5. Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Išplėstos NVSC funkcijos, nustatant, kad NVSC vykdo kvapų kontrolę gyvenamuosiuose ir visuomeninės paskirties pastatuose, įskaitant tai, kaip laikomasi TIPK leidimuose ir taršos leidimuose NVSC nustatyto sąlygų dėl kvapų valdymo. 	<ul style="list-style-type: none"> - NVSC vykde kvapų kontrolę gyvenamuosiuose ir visuomeninės paskirties pastatuose, tačiau nebuvo įgaliota prižiūrėti, kaip laikomasi NVSC TIPK leidimuose nustatytų su visuomenės sveikatos sauga susijusių sąlygų dėl kvapų valdymo; - NVSC nebuvo pavesta dalyvauti nustatant taršos leidimų sąlygas, susijusias su kvapų valdymu; - nebuvo tinkamai reglamentuota kaip ir kokia tvarka galima ištirti ir nustatyti taršos kvapais pažeidimus, taip pat nebuvo aišku, kas iš viso gali tai padaryti.

7 lentelė. *Sudaryta autoriaus* (Sudaryta pagal Inga Patkauskaitė-Tiuchtienė ir Kęstutis Vanagas, skyrius: Aplinkos taršos atvejai ir jų poveikis aplinkos politikos (valdymo) kaitai Lietuvoje, Vitalis Nakrošis et al., monografijoje, Gerovės valstybės institucijų atsparumas Lietuvoje: reikšmingų įvykių įtaka prisitaikymui prie sisteminių grėsmių 2004–2020 m., bus išleista 2023, Vilnius: Vilnius universiteto leidykla, 384-386, 2019-2022 m. žiniasklaidos monitoringą..

Summary

“Environmental Pollution Case Narratives Impact on Environmental Policy Change: Lithuanian Case Study”

This master thesis examines the influence of media-constructed narratives in the aftermath of focusing events on environmental public policy change. The study analyses two high-profile environmental pollution events that were followed by a significant change in public policy, namely the adoption of a set of five amendments to environmental laws. There is a lack of consensus in the academic literature on the role of narratives in the public policy process, so this paper aims to examine two high-profile environmental pollution cases to find out how narratives constructed by the media in the aftermath of the high-profile events influence public policy change in the field of the environment, and to find out how these narratives explain the public policy process.

The objectives of the study were:

1. To build a theoretical framework based on Punctuated Equilibrium Framework, Narrative Policy Framework and Framing Theory.
2. To analyse the policy narratives constructed by the media on the objects of the study and to see how they explain the public policy process.
3. To find out how the narratives constructed by the media have influenced the change of public policy in the environmental field.

To complete these objectives, this paper employs a policy narrative analysis methodology. In the empirical part, 1,214 articles from major internet portals were analysed in different sections.

The thesis reveals specific narrative components and general conditions under which narratives will have a greater impact on environmental public policy change. **A clear understanding and specification of the problem** are one of the most important components of a narrative, as it allows for the emergence not only of the villains and victims of the narrative but also of the heroes, who can take more decisive action to address the policy problems. **The existence of the hero** is of particular importance. If the narrative identifies the villain and the victim, a strong identification of the hero and their activities can lead policymakers to rethink existing policies. **The factor of public involvement** in the narrative is also crucial. If public participation is involved in the narrative, a backlash and a change in public policy can likely be expected. **The strategy of constructing the media narrative** is also influential. The narrative is more likely to influence public policy change if the strategy focuses on the issues' deeper causes rather than just the consequences.

The thesis also reveals that narratives constructed by the media can explain the environmental public policy process and the emergence of significant change through narratology and political science synthesis. Narratives have helped reveal that, through key theory variables, it is possible to explain how public policy change takes place and why change does or does not occur. The analysis of the narratives revealed that public policy change in the environmental field is strongly influenced by the **accumulation of environmental pollution cases** perceived similarly by the public and policymakers, as in the examined high-profile environmental pollution cases.

In conclusion, the paper shows that the narratives constructed by the media have a significant impact on public policy change as they determine how the public and policymakers fundamentally understand the current situation: the public becomes aware of what it lacks and needs, while policymakers, in turn, identify what political actions are necessary to avoid losing the symbolic capital and the public's trust, which allows them to take up the position of policymakers. Finally, narratives are shown to help explain the public policy process, which leads to the conclusion that elements of narratological science have a huge added value for the literature on the public policy process.